

TIPOS D' AUCA.

TIPOS D' AUCA.

RETRATOS, CARASES Y CARASETES,

PINTATS Á LA VALENSIANA

PER VARIOS POPULARS ARTISTES DE LA TERRA DEL CHÉ,

trets á llum pera divertisió y recreo del públic

PER

CONSTANTINO LLOMBART.

VALENSIA:

LLIBRERIA DE D. MANUEL VILAR, EDITOR,

carrer de Llibrers, número 5.

Propietat del editor.

Imprenta de Manuel Alufre,
Quevedo, 17.

AL DISTINGUIT POETA DRAMATIC

D. EDUARDO ESCALANTE,

*Son apasionat admirador y afectísim
amic,*

C. LLOMBART.

Valencia 20 de Chulio de 1878.

EXPOSISIÓ DE PINTURES.

En cuansevòl ocasió
Tot el qu' afluixe *una blanca*,
Trobarà la porta franca
Pa entrar á esta Exposició.

Avis al públic.

Vamos, pasen abant, no tinguen vostés vergoña; de segur que si entren s' alegrarán vostés pera tota sa vida. Pero hara, caballers, me s' ocurrix á mí una cosa! ¿A que no la endevinen? Vá, pues, per descuberta. Vostés, á chusgar per la expresiva mueca qu' en sa grasiosa cara s' ha dibuixat al llechir escrita en la portá d' esta espesie de *museo*, *panorama* ó *colecció de fieres* el títul de *Tipos d' auca*, no s' atrevixen á penetrar en esta *exposició de pintures*, temerosos tal volta de pegar de cap en la sehua interessant caricatura. ¿No es asó veritat? Creem, caballers, haberlos pegat á vostés en lo viu, y no nos pareix que tinguen fonament ni rahó pera negaro.

Natural es també, per atra banda, el resel qu' el tal titulel els inspire, pues pocs, molt pocs son els fills de nostres pares Adan y Eva qu' en este mon no tinguen la cúa de palla. Mes com diu el dicho que no hiá regla fija sinse esepsió, be poguera ser, lectors amics, qu' en la present ocasió tan honrós *distingo* recaiguera en ses molt series y respetables individualitats (de lo cual s' alegrariem), y no es trobaren así, com al pareixer sospechen, exposats *en tots los pels y señals* á la consideració del públic.

Pero prudent serà, per si encara están en regomello, manifestarlos á vostés, cas de que no heu sapien, que no son ni han segut enchamay els acreditats *artistes de la terra del Ché* capasos de faltarli á ninguna persona desent, en tant com pucha una agulla; y que per lo tant, únicament se concreten á satirisar mals visis y ridícules costums qu' encara huí en lo dia, pera afronte de la moderna cultura, entre certa part de nostre poble subsistixen, sempre en colectivitat, y may de nenguna manera, com podia supóndrerse, en determinats individus.

Feta esta chusta salvetat, y desvanida com es consiguient sa preocupació, filla llechítima de son exagerat amor propi, despues d' haberse gastat una *beata* en lo sant obchecte de contemplar á la llum del sol nostres defectes y riures un rato á costa de nostres propies miseries, pera poder aixina corre-

chirnos d'elles; no crec que tinguen vostés ya ningun inconvenient, ni tinguen tampoc aquella repugnancia que per de pronte, al entrar pareixia que sentien: máxim si, com es de caixó, s'han divertit no fa molts dies en lo *Tabal y Donsayna*, música característica del pais, de la que la present Exposició vá presedida, y desichen coneixer hara als prinsipals personaches qu' en los pintarrachats cuadros aquells s' exhibixen, y que per lo regular, son els mateixos qu' en ells figuren, quant en los carrers de nostra festera Valensia diariament se representen.

Cuansevol, si sap dir *setse*, per curt de vista que siga, reconeixerá al moment als *distinguits* actors de nostre social teatro.

Efectivament: ¿Quín de nostres paisans, si es no mes una persona michanament ilustrá, no s' haurá fijat mil voltes en eixos risibles entes que, faltant prou vegaes á la moralitat, al decor y á la desensia, se presenten á cada trico en les festes, espectáculos, pasechos y reunions, escandalisant en los seus dichos y hasta en los seus fets á la societat á que sínicament insulten?

¿Quí de vostés, caballers, haurá sigut tan poc observaor que per los carrers y plases, prinsipalment dels barrios baixos de nostra culta siutat, no s' hacha detingut á reparar per un moment els grotescos tipos, mereixcudament así calificats de *Tipos d' auca*, que com *Tonet el Saragatero*,

La Escura-ventres, La Curandera, El Torero d' estopa, La Enredraora, El Chalero, L' Arrapa-altars, El Hermanico, que nos fan exir els colors á la cara; y atres simplement ridiculs que com *El Sabater de remendó, El Trapatroles, La Llépola, L' Agüelo vert, La Comare, La Lechuguina coénta* y demés abigarrá familia, que pareix que tinga á gala el donar que dir y fer riurer en tots los vehinats, donant evidents y clares mostres de sa escasa educació y bona criansa?

Tot asó, qu' á forsa d' estar alguns acostumats ó voreu en certa clase de nostra sosietat no heu noten, presís es fá coneixer qu' els de fora casa, els forasters, hu apersivixen apenes posen els peus en nostra amada terra, y qu' agarranto tot per la banda ahon mes crema, quisás no carixen de rahó si despues nos ho sensuren. Comprenghen, pues, els paisanets de *Nelo el Tripero* el sigle en que s' encontrem, y eviten, correchintse d' algunes resialles dels temps pasats, qu' els forasters per ells nos abochornen!

A este fí en primer lloc, conduixen, si no estem en un error, nostres constants esforços, y á ells contribuixen, sinse ducte, les festives compositions de nostres molt estimats amics y companeros els populars poetes Escalante, Orga, Balader, Lladró, Burguet, Iranzo Simon, Cester, Bodría, Cebrian, Huertas, Guillot, Lluch Soler, Roig y Civera y alguns atres, posant de relieve en elles, ans qu' els

forasters per nosatros ho fasen, nostres peculiars defectes.

En segon lloc, no deixen de tindrer estes coleccions de tipus y costums populars valensianes son interès pera l' estudi d' ells en los temps venideros; ya que de dia en dia, la corrent impetuosa del progrés y la sivilisació, afortunadament s' els emporta, y condenats pareix qu' estiguen á modificarse ó desapareixer per complet del mapa, en lo que, segurament, tots guañariem. ¡Ojalá fora ben pronte!

Entre tant, oberta tenen vostés, estimats lectors, la porta d' esta *Exposició de pintures*; en la cual, desde el mateix instant en que, desvanits els seus puerils escrúpols de moncha, sabent vostés llechir, com saben, se determinen á vóreles, exents están de formar part ni de sent llegües.

No cal ya dirlos atra cosa. Pasen vostés abant enseguida, que si nosatros, despues d' haberlos tret una *mota* de la bolchaca, conseguim entrellindrelos agradablement algunes hores, haurem cumplit, caballers, en nostre deurer y no haurá sigut de fijo nostre treball del tot inútil.

C. LLOMBART.

TIPOS D' AUCA.

EL TRAPATROLES.

I.

El tipo que en quatre ralles
Mal dibuixar em propòse,
No té exclusiu privilèchi
Pa no més ser paisà nòstre.
Mes, fòra del españòl,
Que té condicions mes pròpies
En la sanc y en l' esperit,
Pensaments, paraules y òbres,
En tot atra chent no cap,
Salvant que á Deu li acomòde,
Tindre en lo chèni archenviu
O pólvora per arròbes.
Sòls no li aplica atra llengua
Que la nòstra nòm mes pròpi,
Ni éll millor s' el donaria
De inventárselo apropòsit.
Figúrense un cohet borracho
Que tirant chispes amòllen,

Y sens' órde ni consèrt
 Va y vé en vòltes y revòltes;
 Un rellamp, un torbellí,
 Cási un huracá... en fí, un hòme
 Sinse cap ni sentener,
 Que diu y fá arreu les còses;
 Un barrutet que may para,
 Naixcut y criat pa mòures;
 Veleta de campanar,
 Catálec de despropòsits,
 Que parla atropelláment
 Y mes que chuntes sis dònnes,
 Y examinem acabant
 Si els nòms castellans, com sònen,
Atolondrado y tronera,
 Dihuen tant, com ¡*trapatroles!*
 ¿No pareix que, al pronunsiarse,
 Comensa una traca á mòure?
 La paraula el diu, el trasa,
 Pareix qu' el vista y l' adòbe,
 Que en un espentó de llengua
 El presente fet en mòle.

II.

En Valensia s' en coneixen,
 No diré molts, pero alguns;
 Y estos, siga la influència
 Del dialècte y les costums,
 Que hu pòrte el clima, la masa
 De la sanc, ó tot en chunt,
 Chòquen mes que en atres bandes
 Y fan riure mes á gust.
 Yo puc dirlos d' ú als lectors
 Qu' era bastant conegut;

Y sòls en sitar l' apodo...
 Vechen vostés: ¡*Tuputup!*
 Era allò un quint element
 Que reunía els quatre chunts.
 De bon matí, al despertar-se,
 Si de nit tancaba els ulls,
 Hòsos de punta, dos tòcs
 Nas y pit, y amen Jesus.
 A mig ficar les sabates
 Y els pantalons, com apunt
 Tinguera l' aigua, se trea
 D' un escabusó de suc.
 Despues se vestía cásí,
 Y á no detíndrelo asunts,
 Que tan mal els despachaba
 Com arreu y á arrapa y fuig,
 Ya es vea per eixe mon
 Parlant com si fora en muts,
 Perque no deixaba tanda
 Ni respirar á nengú.
 Be es veritat que el martiri
 Duraba apenes menuts,
 Per no deixar-lo un quart d' hòra
 L' archenviu quet en un punt.
 A vòltes d' un pronte, dia:
 «Checs, parleu, no dieu chut.»
 Y hagué qui li va respòndre:
 «Com tú no tuses ni escups,
 Ni badalles ni estornudes,
 Ni encara saliva enguls...»
 Per supòst, que á tot asò
 Fea duo en *Tuputup*,
 Que seguía astralechant
 Moven còs, mans, llengua y ulls.
 Y entropesant, pegan bots,

O badantli el cap á algú
 D' un encontró, s' en tornaba
 Cap' al carrer de Sen Bult,
 Armosaba en quatre mòsos
 Y á mampendre un atre curs.
 No tenia mes faena
 Per tindre un pasar segur,
 Que amunt y aball tot lo dia,
 Tot lo dia aball y amunt.
 Contar les seues torpées,
 Equivocs, olvits, y els punts
 Que en disputaor calsaba
 Y en lo abandonat y brut,
 Sería omplir una resma
 Y encara quedarse curt.
 Pasant, pues, d' els pormenors
 Y episòdis per damunt,
 Diré que hasta qu' aplegaren
 A contarlo en los difunts,
 (Cuant morí d' apoplechia
 Chove encara y d' un disgust)
 Pa els parents y el benvolents,
 Y els amics y els coneguts,
 Fon una espèsie de plaga
 Que hasta els fea pòr de llunt.
 Y así s' acaba este tipo,
 Que completar no há sabut,
 Qui de vostés y les lletres
 Vòl que perdonen l' insult.

EL CONILL DE PORCHE.

La rasa del borrelló
 Tan sélebre y distinguida (1),
 Vòl huí ma ploma atrevida
 Pintar sinse remisió;
 Y no 'ls tindrà compasió
 Ni ocultará els seus defèctes;
 Que mirat baix molts aspèctes,
 Un retrato bé may ix
 Si els defèctes omitix
 A que tots vivim suxectes.

Dòcte, pagat, sentensios,
 Y escoltantse les paraules,
 Si convèrsa en éll entaules
 Sèrt que talla per els dos.
 Té un sèrt de jo apegalós

(1) Desde el sigle XIII ó XIV, que ya entonses estaba en el seu apogeo el art de la seda, hasta hara fa pòcs anys, que les sederies de Lion, ó per millor dir la avarisia dels mercaers llansá á pèdre l' ofisi, s' ha considerat sempre tan honrós perteneixer á eixe ram, que ningun belluter eixia de casa sinse posarse damunt una dotsena de borrellons pa que ho saberen. Huí en dia, la machoría d' ells s' han convertit en munisipals, mossos de café ó empleats en els consumos.

Que ca paraula es un mòs,
Y entre crits de tròs á tròs (1),
Apenes li vé á la má,
T' arrima belluterá
Que 't deixa mes sec qu' un òs.

—

Aseat hasta el ecsés
Cuant vá de pontifical,
Camina tieso y formal
Com á lo que val y es;
Algun borrelló es lo més
Qu' el descubrix á vegaes,
Y els gestos y manotaes;
Pues may li veus les mans quietes,
Y es pòden llogar cairetes.
Sòls per les sehues charraes.

—

Sòl alsarse matinet,
Y anar á matar el cuc,
Pa que se lin baixe el nuc
Que en la gola se liha fet;
Fá en casa el Flare un doset;
Tròba allí algun amigacho,
Y s' en van en el cap cacho
A uso de hòme - cavilós,
Capa la botiga els dos,
Parlant de quant á Camacho.

—

De tròs á tròs paraeta:
Mòhuen, y un pòc mes amunt
Pa tratar d' un atre asunt

(1). Tenen el visi de parlar chillant, perque d' atre mòdo no s' entendrien en el ruido qu' armen els telers.

Fan un atra estasjoneta;
Arreglen una miqueta
La España, y als pòcs tirons,
La deixen en mes millons
Que deutes te hara qu' es pòbra;
Y en cá 'ls queda temps de sòbra
Pa arreglar á atres nasions.

—

—«Felís, ó que 'm mate un rayo,
La fehem, com nos cridaren
Al poder y nos deixaren
Fer de nòstra capa un sayo:
¿Eu? ¿parle bé ó mal, tocayo?» —
—«Chòquela, amic, que m' agrá:
Chustetament ahir d' esprá
Capa les sinc, em pareix, (1)
Li dia yo lo mateix
A la mèhua camará.» —

—

«A lo manco, así tratém
De la patria en fins plausibles,
Y fem tots els *imposibles*
Pa vore si la salvém.
Lo que vosté y *mangue* fem,
Si ho feren sèrtes pandilles,
Pronte España y les Antilles
Anirien apañantse!... —

(1) Esta exactitut es molt peculiar en ells. Hia belluter que está contant cuansevòl còsa, y es queda pensant dos hòres y no pasa abant la conversasió, hasta que te pòt fijar punt per agulla el puesto, el dia y el hòra; el fret ó calor que fea; les puses ó pruñons que li picaben, y hasta les dents que tenia en la boca la persona que parlaba en éll.

—«¡Chust!...» —y á tot asò, furgantse
El nas, y fent... mandonguilles.

—
En fí: deixemlos charrar;
Que en mampendrer ells la taba,
Dura y dura, y may s'acaba:
Com á que et fan viachar
Per España y Ultramar;
Te pòrten á Orient d' un tròt,
Y encara sorpèndret pòt
Per mes qu' estigues alèrta,
El pòrc de la Creu cubèrta
O els duendes de Burchasòt.

—
D' así com el fanatisme
Sempre medra ahon hiá ignoransia,
Y això en ells es còsa ransia,
Trau també á rògle algun chisme
De visions ó gabulisme.
Ni de lleches ni de guapes
Pren res, ó baix quinse tapes
Ilu alsa y diu pegant chemecs;
—«No entrarás *in corpus mecs*,
Perque cries gusarapes.» —

—
Creu que li van á donar
En fruta ó d' atra manera,
La flòr de la falaguera,
O polvos pa enamorar;
Y creu que l' han de enchisar,
Perque un dia li donaren
Coca, y sòrt que l' avisaren;
La deixá en l' escudeller,
Y als tres dies, un viver
De cucs els plats li tiraren.

En fí; abreviant rahons,
 Ya cansat de parlar mes
 Inútil que en un congrés,
 Sempre fent suposicions
 Y comparances, rahons
 Tan útils pa discutir
 Com el traure á reluir
Aucats, taquillo, estisola,
Cárcules y tallerola,
 S' en pucha dalt á teixir (1).

(1) Igual podia dirse: S' en pucha dalt á seguir; per qu' ells son unes cotorres que may paren. (De segur qu' em péguen.) Quant ya no tenen res de que parlar, arreglen anaes fora; y sinse mœurs del puesto ni alzar els ulls de la tèle, parlen en tanta alegría com si de veres estiguieren pegant sacsaes dins de la tartana, exitats per el ví y les emociones del viache. Si se 'ls se fa de nit no impòrta: se queden á dormir en 'l hostal, y dient y fent tapen la tèle, alsen les aines, y s' en van á casa tan tranquils com si tal còsa. Al sen demá quant tornen, apenes agarren la *llansaora*, ya están despertantse uns á atres pa anarsen á menchar figures y rosquilletes. Per no ferme pesat no m' estenc en esta relasió; pero dona gust ohuirlos. Quant hasta este recurs han agotat, se pòsen á contar cuentos y despropòsits tan desficiats com estos que vaig á sitar per ser curtets.—Una vegá era una criaeta, que quant anaba al Mercat y pasaba per dabant de la Mare de Deu Gròsa, com no sabia resar ni una mala *salve*, se per-signaba y dia mirant á la Mare de Deu: «Siston sistella, carabasa novella, adios Mare de Deu Gròsa, que la mehua ama me espera,» y per la devosió en que ho dia, en les ánsies de la mòrt se li aparegué la Mare de Deu plena de llums de bengala, li doná una mamá y li digué estes mateixes paraules: «Filla mehua: ves al sèl, qu' es bona terra,» y la criaeta aná al sèl. Als sèt ó

Entre la ròba llevarse
 Y posarse l' atra vella;
 Resar el *Siston sistella*.
 Fer sigarro y asentarse,
 Sòl micha horeta pasarse
 Si no es una horeta ó dos;
 Li agarra en un mòs el gos
 De Sen Ròch la pantorrilla,
 Y s' en vá á fer *metailla*
 Y armosar á cá el Petós.

—
 Despues torna en *micha chapa*,
 Y asentat en la banquetta,
 Pega alguna becaeta,
 Y algun ronquit que s' escapa;
 Ve l' aviaora, guapa
 Com un anchelet del sèl
 De Sen Chuan, y en molta mèl
 Li pregunta el bras tocantli,
 Si vòl que vacha aviantli
 O vòl que li estregue el pèl.

—
 Pero com está atroncat
 Y no el deixa la modorra,

huit dies portá la notisia un arriero que l' habia vist
 en el primer ventorrillo del camí de Santiago, men-
 chantse una tauleta d' abaecho y olivetes del cuquillo.
 —Si algun momento paren no mes pa engulir saliva,
 á lo millor te sents ú per un rincó que en mig del si-
 lènsi diu en tota solemnitat:—Parents dels meus parents;
 vehins dels meus vehins, pòsense les agarrapataines,
 y agarren els plausins; perque la vengansa, li ha pegat
 fòc á la gran depotansa, del tio Morselles.—¿Vostés ho
 entenén? yo tampòc: desficasis com estos ne tenen
 molts els belluters.

Y aquell pico de cotorra
Está en pañ y clau tancat,
En fum d' imprenta bañat
Y almánguena, els companeros,
L'òmplin de nanos, lletreros
Y ralles, front, galtes, nasos
Y esquena, com els payasos
O clowns dels volantineros.

—

Despues sachsen de codises
Les arruixaores plenes,
Y li canten dos dotsenes
De respònsos y de mises;
El despèrtan entre rises,
Y com no es pòt aclarir
Ni sap lo que es té que dir,
S' *enderda* en ells de paraules,
Y entre chinchas y mamaules
Acaben tots per reñir.

—

Y si pa asustarlo mes
O pa fer mes gran la broma,
Algú s' ha vestit de Moma
Y de momos els demás,
(Que aixó lo mes fásil es,
Pues tenen eixe mistèri,)
¡Recristo! s' arma un tiberi,
Que p' els telers entren y ixen,
Y no se còm s' aclarixen
Per mig de tant d' entropèri.

—

El payaso pilla á ú
Que es titula la Perea,
Y patá en lo cul li arrea
Que l' amorra en lo comú,

Ira, Gula ni ningú
A defèndrel s' atrevix;
Hasta que la Virtut ix
En son setro de paper
Dorat, y els tira al carrer
A puntapèus, qu' es lluix.

—

El mestre que el cap ha tret
Y ha vist aquell marechòl,
De sanc els tira un peròl
Que pudenta se li ha fet.
El payaso, en un barret
Y els ninòts que li pintaren,
Va chillant com si el mataren,
Pues li apedreguen la esquena,
Y corrent que á tota pena
Cuatre galgos l' alcansaren.

—

Mes els atres el següen
Plens de sanc, (la del borrego),
Y á un *tricornio* el deixen sego
Per la furia en que investixen.
Tòca el pito y acudixen
A auxiliarlo els companeros:
Y á tots aquells majaderos
Que casi al *tricornio* entòrten,
Entre quatre s' els empòrten
Al Asilo prisioneros.

—

S' alarma tot el vehinat
Y se fan mil comentaris:
Uns, que son els presilaris
O els locos que s' han soltat;
Atre diu que com s' ha armat
Barricaes van á fer;

Y pa tot asò desfer
Y fer creure qu' es tot broma,
Van momos, payaso y Moma
Tots ballant per lo carrer.

—
El mercaer acudix
Y hasta el mestre y el factor;
Pòc despues en son favor
El alcalde intersedix;
Hasta que al fí s' aclarix
Qu' es broma qu' han volgut fer,
Y rientse al seu teler
Cada *quisque* s' encamina;
Que sempre paren aixina
Les bromes de belluter.

—
Al pintat, que ya está fet
Un dimòni per la feta,
Per una *apegaureta*,
Se lin pucha un mechonet
A la que fica el ferret;
Talla per sa inadvertència
La tela, al pasar en siència
La *tallerola*, y penchar
Veu els fils pera acabar
De apurarli la pasència.

— «¡Resís! ¡re-carabasetes! (1)
Asò faltaba *pa cué*;
¡Voto al beato Chofré!
En cá me 'n vaig á Tendetes,» —
— «Eu! que vosté fa unes fetes....» —
— «Qu' és? ¿que vosté es creu, amic,

(1) Totes les maldisions dels belluters son aixina.

Que me s' arruga el melic,
(¡Asò sí qu' es belluter!)
Pa deixar hara el teler
Y fer al punt lo que dic?» —

— «Si s' en vá l' acompanyém:
Chustetament á la esprá
Aném á tindre nugá
Y aixina la aprofitém.» —
— «Pues anèmsen.» —

— «Pues aném.» —
— «¿Quín fondo (1) es el que tením?» —
— «Vintitres cuèns: li afechim
Un poquet mes, y á la chala.» —
— «Entonses tiralí 'n bala;
Lo qu' es huí se divertim!»

Consulten en la llibreta,
Y van á cobrar la dita;
Que tota se nesesita
Pa trenses en tomateta.

(1) Hián algunes *aines* que les gasten tots els del porche; y pera evitar que algú quant les gasta no les torne á son puesto, y done asò pèu á interrupcions en la faena, per tindreles que buscar, tenen una espèsie de reglament escrit únicament en la memòria y sansionat per la costum, que ordena: que tot aquell que gaste la simbolsa de donar aigua, el espalmaor, la estisòla, compostòris y cordonets de posar en còrda, y no hu torne á penchar en el seu clau corresponent, pagarà un sisó de multa, y este sisó se deposita en una lladriola que tenen colgá en alcheps en un rincó dei pòrche. De mòdo, que quant se trata de alguna *chala* ó anar fòra, despues de donarli forma á la espedisió, trenquen la lladriòla, y d' allí trahuen el fondo.

Qui hu paga es la botigueta
 Que ha de fiar cuant s'acaba;
 Mes pa ells això no es traba,
 Y prenint, prenint el sòl
 S'en van á casa Peròl
 O allá á l'Alquería blava.

—

En resúmen: pòcs dinés,
 Molta llengua y bònnes mans;
 Un si es no es malfatans;
 Fanáticos un si es no es;
 Dòctes á no poder mes,
 Y algo peixcaors de caña;
 A chaleros dingú els guaña
 Encá qu' estiguen parats,
 Y vihen sempre empenñats...
 En qu' han d'areglar la España.

L' HERMANICO.

Per gochar la fresca brisa
Que primavera regala,
Y per allò que sòl dirse
Tirar al aire una cana,
En un poblet de la vega
Pasí una temporá llarga.
Pero com en este mon
Tot té fí y asò no marra,
Molt á pesar meu un dia
M' entorní cap á ma casa.
Despues d' en ella instalarme,
Me posesioní en la taula
Que me servix d' escritòri,
Y entre els papers, una carta
Viu de mon amic Llombart,
En la que me demanaba
Que li descriguera un tipo
Cuansevòl, p' als *Tipos d' auca*.
Yo, que sempre ha tingut por
(Siga asò parlar en plata),
De que me comprometeren
Per coneixer lo qu' alcansa
Ma ploma, per sèrt indigna
De donar res á la estampa,
Mesclantse entre aquelles atres

En que l' inchèni resalta,
 Desistí com de costúm.
 Ya d' asó no recordaba,
 Quant el amic, als dos dies
 M' el encontre cara á cara,
 Y primer qu' els *buenos dias*,
 Sa petisió me reclama.
 Comensí per disculparme;
 Ell insistí en la demanda;
 Y al remat, no podent manco,
 Li doní formal paraula
 Que be fora dret ó tòrt,
 Faria quant desichaba.
 Pues señor, ya estém ficats!
 Diguí pa la mehua capa.
 ¿Quín tipo es el que mamprenc?
 Ningú en sé qu' em fasa grasia.
 Y al no poder en éll caure
 Ni per més que m' esforsaba,
 Dirichí els meus torpes pasos
 De mal humor cap á casa.
 De pronte, un puesto de llibres
 Ahon á quinset se triaba
 El compraor els que volguera,
 Crida m' atensió y em para.
 Comense per fullecharlos;
 Y ú qu' es titulaba «Hosana,»
 Tenia com pa señal
 Un paper escrit. En ánsia
 M' enterí del contengut.
 (Curiositat qu' á molts pasa
 En estos casos.) ¿Y qué era?
 El borraor d' una carta
 Que tot un frare profés
 Li escribia á sa chermana.

—«Ya tinc tipo,» fon el crit
 Que soltí al pronte y en ánima,
 Y aquell paper tan del cás
 M' el guardí en la bolchaca.
 Del mateix fiu un estracte
 Per ser allò còsa llarga,
 Y ademés el posí en vèrs
 Com vostés vorán que canta.

—
 «Enterat d' els molts desichos
 En que t' encontres, Peransa,
 Per saber quína es la vida
 Que duc desde l' añ cuaranta,
 Epoca en que t' allargares
 En ton marit cap á Frància,
 Vaig en esta á relatarte
 Desde entonses lo qu' em pasa.
 Ya saps tú que hiá un país
 De tontos qu' es diu España,
 Y també que m' expulsaren
 Del convent fa fecha llarga:
 Pero com era profés
 La pensioneta no em falta.
 Mes com es pòca còsa
 Y els meus gastos no sufraga,
 M' obligá *antes con antes*
 A dir lo de «¡astusia em valga!»
 Me conquistí una devòta
 Que m' oferí la pitansa
 Per lo pronte, y als pòcs dies
 Era ya el rey de sa casa,
 Per qu' allí manaba en jefe
 D' els criats, dinés y ama.
 Dispongué Deu d' aquell áncel;
 Y mentres atre en buscaba,

M' ocurrí la bona idea
 D' introduirme en la taifa
 De beates mixorreres
 Que Valensia en té una plaga,
 Y al pòc temps, per HERMANICO
 Tota aquella chént m' aclama.
 Desde entonses, com yo sé
 Manejar tan bé la farsa,
 Me se plouen els regals
 Tant de chent alta com baixa.
 Pase per dotor, profeta,
 Reconsiliaor del ánima,
 Taumaturgo ó milagrero,
 Per qu' á res li fuche la cara.
 Busque novio á la fadrina;
 Aconselle á la qu' es casa;
 La viuda consuelo tròba
 Si per algo li fas falta,
 Y remey pa totes tinc
 Bé d' una manera ó d' atra.
 Pero lo que més admire,
 Es eixa espèsie de gábula
 Que tenen elles entre elles,
 Tan pròpia de la ignoransia.
 (De la lotería parle)
 Si alguna em conta una llástima,
 Y yo per casualitat
 Dic algo pa aconhortarla,
 Es tota una *riferia*
 El dirli aquella paraula.
 Si em rasque el tòs ó la esquena,
 Si me furgue la bolchaca,
 Si el nás ó selles arrugue,
 O si meneche una cama,
 De tot asò trahuen números

Y els tenen mes clars qu' el aigua.
 Ya se vé, com entre totes
 Venen chuant els noranta,
 D' así qu' alguna endivina
 Y es la que me dona fama,
 Mentres que les atres dihuen
 Que no han vist la sehua clara.
 Per acabar de rahons:
 Te diré en una paraula,
 Que mentres en este pòble
 La fam á molts acobarda
 Y treballen com á negres,
 Yo así m' encuentre en una ama
 Y en sa neboda, dos chiques
 De l' ullet, y res nos falta.
 Con que mantinte tan bona,
 Qu' así fas punt, y hasta l' atra
 Tehua, que la espera y pronte
 Ton chermá, Chimo.—Postdata.
 Tan luego t' enteres d' esta,
 No t' olvides de cremarla,
 Porque si la descubriren,
 Sinse benifet quedaba.»

Dixit.» — Ya qu' asò en secret
 Chimo ho diu á sa chermana,
 Yo als lectors els recomane
 Que no fasen propaganda,
 Pa evitar les consecuènsies
 Que puga dur esta carta.

EL POLLO.

¡Mireulo! Pareix un hòme
 Perque ya li naix bigot,
 Y fuma sempre de puro
 Si no d' á quatre d' á dos.
 ¡Mireulo, que dona risa!
 En chaleco hasta els chenolls,
 Futraque curt, gran corbata
 Y amplísims els pantalons;
 Gran caena de rellònche,
 ¡Te de pés, dos onses d' òr!
 La camisa.... ¡es un deliri!
 Li les fa Francisco Còt.
 Y gasta puños d' á vara
 Y d' á metro y mig el còll.
 Se risa el cabell al dia,
 Li pòsen polvos d' arròs
 Pa qu' el cutis no s' embrute
 Y tinga millor color.
 Va chuant en la bengala,
 Pòrta el sombrero en lo tòs
 Y va per eixos carrers
 Com aquell que pára el Sòl.
 Si es de matí, vá al Mercat,
 Veu á les que venen flòrs
 Que ya el coneixen, y chiula

A la que pasa de pròp,
 Si es modista; y si es siñora
 Li fá un saludo d' honor
Y una sonrisa hechisera,
 Com dient:—«así estic yo.»
 Per la vesprá, vá á l' Skating,
 Patina, cau, es fá un boñ;
 Pero torna á patinar
 Encá que sen fasa dos,
 Perqu' el mira allí la chent
 Qu' es tota de *com il faut* (1).
 Si pasa per l' Alamera
 Sempre crida l' atensió,
 Y fá huit ó dèu conquistes!
 ¡No en fa mes, porque no vòl!
 Per la nit s' en vá al Casino,
 Y com entén tots els chòcs,
 Chua al billar, á les *dames*,
Al quinse y al trenta dos.
 Ell, s' alaba mes qu' un tonto,
 Y es disfrasa si hia bòus
 En marsellés d' astracan,
 Achustats els pantalons
 Y faixa y corbata ròcha
 Y sombrero á lo mató.
 Es presís en totes parts,
 Carreres de prosesons,
 Estrenos en lo teatro,
Ambre gú en lo menchaor,
 Y á vòltes, pasa carpanta
 Per estrenar un chapó,
 Que li ha vist á *Don Petate*

(1) Caballers; esta parauleta es de la térra dels gabachos.

O al marqués de nap y còl.
Ell parla d' els literatos
No sabent casi la O,
Y entén de siènsies, y escriu
En un periòdic palòts.
Y fá tanta y tanta còsa
Y es tan ilustre el seu nòm,
Qu' el coneixen en París
Perque vá á casa Tiffon.
¡Mireulo! Pareix un hòme,
Pero no es mes qu' un ninòt.

LA TABAQUERA. (1)

En pòc qu' es fije el lector
 La coneixerà en seguida.
 Moño llepat, y el rodete
 Enrollát com una anguila;
 Els caragòls ben suchèctes
 Per uns ganchets de platilla;
 La cara com una Pascua
 Y en la boca la sonrisa,
 Y uils molt vius, y de caiguda
 Algun tant provocativa.
 Siga en estiu ó en otoño,
 Primavera ó invèrn siga,
 Siempre pòrta el cap al aire
 Conservant la mantellina;
 Ni li dona pena el sòl
 Ni hiácha pòr qu' escupixca
 El guañarse una peseta,
 Per si neva ó si plovisna,
 Ni perque si plóu á cànthers
 Y el fanc á la pantorrilla

(1) Debem fer present als nòstres lectors, qu' el verdader nóm del tipo que anem á descriure, debia ser el de LA CONTRABANDISTA, pero la sircunstansia de conéixerla la inmensa machoría per el en que encabesem esta composició, ha segut causa de que optarem per ell, fent, sin embargo, la observació esta.

Hiá perill de que li aplague.
 A estil de la chent taurina
 Del coll tersiat el mantó
 Com capeta de la *lidia*,
 Penchant del bras la sistella
 Modèsta si presumida,
 Pues sòls sarasa planchá
 La ròba es que l' atavía,
 Sinse flòcs ni perifollos,
 Ni be tòba ni esllinguida.
 Falda curta y redoneta,
 Que tan sòls tapa ¡reguitsa!
 Los que molts vore voldrien,
 Qu' es una calsa blanquísima
 Y una lligacama... que...
 Les dents á tots esgarrifa...
 Tan sòlament de pensaro;
 Deixa el niu al ser de dia,
 Empren el camí resòlta
 Y á buscarse va la vida.
 La educació ni es molt vasta
 Ni creu que la nesesita,
 Sòl estorbarli lo negre,
 Mes lo qu' es en picardía
 Ningú li chafa una ralla
 Ni li borra una saliva.
 Per via de introducció,
 Té estudiá una retafila
 Que la encaixa en tots els puestos,
 Y qu' els seus chèneros pinta
 Com veraders de l' Habana
 Y com la còsa mes rica.
 Ahon veu un establiment
 Qu' es de chent chove ofisina,
 Obri els cristals, fica el cap

Y pregonada desidida
 El chènnero que allí pòrta;
 Y com may falta malicsia,
 Entre mig de tots la encaixen
 Formantli corro pa ohirla.
 Despues de ferla parlar,
 Si es qu' algú no la pesiga,
 No falta algun socarró
 Qu' en irònica sonrisa,
 Li pregunta fent el maula:
 —¿Y rapé, no en pòrtes, chica?
 A mí, no sent fumaor,
 Sòls algun polvo m' anima.
 —Es masa fórt el rapé
 Pera el nas d' un mariquita;
 En casa del *potecari*
 Ne trobará, y tant no pica,
 Del qu' es diu polvo aromátic.
 —¿La Tabaquera es divina!
 ¿Qu' això no estarà cucat?
 —¿Quí, yo? ¿Ni tampòc podrida!
 —Sapies que m' agrades molt.
 ¿Eres en cara fadrina?
 —Sí, mes pa vosté no em crie,
 Que no vulle novio en patilla,
 Ni en un morro tan pelut,
 ¿M' entén vosté, tio Lila?
 Vinga, compreume *sigarros*;
 ¿Qué *picaura* mes fina!
 Mireu també quina *algueta*
 Pa poder fumarla en pipa.
 Y cuant la tenen bòn rato
 Gastant no pòca saliva,
 Cada cual pren lo que vòl;
 Y ella, afanosa, els atisa

A cámbi d' alguns dinés,
Entre bullanga y borina,
Alguns retalls de simbolsa
En forma de llonganisa;
Y per picaura bona
Li endorsa un pòt d' estrignina,
Qu' el que no té paladar
En ella encontra delisia;
Pero el qu' en té, en un sigarro
S' envenena, y al fí el tirá.

EL SANTERO.

Un sombrero casi negro,
Baix del sombrero un barret,
Que de negro ya s' en pasa
Y d' atre color pareix.
Una chaqueta de paño
Feta per Matusalem,
Pantalons de puntilló
Del color d' un fumarell,
Y una capa que li tapa
Les espales y no el fret,
Formen el trache del hòme
Qu' á pintar vá mon pinsell:
Cara gròga com la sera,
Nas, ni gran ni chicotet,
Boca, mes gran que chiqueta,
Barba, com má de morter;
El front, el barret li 'l tapa,
Els ulls, sinse vórels vé,
Diriem que son dos ulls
Mescla de gat y esparver.
La una má, tersiá en la capa;
Pòrta en l' atra.... un altaret,
Una capseta en la imache
De la Vèrche del Remey:
Y per l' hòrta y per los pòbles,

Per les plases y els carrers
 Fà la sehua correria
 Sempre demanant dinés,
 Que pera la *Imache Santa*
 Diu que son son gargamell.
 Y resa orasions y diu
 Qu' en lo sèl seu trobarém;
 Si li donen asobint,
 No tinguen cuidao vostés
 Qu' ell li pregará á la Vèrche
 Pá que plòga en este mes,
 Pa qu' el cucs filen la seda,
 Pa qu' ixca la dòna en bé,
 Pa que pònguen les gallines
 Al dia, els òus á parells,
 Pa qu' el arròs no s' encharque,
 Pa que s' amayne el mal temps,
 Pa que s' acaben *los visios*,
 Y qu' al l' infèrn Lusifer
 Al pecaor no s' empòrte,
 Si en lo llit está dolent.
 Abans pregaba el bòn hòme
 Per la causa del seu rey,
 Y als parroquians mes amics,
 Asò en moltísim secret,
 Els dia... les orasions
 Mesclaes en cuentos vells.
 Ell, per la Vèrche patix
 Aires, y calors, y frets,
 Y mencha lo que li donen,
 Y beu.... si es qué hiá de qué,
 Y dòrm en una pallisa,
 Y així vá pasant el temps.
 Alguns li dihuen gandul,
 Atres vago, mal faener;

Pero éll, els ulls baixa á terra,
Tapa el front en lo barret;
La una má tersiá en la capa
Y en l' atra son altàret,
Sòls marmola: — «Pa la Vèrche,
Pa la Vèrche del Remey.»

UN GABULISTE.

Miréulo, te sincuanta añas;
Entre canós, calvo, sec;
Vist de quansevòl manera,
Es dir, que un *Cháques* va fet,
Pues en la ròba no es paren
Els grans pensadors com éll.
Una casaqueta curta,
Entre tobina y saquet,
Que la estrená sense ducte
Cuant encá estava creixent,
Pues sempre á les boques mánegues
Va pegántlos tironets;
Un pantaló que als chenolls
Ya li fa bolses y plécs;
Al cap sombrero de copa
Que si fon negre algun temps,
Huí verdecha, y ya no es sombra
De sombrero ni de res;
Un chaleco en alguns traus
De sòbra y botons de meñs,
Y una corbata de aquelles
Qu' es posaben en gafet,
Completen del nòstre tipo
El trache ordinariamente.
¡Quí al contemplarlo pót creure

Qu' eixe hòme casi li feu
 Pegar un culo á l' hacienda
 Española! Així ho diu éll:
 «El gobèrn me prengué pòr,
Y de un seco sin llover
 Suprimí la *Primitiva*;
 Si se descuida un poquet
 Y per sòrt celebra un atre
 Sorteo, ¡Mare de Deu!...
 Yo fas la chuá del sigle!
 A estes hòres, el Marqués
 De Santoña, Salamanca,
 Bayo, Indo y hasta el mateix
 Rostchild, serien uns pòbres
 Pelambres al costat meu.
 Pero no s' ha perdut tot,
 Pues pa la estracció que vé,
 Tinc un conte que als ríferos
 Els deixa en mig lo carrer.»
 En esta esperansa viu
 El hòme, quí sap el temps!
 Pera éll no hiá diversions
 En lo mon, ni hiá plaers;
 Ni s' ocupa de política,
 Ni llich may ningun paper,
 Ni sap si manen els rochos
 O els de color de café.
 De llibres no li pregunten,
 Perque els únics que coneix
 Son el *Fenoll* y el *Gallego*
 Que no se separen d' éll.
 Com á sábio, més que á Séneca
 Y que á Salomon, molt més,
 Admira á don *Alejandro*;
 Clarísim enteniment

De la gabulistería;
 Sélebre sábio que feu
 En cabalístiques *piñes*
 Combinacions diferents
 De números, que donaben
 Ambo y terno la que meñs.
 Com á notabilitat
 Posará en llòc preferent
 A *Capa-rota*, que mày
 Comprá un llibret de paper
 De fumar, y en pagaresos
 Enrollaba els sigarrets.
 Si de figures retòriques
 O les d' art li pregunteu,
 Dirá que en cuant á figures,
 La de nou y la de tres
 Son les que millor cumplixen
 Y les chúa constantment.
 Vos parlará de *valors*
 Que no en sòlen tindrer chens:
 De *conexions* que mal hacha
 Si vosatros trobaréu;
 De *cabeseres*, *filetes*,
Sumes, *extractes*, *primers*,
Simples, *tresillos* y *ambos*
 Que deuen ser molt valents,
 Quant els diu, *determinats*.
 Vos farà vore y creuréu
 Que aquell hòme ix de pobrea
 En lo sorteo present;
 Pues ya te els saquets apunt
 Pera ficar els dinés,
 Y nesesita pea durlos
 Un carro de trachiner.
 L' ohuiréu formar mil plans

De compres y engrandiments;
Ya li ha parlat á *Lerena*
Y á atres corredors també,
Informantse de les finques
Que hiá en venta. En lo taller
De coches, mig achustat
Te un faetó y un carret,
Y á un chalán li ha fet l' encárrec
D' un potro y un tronch fransés.
En chusta selebritat
Del gran aconteiximent,
Vos convidará á la fonda,
Y al teatro y al café,
Y á dèu ó dotse paelles
Lo manco, si no son mes.
Chenerós hasta *lo sumo*
En los seus oferiments,
Vos dirá, que si de fondos
Cariu, y nesesiteu
Mil duros, ó dos mil, pera
Mampendre algun negosiet,
Ell vos donará la má;
Es dir, la má y els dinés.
En fí, pera coronar
En un rasgo els seus estrems,
L' hòme vos regala.... un número
Infalible, ¿voleu mes?
A tal convicció es presís
Persuadirse, y que acabeu
Per admirar de la siensia
Gabulística els portents.
Y como un loco hace ciento,
Al número li planteu
Enseguideta tres duros,
Y á un terno seco atres tres.

Vos ha apegat ya la febra,
 Y delirant espereu
 Que *la lista de los números*
Premiados, pase venent
 Un sego. ¡Ya están ahí!
 Crideulo; á vore el primer!....
 Ni el segon, ni de sent llegües
 Ningú dels sinc. «¡Voto á quien!
 Exclama el gran gabuliste,
 Me s' han chirat al revés!
 Yo anaba á chuarlos éstos;
 Pero diguí: no, que els veig
 Masa clars! Repare el conte
 Cóm ha cumplit. Vosté veu
 Cóm ha vengut la figura?
 Si no pòt fallar, ya hu crec!
 ¡Qué llástima! per no haberlos
Apurat un poquet mes!...
 Pero calle, el cataclisme
 Será la estracció que vé.»
 Y pasen les estracions,
 Y els anys, y va fentse vell,
 Y sòls per chiripa, tòca
 Algun miserable ambet.
 En fí, pera rematar,
 Ahí ahon el vehuen vostés,
 Eixe hòme que poseix
 El maravillós secret
 De ferse ric en les gábules,
 No ha pogut may ¡sort crüel!
 Ferse una capèla nova.
 Cuansevòl dia el sorpren
 La mòrt, qu' es la qu' en los contes
 Cumplix infaliblement,
 Y *adios* números, y piñes

Y cábales y papers!
Pero li queda un consòl
Al nòstre gábula, y es....
Que les sensibles riferes
El plorarán molt de temps.

LA LECHUGUINA COÉNTA.

*«Adios, Tónico; adios, Paco;
 Abur, Pepe; Juan, adios »*
 ¡Caballers! á tots saluda,
 Pollos, y galls y capons;
 Y en tirar olor de mascle
 Ya está ballant el seu còs.
 ¡Vacha un tipo! en lo Museo
 No s' en tròben de millors.
 Si pòrta vestit de cola
 Mírenla plena de flòcs!
 Pòrta el moño á *le derniere*
 (De dia en dia pichor.)
 Un dia pòrta castaña,
 Un atre tirabusons,
 A vòltes en un *risito*
 Se sòl posar una flòr,
 Y cara á cara en l' espill
 S' está, ó dos hòres al sòl
 Mirant l' efècte que fá
 Y lo bé que li está tot.
 Abans duya miriñaque;
 Despues portá polison,
 Y ara pòrta replegat
 El vestit fent caragòls.
 Un dia, va molt lluenta,

Y si per desgrasia plòu
La vehuen vostés sens calses
Y uns baixos ròchos ó gròcs;
L' atre dia pòrta un saco,
Que ni pera dur arròs;
Pero vá sempre elegant
Per qu' així liu dihuen tots.
Si hiá ball no farà falta;
Si la conviden, millor;
Sempre hiá tontos que paguen
Lo qu' es mencha este musòl.
¿Hiá festa gran ó chiqueta?
No faltará el sirialòt.
Se parla de mòdes.... ella
Pòrta un trache de *London*.
Si es de moblache de rumbo....
Té uns mòbles en lo saló
Que ni el rey de les Españes
Els ha conegut millors;
¿Y té dos cahires coixes
Y un sofá que no té mòlls!
Parlen de dinés.... y escampa
Enseguida ella millons....
Y té quatre papers bruts
Que li renten un sisó.
Compra polvos, mantequilles,
Postisos, esènsies, pòts,
Y mencha caps de sardina
Mesclats en tronchos de còl.
A tot asò ¡quín orgull!
¡Quín aire de presunsió!
¡Cuánt Ponent pòrta en la pancha!
¡Cuánt Llevant en los talons!
Pero que ningú li tòque
El puntillo del honor,

Qu' ella s' empòrta la palma
En totes estes cuestions.
Pasen els anys, es fa vella,
No té moño y pòrta dos....
Entonses, se fá beata,
Vá á rosaris y sermons,
Marmola de les donselles,
Parla mal d' els homenòts,
Y pa tindre compaña,
Partix el llit en un gos
A qui dona chocolate,
Bescuitets, tròsos de dols,
Y el pòrta al bras y li diu
Dolses paraules d' amor.
Així va pasant els dies,
Y cuant l' arriba la mòrt,
La sotèrren en corona,
Hábit blanc y rams de flòrs.
De segur que si poguera
Mirarse el seu arrebol,
Al vores tan apañada
Pegaria quatre bots,
Y es miraria al espill
Y s' arreglaria els flòcs....
¡Per vore si enamoraba
Al pòbre soterraor!!

EL POTINGUERO.

No sé cóm hiá qui se mor:
Yo conéc un paixaréll
Que siga pa 'l mal que siga
Ell pa tot tròba reméy.
Segons m' ha dit varies vòltes,
Pues cada vegá qu' el veig
M' endorsa una retafila
De potingos y d' ungüents.
Pera el changlòt nòu glops d' aigua;
Pero si es cria de llét
Basta en chirar una quíquera
Cul per amunt. Y si es
Guapo el chiquet, deu portar
Per la muñica un cordell
Ròig pa que no 'l prenguen d' ull.
Pera que li ixquen les dents,
Un collar de peonía;
Pa que parle pronte y bé,
Es molt probat durlo á vore
Sant Antoni del porquet,
Y beure en la campaneta.
Si per casa algun ferrer
Pasen vostés y ferrant
Están á un burro, els trosets
De pesuña que li lleven,

Frechits en òli brusent
 Son molt bons pa 'ls sercadits,
 (Si es negre 'l burro, s' entén.)
 El que viacha per mar,
 Si á marecharse es propens,
 Deu ficarse en la bolchaca
 Una llima, y ya está llèst;
 Y si li entrara agonía,
 Com s' aplique un paperet
 D' estrasa en safrá al melic,
 No tinga pòr al mareig,
 (Que tot lo més que por ferli
 Es ferli tirar el lléu.)
 Pa llevarse una barruga,
 Lligársela en un troset
 De seda vèrda; (que siga
 Vèrda, si nós no fem rés.)
 Pa la sipèla, una seba
 Porreta, lligá 'l barret
 De dormir ó al matalap.
 Pa les hèrpes, (¡cuánts pobrets
 Patixen per no sabero!)
 Y es ben sensillo el remey....
 Una barreta de lacre
 Ròig en la bolchaca. Si es
 Dolor de cap, una taba
 De borrego. Si fa fret
 Y els dits de pruñons els tenen
 Com á chorisos del trenc,
 Se figuen en la bolchaca
 Un nap hasta que está sém,
 (De fijo cuant bé á semarse
 Ya ha pasat sèt aña el fret.)
 Y si no 'ls probara asò,
 Abellòtes seques, ben

Bollides, y en l' aigua á galls
Ficar les mans, (el remey
No pòt ser mes eficás,
Si els salta á vostés la pell.)
Pa que no còguen els ulls
Tallant sebes, el mateix
Corfóll d' elles durlo al tòs
Com si fora un solidèu.
Pa no patir de la boca,
Lligarse al còll un filet
De palomar en tres nucs.
Dolor de quixál, d' aquéll
Que fá vore les estreles,
S' en vá, en posarse no mes
Una mecha de cresòl
Dins la orella, y el moquet
Del pabil ben cap á dins.
Y també és un bon remey
Pa sèrt mal de les siñores
Qu' es diu pèl de no sé qué,
De dàtils de Berbería
Sèt piñols foradaets
Per la O, en el mateix fil
De qu' els ha parlat adés.
Si algú de vostés se sangra,
No deu eixir al carrer;
Perque si 'l miren les dónes
Podia molt fasilment
Endeñarse la sangría;
Pa evitar un contratemp,
Lo millor es dur al còll
De sal y safrá un paper:
Boñigos de caball blanc,
Ben sofrechidets en greix
Ransi, pa la irritasió

Del feche, afecions del lleu,
Mals ensòmits y cremaes;
Freganse en el òli aquell
Ben fòrt la part dolorosa,
Y una bayeta despues.
(Unicament tinc un ducte;
Y es, qu' els ensòmits, no sé
Per ahon se tenen qu' untar;
Pero si dòrmen vostés
De subines, y el trespòl
Es ahon l' ensòmit se véu,
Supuesto qu' está allí el mal,
No hiá mes que untarlo bé;
Y una vegá untat el techo
Ya no s' ensomia més.)
Totes estes y atres moltes
Que me deixe en lo tinter,
Per pòr de ferme pesat,
Me les diu á dos per tres
Mes que sano y bò me vecha,
Pero advertintme, que en fé
S' han de fer, si nos no pròben;
Pues son medesines d' éll,
Y medesina qu' éll dona....
(Com si la tirara al fém.)

EL PEIXCAOR DE CAÑA.

En lo cabás de la gamba
 Y les cañes á la esquena,
 Una caira de tisora,
 Un sombrero de panera,
 Un trache de dril barato
 Y un cuarteró de pasiència;
 Chano, chano, cap al Grau
 A pehuet ó en tartaneta,
 S' en va el peixcaor de caña
 Com aquell que vá de festa.
Sienta sus reales nòstr' hòme
 Y se pòsa á la fresqueta,
 En lo Mòll ó en la faròla,
 O s' en baixa á la escollera,
 Trau els aparells y l' am,
 Veu si la gamba es menecha,
 Se fá la *creu* si es beato,
 Resa un credo en molta flema,
 Tira l' aparell á l' aigua;
 Y en molta cachasa peixca.
 Per si pica ó si no pica,
 S' está calfant la mollera,
 Y observa si l' aire es bò,
 Si el sòl li calfa la esquena,
 Si la mar está moguda

O si l' ofega l' arena.
 Pero ya s' afona el suro,
 No se li veu la plometa,
 Tira l' hòme de la caña,
 No pucha el peix... ¡cuánt li pesa!
 Caballers... es un llobarro...
 Y del Puig!... ¡vacha una feta!
 ¡Qué desgrasia! éll ya tenia
 El salòbre en la má dreta
 Y el cabás omplir pensaba
 Y tornársen á Valensia.
 ¡Tórnali la trompa al chic!
 ¡Torna á tirar la cañeta!

.

¡En quina ilusió s' aguarda!
 ¡Ara si que farà peixca,
 Ya se li han menchat la gamba:
 Pues la picá... de ballena
 Pareixia per lo molt
 Que tiraba la culebra!
 ¡Ara, ara sí que pica!
 ¡Vaya si farà peixquera!
 Tira de la caña, y trau
 Un burro, ¡esta sí que pega!
 «¡Pera el gat— diu el pobret—
 M' ha estrenat en una pesa!...»
 Ara cuànsevòl creuria
 Qu' el peixcaor, fet un bestia,
 Faria á tròsos els chismes
 Y els tiraria á una sequia:
 Pues están equivocats,
 Que, sens pèrdre la chaveta,
 Plega les cañes y els suros,
 Alsa els muscles, pren chapesca,

Y chano... chano... s' en torna
A pehuet cap á Valensia.
Y traent per consecuènsia
Qu' el sòl l' ha tengut envecha,
Qu' el orache té la culpa
De no haber fet éll peixquera,
Arriba á casa, se chita,
Ensomía el pòbre en ella,
Y cuant sent que ya li pica,
Se despèrta, un brinco pega,
Y preninto com de veres
Diu formal en micha llengua:
«¡Demá agafe huit llobarros,
Dos delfins y una ballena!»

TONET EL SARAGATERO.

En bluseta, pantalons
Un poquet acampanats,
Faixa, gorreta á lo pincho,
Y el seu gayato en la má,
Se pasecha per los barrios
De Peixcaors y el Pilar
Tonet el Saragatero,
Qu' es la nata dels chavals.
Saragatero li dihuen,
Y el nòm li es tan adequat,
Que no hiá riña, ni palos,
Saragata, presoná,
Corregudes y rohido
Ahon éll no estiga de cap.
Atrevit, provocador
Com tots los del seu chenial,
Lo mateix arrima un palo
Qu' es troba una bofetá.
Les festetes de carrer
Li oferixen sempre camp
Ahon lluirse y traure totes
Les sehues habilitats.
Si per desgrasia te fiques
En un carreró apañat
De florero, y per les comes

Te pasa un cuhet bramant,
 Qu' et crema hasta els calsonsillos,
 Y te soflama la carn,
 No preguntes quí ha segut
 El grasiós que l' ha soltat,
 Qu' allí está el Saragatero
 Que ne pòrta una siná.
 Si apòsta sinse voler
 Veus qu' es pòsa al teu costat,
 Y de la primera espenta
 Te fá mig hóra ballar,
 Mutis, y chira les vèles,
 Que tal vòlta no eixirás
 Sinse dur una descárrega
 De llirons ó una surá.
 Estes hasañes y algunes
 Un poquet mes burricals,
 Son les flòrs, per millor dir,
 Son els brindis dedicats
 A Visanteta la Rulla,
 Chavala de dèsat aña
 Que desde la sehua pòrta
 El contempla encandilá.
 Per ohuirli dir á ella:
 «¡Mireu qu' eixe chic es mal!»
 Y acreditar-se de chulo,
 Y fer vore els seus arrancs,
 Li sòlta en tota la furia
 Al *salamó* una pedrá,
 Trenca dos faròls, li pega
 A un músic del entaulat,
 Y mòu una sarrasina
 Qu' allí tremòla hasta el Sant.
 Conseguit el seu obchecte,
 Qu' es donar que dir ahon vá,

Lo de manco es el eixirne
Vensedor ó escalabrat.
La seba de Burchasòt,
De Montolivet ells balls,
Les festes de Chirivella,
Marchalenes y Patraix,
Sempre del Saragatero
Tenen algo que contar.
Visitador de les tendes,
Cotidiano parroquíá
Dels cafetins, quant éll entra
En lo del tio Chuan,
Li agarra un espasme al hòme,
Pues veu vindre la troná.
Com en eixes estasions
Sempre se sòlen trobar
Conocidos y compadres,
Lo de caixó y natural
Es que no pase mig hora
Sinse que vacha volant
Per l' aire algun gòt ó alguna
Botella de llimoná.
Caballers, ¿pares ó nones?
Feta la pregunta ¡plaf!
Mientras se rihuen els uns
Y renega el so Chuan,
Pa quant pase un palleter
Aguarda el vidre y en pau.
La chent s' ha de divertir,
Qu' allí no se vá á plorar;
Y entre el mig gotet de ròsa,
El quatre del anisat,
La llepaeta del ransi
Y la goteta del blanc,
A les chances de paraula

Seguixen els chocs de mans;
A l' aménasa la espenta,
Als crits la tamborinà,
A la tremenda et garròt
Y al garròt seguix.... ¡la mar!
Cadires, taula y servisi
Tot se hu endú Barrabás;
Grasies á la polisía,
Qu' ahon fá falta no es veu may,
Se coroná la funció
Anantsen sinse pagar;
Y el que vullga algo que hu diga,
Que Tono eixes llibertats
Les gasta, perque es molt hòme
Pea fer això y *algo mas*.
No sempre canta victòria,
Que á vòltes li fiquen má,
Y tan á fondo coneix
Als guardies munisipals,
Qu' apenes li dihuen «tòca»
Ya sap éll que vá á Serrans.
La nit qu' en los seus compinches
Ix Tonet de guitarrá,
¡Pòbres vehins del carrer
Ahon se pòsen á tocar!
El rum rum de la guitarra
Y el guitarró mal templat
S' interrompix contrafent
A tres ó quatre animals.
Lladra un gos, rebusna un burro,
Cacarecha y canta un gall,
Y pera mes armonía
S' arrima una cudolá
Contra una pórtia, que li alsa
Una llesca de tres pams;

Per supòst, la serenata
No tindria bon remat,
Si al calor de aquell estrèpit
Y *entusiasmo musical*,
No acabaren per trencarse
Dos guitarres en lo cap.
Fets els instrumens á estelles,
¡Safarrancho de combat!
Qu' encara qu' están á fosques
Y el que no entropesa cau,
A la mescla d' algun palo
Se tira una navaixá.
La veu del pito que toca
El sereno vichilant,
Evita qu' aquell jaleo
Tinga un funest desenllás,
Perque si pera sèrtes bromes
Toni y els seus edecans
Son molt curts de enteniment,
De comes sempre son llargs.
En fí, per estos rohidos
Y estes hasañes tan grans
Té fama el Saragatero
De ser un pincho templat.
¡Bona fama! me s' antoixa
Que Tòni será capas,
Per no pèdre la, de vores
Algun dia en un treball;
Pues la carrera dels pinchos,
Así y en totes les parts,
Si no acaba en la caseta
Dels pòbres desamparats,
El grillet del presidari
Li reserva al desdichat.

EL SABATER DE REMENDÓ.

Miréulo: en un carreró
 Brut, humit y perfumat,
 (Pero no d'almiscle ni ambar)
 La dolsa cansó entonant
 De «Si en sabater te cases,»
 Me recòrda aquella edat
 En qu' els chentils caballers
 Per lograr una mirá,
 Pasaben sansers els dies
 Y les nits de clar en clar
 Cantant cançons á la reixa
 D' alguna esquiva bel-dat.
 Y em pense qu' es ben exacta
 La comparasió que fas:
 El peto, que vulgarment
 Se titula debantal,
 També es sobre-vèsta ó túnica;
 Y no dú la creu dabant
 De *crusado caballero*,
 Perque yá no es mòda enguañ;
 Però en cámbi li la formen
 En mig la chepa els tirants.
 Hasta em fas yo la ilusió
 De qu' *el rendido galan*
Por si osara algun fidalgo

Su galanteo estorbar,
 Dispòsta pa el desafío
 Dú la *mañopla* calsá.
¡Y aquella noble postura!
¡Y aquel aire tan marcial!
¡Y aquel brio y gentileza
 Cuant se pòsa á *aporrechar*!
 Pero ilusions á una vòra
 Y aném á la realitat,
 Es un tipo.... Voldréu creure
 Que tinc pòr d' escomensar?
 Perque si no més dic glòries
 Per no ofendre á dengú, mal,
 Perque no es el tipo exacte;
 Y si dic la veritat
 Pintant ú per ú els defèctes,
 De segur qu' em veig demá
 Tots els sabaters damunt,
 Y lo que manco em voldrán
 Aporrechar les costelles,
 Per alusions personals....
 Pero en fí, fem un arrisc,
 No vullc que em diguen cobart;
 El que vullga rés, que vinga;
 Ma casa, tot lo mon sap
 Que está en el carrer ahon vixc
 Entrant, abans d' arribar
 Al atre estrém, y en un pati
 En front del que está dabant.
 Remendons, com es sabut
 N' hiá de moltes calitats:
 Uns rechonchos y panchuts,
 Y atres sequeruts y aspats
 Com poetes famolencs...
 (Com ara posem per cas,

U qu' en això de fer versos
 Es un Quintana ignorat,
 Y em volia traure un tipo;
 Mes seu va deixar estar,
 Ben convensut sinse ducte
 De que no escriuria may
 Un *tipo* que fera riure
 Tant com el seu tipo fa.)
 Pero com yo m' ha d' atendre
 Al tipo mes cheneral,
 Al que ya es en el ofisi
 Veterano ó chubilat,
 Y á pur de pasar de chaira
 S' ha arreglat un cóm pasar,
 Diré qu' és un sac de guano
 Gròs, bascos y botinflat,
 Qu' espart cull en les orelles
 Y en un mondongó de nás
 Que casi deixa chiqueta
 La pedra d' aporrechar;
 Galons de cabo ó sarjento,
 Y una pellòta en les mans
 Mes dura qu' els cambrillóns
 Que pòsa dins dels enfráncs;
 La ròba tota caentli,
 Y un gran barret negre al cap
 Que tè tan de barret negre
 Com de mitra y de turbant.
 En cuant á la sehua vida,
 Ell mateix ho diu cantant:
 «Si en sabater te cases,
 Yo te aseguro
 May tindrás en la caixa
 Lo qu' es un duro.
 El martes galbana,

El miércoles malagana,
 El jueves merienda,
 El viernes muy mala venda,
 Sábado y Domingo trebajando,
 Y el lunes chorrimpleando.»
 Esta es la cansó qu' éll canta
 Y es la pura veritat:
 Escampa la ferramenta,
 S' asenta, agarra el cabás,
 Trau un remendo, y es pòsa
 Tot fogós á treballar.
 Si cús pega unes brasaes
 Que si algú s' acòsta, páf!
 Puñá en los nasos li arrima
 Que li 'ls deixa chorrent sanc;
 Y pa que córrega mes
 La lesna, á cada punchá
 Li pòsa un poquet de grasa
 Pegantse un rascó en lo cap.
 Treballa, en fí, com un negre,
 No se li vehuen les mans;
 Pero á no ser per *gallupia*
 Li dura pòc eixe afan,
 Y enseguida l' abandonen
 Les ganes de treballar.
 No mes en que un gos s' acòste,
 Y pa veure fique 'l nás
 En el llibrell ó pastera
 De bañar el material,
 Ya s' ha alsat de la caira;
 Y al moment de castigar
 Al gós, al sentarse nòta
 Que ya dú 'l gós agarrat.
 Despues una parroquiana
 Li dú un parell pa posar

Miches sòles y tacons;
Un atra vòl un pedás
En un forat de la bota,
Perque per aquèll forat
Unes vòltes li ix el dit
Y atres vòltes li entra el fanc;
Y mentres l' hòme li dona
Sa respòsta á cada cual,
Aprofitant la ocasió
L' endigne gos ha tornat,
Ha begut aigua, y encara
No es això lo mes amarc;
Sino que tenia l' hòme
Una remonta á secar
De segon pasá de tinta,
Y el gos la cameta alsant,
Pensantse fer una grasia
Tota li l' ha arremullat.
Ell que se hu veu: ¡voto á brios!
S' alsa, ho deixa tot en blanc,
Y en els ulls saltanli chispes
Y el tirapèu en la ma,
La panxa pegant sacsaes
L' un pèu bé y l' atre descals,
Correrá seguint al gós
Valensia de part á part,
Sòls per el gust de poderli
Pegar la tirapeuá.
¿Y despues cuant torna al puesto
Quí se pòsa á treballar?
Arreplega tots els hártuls,
Els fica dins del cabás,
Y sen vá á fer *metailla*
A la tenda del costat.

EL CAFETERO.

En una gorra de pell,
Una brusa de percal,
Una faixa en la que porta
La ferramenta amagá,
Uns pantalons estretets
A cuadros blaus y morats,
Uns botitos de cheròl
Com dos rachòles de grans,
Dos melenes per els polsos,
Darrere, el còll afaitat,
Un sigarret en la boca
Tirant fum per els costats,
La cafetera lluenta
Més qu' un espill en la má,
Portant en l' atra ademes
Les tases, els gòts y els plats,
Vá dient: «¡calent!» «¡calent!»
Per la plasa del Mercat,
Así el crida una fadrina
Qu' es pren el café.... sisant,
Més allá es una rífera
La sistella baix del bras,
Y qu' es beu una taseta
Pa fer el negòsi en pau.
Més allá es un carniser

Qu' es desdichuna buidant
 Una tasa d' aiguardent
 En dos gotes d' aiguarrás.
 Así es una llauraora
 Que ven lletugues y naps,
 Y que li paga en *Marruecos*
El Moca del gran Sultan.
 Y la una li queda á deure
 Perque no l' han estrenat,
 Y l' atra li diu que torne
 Que no té chavos á má,
 O bé li ampra á la vehina
 Un chavo del gos chitat,
 Pa pagarli al cafetero
 Que seguix sempre cridant;
 —«¡Calent! ¡calent! ¡calentitoooo! .
 ¡Calent! ¡calent! que sen vá!
 Y corre á la paraeta,
 Y es pòsa en Chimo á parlar,
 Y vá á la Peixcatería
 Y torna ahon venen el pá,
 Y en totes bandes les dònesh
 O els hòmens, taseta es fan,
 Hasta que buida el café
 Y òmpli les tases y els plats
 De sentimets y morunos
 Que d' aixó té un capital,
 Y asi tenim á nòstre hòme
 En son negòsi acabat.
 Si es fadrí, té tot el dia
 Pá correr per els billars,
 Y anar á vore la novia
 Que té botiga pará
 De botons, betes y ahulles
 Allá darrere el Mercat.

De vesprá s' en vá al trinquet
O chúa al canut d' á real,
O en lo Café de la Pedra
Se sòlen allí achuntar
Alguns amics del ofisi.....
Si el cafetero es casat
Treballa la dòna' ó éll
Si es que li agrada el treball.
Mes per la nit uns y atres
Pòsen un olla á calfar,
Y bé figues ó castaños
Fiquen ó cacau torrat,
En regalisia de mòro
Que dona dolsor amarc,
Y torna el aigua del pòu
En café p' als parroquians.
Tot asò còsta un sisó,
¡Táses n' ixen un millar!

· · · · ·
Cuant vél' estiu ven horchata,
Llimonaes ó sibá,
Y multiplica els dinés
Dosentes vòltes al añ.
Mes per el matí els aumenta
Y els resta per la vesprá,
Qu' els dinés conforme els guaña
D' igual mòdo se li' n van.

LA ESCURA VENTRES.

En sabates en changleta,
Sinahues y mocador,
Que sòls tapa lo presís
De les males tentacions,
Va en l' estiu la só Fransisca,
Perque es sèrt, y té rahó,
«Que á la carne y al.... etsètera,
Cuando mas viento mecor.
Es muller d' un sabater
Deixos de gran posició,
Que pòsen allá en un pati
Miches sòles y tacons,
Y es á la que ve el dumenche
Comersianta de la O.
Mentres dura la semana
Pasa pegant escurons,
Es el dir, netecha els mòbles
O cus algun macarró,
Perque ella del vehinat
No vòl saber, y heu sap tot.
Es cantaora de garbo
Mes que 'l gall de la pasió,
Y com á este, el robell,
Va menchánseli els garrons:
Curiosísima en estrem

Per tots els quatre cantons,
Pues tanta ròba com llava
La estén en el carreró.
Yo no sé si els entresuelos,
Vulc dir, els demés rincons,
De sa casa, els tindrà nets,
Supòst que hu escura tot;
La «escura ventres» li dihuen
De tots aquells carrerons.
Una cortina de sac
De chaspes de mil colors,
Cubrix desde dalt á baix
El seu reduit balcó,
Que li servix d' espillera,
De terrat y mirador;
Es l' obchetiú, pera hon veu,
Si la chica del cantó
Festecha á Don Saturnino,
Hòme ya cuasi canós;
Y si entra ó no entra á deshòra
En la escaleta d' en front,
Sèrt suchècte fent el tonto;
Si la filla del Ripoll,
Vaixa á la carboneria
Per dos lliures de carbó
Y no el paga; en tant que gasten
En vestits y mocadors;
Perque ellá del vehinat
Res vòl saber y heu sap tot.
Estos y atres son els chismes
Que prepara, amic lector,
La so Fransisca Caparra,
La escura ventres del mon.
Hara vorás cóm se val
Pa fer tal operació:

P' el regular té un chiquet,
Cuant no ne té més de dos
Que son l' iman, ahon s' apeguen
Els esparts del escuró.

—Bon dia, señora Quica!

—Abant, Visantet hermós!

—¿Nelet ha vengut d' escòla?

—Ya deu tardar ven repòc;
Asentat! ¿vòls dos peretes?....

Chas un troset de peròt.

Digues, fill meu, y la mare?

Y ton tio Salvador

Cuánt vé de servir al rey?

—Diu que remata al agost.

—Y Pepeta, cuánt se casa?

—Hara diu qu' eixe señor

Es masa vell pera n' ella,

Pero la mare lo vòl

Perque está ric y en lo pòble

Té moltes viñes y hòrts.

—Digues, y quín pòble es eixe

Que may me 'n recòrde yo....

D' ahon han vingut fa pòc temps?

—Lo pòble es diu, Borriòl!

—Es veritat! com es tan raro.

¿Còm pasabeu allí tots?

—La mehua mare servia

En casa d' eixe señor,

Y hara diu qu' están molt mal

Los pòbles de Castelló

Perque no plòu, y en Valensia

Diu qu' estarem molt millor.

—Conegueres á ton pare?

—Ni ma chermana tampòc

Y pasa ya dels tretse anys,

Yo en tinch onse, y era mòrt.
 Me 'n vaig, ¡que Nelet no ve!
 —Escolta, y d' eixe señor.....
 —Adios! Adios! que la mare
 Em pegará si heu dic tot!
 —Adios, fill meu! pero escolta.
 No liu digues si no vòls!
 Dili qu' has estat chuant
 En la plasa, y es millor!
 Satisfeta del espart
 Qu' ha gastat en l' escuró,
 Y mentres li tòquen dotse
 Pa poder posar l' arròs,
 S' entorna, dingo lindango,
 Paca els testos del balcó
 Per mirar en el carrer
 Si pega ó no pega el sòl.
 Efectivament; al canto
 Aprofita la ocasió:
 Allá vá en una cadira
 A estendrer un mocador
 En la escaleta frontera
 Que li llama l' atensió.
 —Escolte, señora Rita,
 Vosté me farà el favor
 De pegar una mirada?
 Y diu la que ven carbó:
 —En molt de gust, so Fransisca!
 —Pues me 'n vaig, que vé Ramon
 Y els chiquets voldrán dinar.....
 Y.... atenga, y es sèrt aixó
 De qu' ha vingut tan al meñs
 La familia del Ripoll!
 —Yo no sé res, so Fransisca,
 Mes la chent diu lo que vòl.

—Dihuen que van per fiat
A casa el Curro?

—Síñor!

Y quínes llengües d' astral!
—Ha vist vosté! ca! si es mon!
Pues elles gasten gran lujo
Y dihuen si éll es chuador!
—Calle! calle! so Fransisca,
No hiá un tal; lo que sé yo
Y li puch dir á vosté,
Y asò quede entre les dos,
Es qu' el pare de les chiques
Ha estat pres en el Peñó
De Chibraltar, per el ròbo
Aquell qu' es feu tan famós
En casa el chocolatero;
Entonses no *confesó*,
Y al cumplir huí la condena
Han tret el sac y...

—Síñor,

Qué coses! vamos, so Rita,
Cuánt ve que vixc en el mon!
Vosté sap! yo may sé res,
Ni ganes que tinc tampòc;
¡Chesús! me 'n vaig á dinar;
Adios, so Riteta, ¡adios!
Ya están els chics en escòla
Y son marit fent garrons:
La escuradora de ventres,
Tapatap, al mirador.
Pega dos ó tres becaes,
Se rasca un pòc l' ull de poll,
Y al avío, á meditar
Si haurá algun atre escuró.
Si ve ha quedat satisfeta

Per de pronte del Ripoll,
Li falta lo més presís
De la escaleta d' enfront;
Pensat y fet; ya s' ha alsat:
—Carbonera, per favor
Vòl vosté que Carmeleta
Me puche un pòc de carbó?
Así dalt l' il pagaré;
Triel no siga fumós!—
Allá tens á la chicòta
Escala amunt, bòn lector,
Y en jarras la escura ventres
Pa aprofitar la ocasió.
—Pasa, Carmeleta, pasa;
Ya festeches? ¡Santo Dios!
Y qué fadrina t' has fet!
—Criá de vosté!

—Y del Señor!

¿A vore eixe anell que pòrtes?
¡Es bonico!

—Ne tinc dos!

—Serán regalets del novio?
—L' atre que tinc es millor;
Este me 'l doná el meu Quico
El dia de la Asensió!

—L' atre te 'l comprares tú!
¿Es veritat?

—No! pues fón
Que vaig bordarli dos lletres
A un parell de mocadors
A la siñora de dalt.

—Vòl dir que fon regalòt!
Pareix molt bona siñora,
Pues may se veu al balcó!
Además va molt honesta;

Es viuda d' algun señor
Militar?

—Cá, ¡si es casada!

—Y el marit, qué es?

—Es patró.

—Vamos ¡per això no' s veu,
Fará llarchs viaches y.....

—Molts!

Sí, señora, sempre es fora.

—Digues, y eixatre señor
Que cuasi totes les nits
Pasa de cantó á cantó;
Veches tú! pues males llengües
No dihuen que.....

—Santo Dios!!

—Y que vá dalt de ta casa
Si no al primer, al segon,
A casa les modistetes!

—Allí van atres señors
Una vòlta á la semana,
D' eixos que donen rasons.
El que diu, es Don Tomás,
Un tio sec, verinós,
No molt alt; pòrta mosqueta
D' igual color qu' el bigot.

—Eixe fon guardia sevil?

—Chust! y hara es procurador
De una casa y atres finques
Y sens ducte per això.....

—Vacha á cobrar els lloguers
De les tres habitacions;
Vamos, així me hu pensaba,
Perque no cregues que asò
Heu diga yo, ¡cá! á ningú.

—Dihuen....

—Chica, y si es, millor!

Res nos impòrta á nosatros,
Cada ú en sa casa.... y aló.
Perque ella del vehinat
Rés vòl saber y héu sap tot.

EL PLATER DE PAPER BLAU.

Era el plater algun dia
Un cuânsevòl, un Adan;
Pero huí 'n dia, el que escriu
El coneix á fondo y sap
Que s' ha reformat moltíssim;...
¡Vaya si s' ha reformat!
Tremendistes ni chulapos
No s' en tròba casi cap
Entre la ofisialería;
Ni gasta nengú puñal.
Y en quant als caps de motí,
Si be formen rancho apart,
Tampòc sen desdihuen masa
Dels que estabem reseñant:
Tots son uns ànchels custòdis;
En dir plater, incapás
De ferli mal á una mosca,
Mas que li estiga picant.
O bé peixcaor de caña
Que mentres s' en va á matar
El temps, no veu qu' á éll el maten
El gos, el temps y la fam;
O casaor, y el que no,
Per ser algo, un malfatá
Que s' en vá tot lo sant dia

Corrent per el vehinat,
 Averiguant d' este y l' atre,
 Per supòst, pa posar mal.
 En conchunt formen un pòble
 Tan chismós y orichinal,
 Qu' hasta si ú va dur de ventre,
 Li ho tenen qu' averiguar.
 En cambi vá la que té
 Un anell encomanat,
 Y no el tròba fet encara.
 —¿Hòme, y això?—Els *oficials*,
 (Si á má be d' á tres quinsets,)
 Que m' en ha anat ahí dabant
 A arreglar una peixquera,
 Y per pronte qu' ha tornat
 Ya ha trobat l' obraor buit;
 Es la chent més ruin que hiá:
 En vore un dia de sòl
 Ya s' en van á berenar
 O armosar fòra; així es
 Qu' á lo millor ¡pataplam!—
 Y hara dic yo que ho estava
 Mirant tot per un forat:
 ¡Embustero! si eres tú
 Que tens un gòs baix lo bras...
 Pa postres, esta sortija
 De que s' estem ocupant,
 Era d' eixes de cabell;
 Y susuí qu' al soldar
 Es pegá fòc la *esterilla*:
 ¿Pues qué feu éll? Agarrá
 L' aprenentet que tenia,
 Li tallá una greña ¡y háu!
 A estes hòres va la dòna
 Tota contenta enseñant

La treneta del anell,
 Y diu á tots molt formal:
 ¡De mon fill el que morí!—
 Y es d' un tiñós mig pelat,
 Aprenent del selebèrrim
 Plater de paperet blau.
 Igual pasa en les dentetes:
 ¡Cuántes vòltes un quixal
 De burro ó pòrc, representa
 La denteta anhelical
 D' una inosent criatura,
 Que morí als dos ó tres aña!
 ¿S' estrañen vostés d' asò?
 Pues no ho tinc per chens estrañ.
 ¿Vòlen mes delicadea
 En un hòme tan Adán,
 Que de tot lo mon s' ocupa
 Menos d' éll y el seu treball?
 Això fora demanarli
 Castañes al melonar...
 Sa casa, feta un estable,
 Nos diu quí es són habitant:
 Llimes, soplet y burils,
 Per tèrra rebolicats
 En les trompes d' els chiquets
 Y les pilòtes d' els grans,
 Allá en un rincó, enfundaes,
 Les cañetes de peixcar,
 Y tot en un pam de... pols
 Y sèndra de la fornal.
 Té en desórde tots els trastos
 Y com es tan desastrat,
 Y en mes chiquets qu' agarraes
 Du Frascuelo al cap del aña,
 Allò es la Peixcateria,

Pero en contínuo saráu.
 Asò en cuant al obraor,
 Y en tocant als materials,
 Or no 'n té mes qu' un rebuig,
 Pero en cambi té un cabás
 De còure de fer calderes,
 Qu' es el millor pa *l·ligar*.
 (Entengas; mesclarlo en l' òr.)
 Y si, per casualitat,
 Se li 'n vá la má en la *lliga*
 Y el òr ix un poquet blanc,
 Se li afig micha caldera
 Pa fer el color puchar;
 De mòdo, qu' el color pucha
 Anant l' òr cap per aball.
 Despues se monten les peses,
 (No s' en parle d' els pegats
 De soldaura), es pulixen,
 Y en un tròs de paper blau
 Se pencha cada parell
 De pendientes, adornat
 En una llisteta ròcha;
 Y al pobret qu' á per élls vá,
 Li còsta un riñó emportársels,
 Y en mig duro están pagats.
 Igual que si alguna tonta
 Dú uns pendientes á apañar,
 Per una *apegaureta*,
 O siga un pegòt d' estañ,
 Li soplén quatre pesetes
 Com qui demana un real.
 Sòls aixina se compren
 Que sinse qu' el hos Beltran
 Riñga masa en la *eskillera*.
 Preste pa beure el treball;

Y no sòlamens pa beure,
 Sino també pa *matar*
El temps en la finestreta
 Del pòrche no mes mirant
 Si hara bufa de lleveig,
 Si despues ve de llevant,
 Si es prepara el temps pa plòure,
 Si corre l' aire de dalt,
 Tremontana ó tortosí,
 O es veu vindre 'l temporal...
 Y en quant hiá ocasió propisia
 Pa anarsen cap á la mar,
 O á la marchal, per les sequies,
 Ya está botant y ballant.
 Agarra la capa vèrda
 De quant Mahoma renegá,
 Y en la gorra tirá al tòs,
 El sarnacho baix lo bras,
 Les cañes armas al hombro
 Y el catret en l' atra má
 S' en vá... á criar tarañines
El plater de paper blau.
 De paper blau, dic, señores,
 Me pareix que parle clar;
 Remendiste ó *carquiñoli*,
 Y fas esta salvetat,
 Perque quant ixqué este tipo
 En *El Bou solt*. no faltá
 Qui aná buscant al autor
 Per tota la capital,
 Pa arrimarli si el trobaba;
 (Sinse ducte pa tornar
 Per la sehua hòna fama.)
 Y hiá que advertir, que el tal,
 Segons veus que yo ha sentit,

Ni era del paperet blau
Ni molt menos. El autor
Tenia yá escomensats
Cuatre tipos mes, que 's dien
El de pèrles, el de fals,
El de plata y diamantiste;
Y si els haguera acabat
Hagueren vist els platers
Com éll sap diferensiar,
Y als que son desents y bons,
(Que dit siga así de pas
Abunden mes que 'ls ruins)
Tirar insens á dos mans,
Alabantlos com es chust,
Mes ya que s' han fet iguals
Als ruins, els que sent bons,
Per entesos s' han donat,
Si no entenen lo que llichen,
Punt redó, y ya ham acabat.

EL MOÑICOT.

El nas brut de chocolate,
La cara pintarrachá,
Tot plé de mócs, y en les galtes
Els señals d' haber plorat,
Sobre un *caballo* de caña
Va per la casa enredrant,
Duent al cap una muntera
D' un diari ó paper blanc,
Tan chusteta, que la pòrta
Hasta els muscles estacá;
Una trompeta en la boca
Movent un tròt infernal,
O va al cabás del carbó
Y fica inosent la má
Y trau una enorme brasa
En que s' entreté en rallar
Sobre les blanques parets
Uns nanos molt mal fachats,
O bé tròta, ó bé s' espanta
Imitant á algun caball,
Mentres que rabia y patecha
El vehí qu' habita baix,
Y li diu á la maròta
Que al vorel riu encaná:
—So Carmela, els seus chiquillos

Están corrent hòus reals?
Mire que la còsa es sèria,
Qu' así no es pòt habitar,
Y estic tement qu' algun dia
Me caiga el techo en lo cap.
—¡Cá! ¡Si es el meu Marianico
El únic qu' está chuant!
Yo el deixe que s' entretinga;
Pero filla, ¡es lo mes mal!...
No em puc aclarir en éll;
Puche, puche y el vorá.
Y allá vá la só Ramona
Puchantsen escala adalt
Y se tròba á Marianico
Un pèu calsat y ú descals,
Tan aseat y curiós
Com un ninòt d' Empastrá,
Y per mal humor que tinga
Sòlta de la risa el drap,
Perque al fí no es pera manco
El cuadro que té dabant.
—Filla, asó es un dimoniet,
Diu la só Ramona al cap.
—Calle, calle, qu' este chic
La estampa es de Barrabás.
En cuant vé á casa son pare
El mal humor se li 'n vá,
Perque com es tan grasiós!...
—Sí, sí, molt grasiós!
—Y tant!

En asó se sent al canto
Un estrèpit infernal,
Y es, qu' el señor Marianico
De conversasió cansat,
S' ha deixat á les vehines

D' ell y atres còses parlant
Y s' ha arrimat á la pica,
Y una gran pila de plats
Qu' estava escurant sa mare
En testos l' ha trasformá.
—¡Chesús! diu la só Carmela,
—Repleguels en un cabás,
Perqu' el señor Marianico
De vorels tan grans ya fart,
Els ha convertit en pols.
—¿Y huí en qué aném á dinar?
—Yo en pucharé dos ú tres
Hasta qu' en compre demá.
Entretengudes les dos
En este resient fracás,
No han vist qu' aquell moñicòt
Cap al balco s' ha escolat
Les mans repletes de testos,
Y en cara no ha tret el cap
Ya els ha amollat al carrer
Y en lo cap li ha fet un tall
Al chic de la casa baixa.
—Só Carmela, asome el nas,
Diu la mare del ferit,
Asume el cap y vorá.....
La grasia qu' ha fet son fill.
—¡Valgam Deu! ¡Quín desbarat!
¿Y còm ha segut això?
—Sent vosté una descuidá.
—Pareix que no tinga fills!...
¿Tú has vist, guilopo? ¡chas, chas!
Y li senta dos palmaes
Posant molt hueca la má.
Entonses el moñicòt
Reventa al punt en plorar

Y ya tenen sonsonet
Hasta que s' adorm, cansat
De chemecs y fer el macho
Y donar dolor de cap.
L' hòra aplega de chitarlo;
Pero es tan pervers y mal,
Que ni dormint s' està quiet,
Y el llit pòsa embolicat
En manco qu' es nesesita
Pera un sigarro rollar.
—¿Qué tenia el seu chiquet
Que se desfea plorant?
Li pregunta desde 'l porche
L' atra vehina de dalt.
—Es molt mal, no fá atra còsa
Que ferme desinquiatar,
Y li he pegat una surra...
—¡Dimòntre! ¿qué no será?
Y sòls per donarli gust
A eixa envechosa de baix.
Llástima qu' en ú d' els testos
No li haguera ubèrt el cap...
¡Dimòni de la orgullosa!
Huí m' han dit en lo Mercat
Que vòlen el trenta dos,
Perque l' astració pasá
Ya l' esperaben, y al fí
No vingué. Yo el tinc chuat
De vint dotsenes.

—¡Chesús!

—Pero el meu Ramon no hu sap.

—Yo sòls el chue d' á setse,
Perque com no puc gastar.....
En asò s' òhuen lamentos,
Y els números olvidant

Allá vá corrent la mare
A vore lo qu' ha pasat,
Y se tròba á Marianico,
Que vòlta así, vòlta allá,
En ú d' aquells volantins
Li ha faltat el matalap
Y s' en ha vengut á terra
Fentse un boñ algo michá.
La mare s' apura tota
Y encomensa per bañar
Micha resma de paper
D' estrasa, li rolla el cap
En una blanca veneta,
Li arregla un hermós turbant,
Y entre el vendache y mascares
Qu' en la cara duya ya,
Se pareix á un *indio bravo*
Tant, que á volerlo cridar
En conte de Marianico,
Li diria Mustafá
Algú que no el coneguera.
Ya sa mare l' ha curat;
Mes lo qu' es el plòr no el deixa
Ni per Deu ni tots los sants,
Y agarrat al vestit seu
Per la casa amunt y aball,
Vá el moñicòt demanantli
Tan pronte puchar al bras,
Com abaixar al carrer
Y com que li done pá.
Ya li fá gòig la trompeta,
Ya vòl trencar el caball
De caña, que abans ham dit;
Ya li demana el sopar,
Sent així que diná apenes.

¡Clar! son les tres de la esprá!
Aixina s' en pasa el dia
En un moñicòt dabant.
La que pretenga casarse
Penseu bé, y ya ben pensat
Qu' es tire de cap al pòu
O de dalt d' un campanar;
Perque despues de lo dit
En este punt qu' ham tocat,
Hiá tantísimes cosetes
Qu' ham deixat per apuntar,
Per temor de qu' asó fora
Cuento de no acabar may,
Que si les diguerem totes
Habia pa estar charrant
Lo meñs..... lo meñs un trimestre,
Con que hasta l' atre y abant.

CHEPETA.

Figureuse qu' es burla de tot Deu
Per no vores les faltes, y tindreu
Una idea completa
D' un sér extraordinari,
Empeltat de gamell y dromedari,
Conegut en el barrio per Chepeta.

Y si algú diu qu' es pòca humanitat
Traure aixina partit de un desgrasiat,
Yo dic que la desgrasia
La té 'l que se li acòsta;
Pues basta no dur bulto, pa que apòsta
Se burle d' éll Chepeta en molta grasia.

¿Si creurá qu' es de tots no mereixcuda
La honra de dur, tieseta y puntiaguda,
La montaña de Elío
Ficá baix la casaca
Com qui porta una creu de Caravaca
Com un meló d' alcher guañá en molt brio?

Mireu si vá poc pito y sandunguero
En el cap entre 'ls muscles; el sombrero
Besantse en la muchilla;
Traent el pit molt mes

Que la chepa per ferli contrapés,
Y altiu el cap chorrent de mantequilla.

—
Llepaet y afaitat, y hasta empolvá
La cara so pretèst de l'afaitá;
Aire marsial y airós;
De gaidó el sombreroet;
Trache de mòda, y moño molt ben fet
Que es tòca en molt de tiento el vanitós.

—
Y ben mirat, rahó tampòc li 'n falta;
Al contrari: per dalt del boñ li salta;
Yo llixquí en un escrit,
No sé de quí sería,
Que un cheperut al còs d'artillería
Li sembla en *qu' es un cós molt distinguit*.

—
Figureuse l'orgull, la altanería
En que l'héroe de Frància miraria
Este pòbre rincó,
Este rincó d'España,
Despues d'haber rendit en fiera saña
Al seu domini á tanta gran nasió.

—
Pues chepeta, (y això que té cada ull
Com un trau de camisa), més orgull
Té encara en la mirá;
Y es creu la criatura
Un coloso, un chagani, quant té d'altura
La amplaria, tot lo mes, del tafetá.

—
En sonriseta de conill fisgona
Gestos fa á tot lo mon com una mona;
Y á tots cuants hòmens veu
Els pega unes miraes,

Com si dirlos volguera:—¡Grans debaes!
¿Qué sou al meu costat, ni qué valeu?

Y té rahó: cá còsa lo que siga.
¿Qué guaña 'l cap y al fí, qui dú en fatiga
Dotse arròbes de còs,
Si de res li servix?
El mèrit es si es nano y reunix
Molta sal y sandunga en poquet tròs.

Ademés, sempre está molt mes bonica
Si té un clotet, llunar ó ris, la chica;
Y en este hòme s' achunta,
Un aseo notable;
Garbo, chiste, hermesura, en fí, admirable,
Y un meló de tot l' añ posat de punta.

LA PERCALERA.

¡Tará, tará, tararííí!
 Feu rògle, que vá á pasar
 La Viscondesa del Pámpol,
 Chua-neta del Cabañal,
 Comersianta de lo fino,
 Gabulista *si las hay*
 Y *siñora* de sa casa:
 Com vén percal, de percal
 Porta un vestit, y un mantó
 Que li abaixa desde el cap,
 Fentli ones en la sintura,
 Pareix que siga, ¡la mar!
 Es amiga del ministre
 D'hasienda que hiá al portal,
 Y cuant pasa, no lí palpen,
 Com á atres pobretes fan,
 Els bultos que en la sistella
 Dú, de còsa encomaná!
 Entra en Valensia; ¡quín gòig!
 Dreta moss' en vá al Mercat
 Y á Tona la taronchera,
 Y á Chima la que ven naps,
 Y á Visenteta la Rulla,
 Que vá sempre molt tufá
 Perque té un novio aguasil

Que les peses li ha donat;
 Els amòstra els mocaors
 De seda de Chibraltar,
 Qu' el seu marit dú de fòra
 Dins d' una barca ficats,
 Y els ven alguns vestidets
 Que pòc á pòc vá cobrant,
 Afechint una peseta
 Per duro, per ser fiat.
 Sinse fer ninguna lletra,
 Pues no ha deprés ni la á,
 Tot el *Debe* del *Machor*
 Pòrta ficat en lo cap.
 Así, li entreguen á cónter
 Un quinset, un atre, allá;
 Aquella, li paga á mesos;
 L' atra, cumplix al mig añ.
 Pero cuidao no li falten,
 Perque té un chèni tan mal
 Que s' alsa el vestit y tira
 Per sa boca algun... gargall,
 Y adios ¡Doctrina cristiana!
 Hasta así habem arribat.
 La que li deu, alsa el crit,
 S' agarren del moño y ¡paf!
 Entre paraula y paraula
 Una en sòlten que es fan blancs
 Els pimentons d' una dòna
 Que está venent al costat.
 Per supòst qu' asó li pasa
 En un gotet de sibá
 O en micha pastilla y aigua
 Que li refresque la sanc.
 Ella ven ròba de fil
 Y arregla molts eixaguars,

Y diu que porta les ròbes
 Totes de paisos estranys,
 Y vá á cuansevól boliga
 Que li donen al fiat,
 Y allí carrega de ferm
 Si té crèdit y es honrá.
 No li fá mella la plucha,
 Treballa en tot temps igual,
 Y si la fortuna es blanca,
 A la vòlta d' uns pòcs anys,
 Si no vá á pehuet vá en coche...
 O en algun carret de má,
 Com van al Asilo algunes
 Marqueses del Vi-reinat,
 Entre dos estores velles
 Y quatre munisipals,
 A dormir la *Santa mona*
 En aquell palau dorat.
 Es amiga de riferes,
 Sap parlar en castellá,
 Y cuant talla algun vestit
 De cretona ó de percal,
 Talla mes faldes sa llengua
 Qu' una daga d' afaitar.
 Per la nit, pren la tartana
 Y en un soüet, ¡cap al Grau!
 Que també allí té faena,
 Y está pròp del Cabañal.
 Arriba á casa, se senta
 A la voreta del mar,
 Conta en los dits les ganansies,
 Veu siaumenta el capital,
 Y cuant té sòn á dormir,
 Per qu' ha de fer matiná
 Pera tornar á Valensia,

Y anarsen dreta al Mercat;
Y á Visenteta la rulla,
Y á Tona la que vén naps,
Y á Ròsa la carnisera
Y á Pepa, la del torrat,
Véndrelos mocaorets
Y faldetes de percal,
En les que van, tòbes, tòbes,
Com carchòfa en carchofar.

EL QUE FA LA COPIA.

La presisa condisió
Pera ser un bon rifero,
Es tindre un pòc de fullero
Y un tal cual de socarró;
Caràcter sério-guasó,
Fer *chas* de la dignitat,
Tindre un molt d'espabilat,
Saber contar bé y de presa,
Y no tindre l'interesa
Molta de formalitat.

En tratant de lotería
Saber tindre á tots en brases,
Y tirar el cuarto á espases
Entre una dotorería;
Portar molt en conte el dia
Que deu visitar sanseres
A totes les panaeres,
Que son una hermosa viña,
Pera enseñarlos *la piña*,
Rica font de les fulleres.

La conversació chirar
Sobre el Hermano Domingo,
Sempre que s'acòsta un pingó

Que coneix qu' ha de chuar,
 Y ferlo en los bots entrar
 Asegurant que á primer
 Vá á vindre el dèu, y saber
 Ferlil chuar, si bé en penes,
 De moltísimes *dotsenes*,
 Sinse dòldreli el paper.

—

Tindre present en lo cap,
 Per sa conveniència pròpia,
 Quín rifero fa més *copia*
 Y els *rincons* saber qu' éll sap;
 Fer vendre hasta el matalap
 A la qu' es molt chuaora;
 A la mala pagaora
 Retíndreli la *copieta*
 Sens pasarla á la *llibreta*,
 Tratanlla d' *estafaora*.

—

Tindre la *gallofa* neta
 Si plena de garabatos;
 Pintant per els dosos, *patos*,
 Fent els tresos de *closeta*,
 Els cuatres de *cadireta*,
 Y així susesivament
 Fer d' aquella un monument,
 Pera qu' es guarde memòria
 D' eixa *positiva escoria*,
 D' eixa ignoransia latent.

—

Coneixer sòls en la olor
 Quant s' acòsta un aguasil,
 Y si la Guardia sivil
 De órde del Gobernaor
 Perseguix en tot rigor

Tant d' embolic, tanta trampa;
 Saber donar una *estampa*
 Com nunsio de bona sòrt,
 Y ficar á tots en l' hòrt
 En los *números* qu' escampa.

—

Si vé un mal *ambo*, pagarlo
 Sinse *maldita la gracia*,
 Si vé un *terno*, per desgrasia,
 Buscar michos de negarlo,
 Sens que puguen atraparlo
 En lo terreno *vedat*,
 Fent alarde d' hòme honrat
 Y cara molt compunchida,
 Axina com si en sa vida
 Habera romput un plat.

.

Asò un caràcter revist
 De chòc que la moral visia,
 Qu' está reclamant chustisia,
 Mes no se veu per lo vist.
 Tingau en conte, y es trist,
 Qu' existix familia pòbra
 A qui un *sisó* no li sòbra,
 Y se la veu, més d' un dia,
 Chuantse á la lotería
 Tot lo qu' el disapte còbra.

L' ARRAPA ALTARS.

S' alsa de bon de matí
 Y es pòsa la mantellina;
 La mirá 'n l' espill consulta,
 Agarra 'l catret, s' allisa
 Les cortinetes del moño
 Posantse en els dits saliva,
 Y en el catret en la má
 Y en els adoquins la vista,
 Mastegant un *Pae nuestro*
 S' en va la beata á misa.

Busca 'l seu confesonari,
 A la reixeta s' arrima,
 S' achòca 'sperant qu' el seu
 Pare espiritual ixca,
 Y mentrestant, ó marmola
 De tot, ó fullecha y mira
 L' *Ancora de Salvació*,
 Que pròu que la nesesita.

Hasta así tot vá molt be;
 Dingú 'l seu fervor critica,
 Perque al fí de cristians es
 Combregar y anar á misa;
 Pero lo que yo critique,
 Es eixe arrebató de ira
 Que li agarra en quant li chafen

El vestit no mes que siga,
 Pues no sé de ningun sant
 Que s' hacha fet sant aixina.
 Sòl pasar que el Pare tarda,
 Y lo parroquiá desfila
 Y en atres confesonaris
 El sac de les faltes buida;
 Pero ella per res del mon
 A atra reixeta aniria:
 En el pare Sabatòtes
 No 's vòl confesar l' andigna
 Perque té les penitènsies
 Molt gròses; Nas de Serilla
 Tampòc es bòn confesor,
 Perque 's crema en ella y crida,
 Y s' entera tot lo mon;
 Ni pòt vore á Pancha y Micha
 (Tot asò son mals nòms qu' ella
 Els trau als que té malicsia.)
 Mes pa aprofitar el temps
 Com sent que tòquen á misa,
 De la capella s' en ix
 De la Comunió pa ohuir-la,
 Deixant tres granets de insens
 Y una estampa molt bonica,
 O el devosionari vell,
 De señal baix la rejilla,
 Pa que dinguna li pille
 El puesto hasta qu' ella vinga.
 Ou misa com tot lo mon,
 Sòls que en devosió més viva
 Y entre més ays y sospirs;
 Al ofertòri se inclina
 Pico en tèrra y *culo en popa*
 Com un pollastre cuant pica;

Pega tres besos en tèrra,
 Y es torna á alzar tan contrita
 Que en cá chemec es capás
 De tombar una caira.

S' acaba la misa, torna
 Al confesonari y pilla
 A una que en ses mans llaváes,
 Al vore el señal que habia,
 L' ha apartat capa una vòra
 Y ha ocupat la primer fila.

¡Ah repipiòl! allí sí
 Que s' arma una sarrasina
 Del diable; ni en una tenda,
 Ni en una peixcatería,
 Se dihuen més picardíes.

Pues en bona púa pilla
 Doña Sus... ella podrá
 Ser mes mala que la quina;
 Pero l' atra es un cardet,
 Que ni al Panto de Sevilla
 Li té pòr; y no té pèls
 En la llengua en cas aixina,
 Pa tirarli tots els draps
 En la cara á doña Mística.

—Apartes vosté d' ahí,
 Diu esta tota aflichida,
 Parlant en el nás com sempre,
 Pero sinse alzar la vista.
 Apartes, que estaba yó.—

—Oy! ¿y á mí qué 'm conta, filla?—

—Que s' en vacha.—

—Que no vulle;

¿Pues qué vosté así qué pinta?

—Com pòse pèus en paret....—

—Si 'm pose yo de patilla....—

(Si yo em lleve la sabata,
 Ya no mes falta que diga.)
 —Vosté será una pendanga
 D' eixes que may van á misa,
 Y cuant van, ni la òhuen elles
 Ni als atres deixen ohuir-la.—
 —Oy! ¿y vosté qué será,
 Rata d' iglesia? una arpía
 Que s' en vá á arrapar altars
 Per no treballar.... pues digam:
 ¿Que vosté qué fá de hò?
 ¡Redios! si pareix que siga
 Reganchaora de mònches....
 Si ya no queda fadrina
 En Valensia que vosté
 No hacha probat si la enguixca
 Pa soterrar-la en el claustro....—
 S' enrabia l' atra, y aixina
 Están cuestionant un rato,
 Hasta que algú els apasigua.
 La beata sobre tot
 Gruñ hasta que el cas arriba
 De que el prudent confesor
 Li pega una bona riña,
 Y li fa acachar la orella,
 Si nós no calla en la vida.
 Cuant veu que li toca el turno
 A la reixeta s' arrima,
 Y apretant les dents encara,
 Y els puñs, de verí y malicsia,
 Resa la *Yo pecadora*,
 Y exampla la mantellina
 Pera taparse la cara
 Mentrestant la saria buida.
 Per supòst: la confesió

No es mes que una carretilla
De tonteries y còses
Que no es menester les diga;
Y aquells pecats mes peluts
En que incurrix cada dia,
Com son la murmurasió,
Els mals chuins, la malicia
Y alsar falsos testimonis,
Això com si no existira.
Y es porque ella es deu fer conte
Que tot es res si Deu mira
Les bones òbres que en cambi
Fá á dos per tres de rutina:
Está hermana en l' hospital,
Y asentá en la confrería
De Sen Chil, de la Correcha,
De las hicas de María,
De Sen Fransisco gloriós,
Sen Chusèp, la Sabatina,
Y totes les que existixen
En Valensia y sa provinsia;
Y may fa falta á denguna;
Així 's que 's guaña l' andigna
Un ramat de cabasaes
De indulchensies cada dia.
Además també dichuna
Tota Cuaresma seguida;
Pues suprimix el sopar
Y no mes fá una mesquina
Colasió: un tròs de pá,
Y..... lliureta ó lliura y micha
De creailles bullides....
(¡No sé si se mortifica!)
Així no es estrañ que temps
Pa netecharse no tinga

Y la runa se la menche,
 Y si per sòrt té familia,
 (Que regularment es sempre
 Fadrinòta ransia ó viuda)
 Vachen tots fets uns adans
 Y may tinguen la camisa
 Llavá ni el dinar á punt;
 Que á tant la devosió obliga.

Pa acabar, únicament
 Els diré una medisina
 Que 'm doná á mí pa 'ls dolors:
 (Eu! no 's perque yo 'n patixca,
 Mes que si acás de quixal),
 Pero es una medisina,
 Que deixa un bon tròs arrere
 Aquella ya tan antiga
 De les sinc pedres codises,
 Plegaes de tèrra el dia
 De dichòus sant, á les dèu
 Cuan Nostre Señor se chita
 (O el chiten) y si les trahuen
 Cuan tròna y rellampandinga,
 Es probat que si Deu vòl
 Para la troná enseguida.

Esta aigua tan milagrosa
 Pera els dolors, se fa aixina:
 Agarren una botella,
 La òmplin d' aigua beneida,
 Compren una molinà,
 La fiquen dins, y enseguida
 Tapen pa que no 's desbrafe.
 (Hiá de temps hasta mig dia.)
 S' en van al hòrta, la còlguen
 En un femer, y tenintla
 Hasta el sen demá á igual hòra,

Ya tenen la medisina.
Tenen els cucs de peixcar
Virtut tan especialísima,
(Sobre tot si en dichòus-sant
Els compren), que en cuant se fica
La molinà en la botella
Plena d' aigua beneida,
Y es sotèrra en un femer,
Deu la bendisió li tira,
Y cuant la trahuen, com Deu
Vullga y María Santísima,
Si hiá un baldat, en aquella
Aigüeta es cura enseguida.

LA LLÉPOLA.

Pa que la coneguen pronte
 No cal vórelí la cara.
 Sòl tindre l'aire de taco,
 Vista llaneta ó sarasa,
 Vista fall ó vista seda
 O que vista tèla indiana.
 Busqueula en quantsevòl puesto,
 Quantsevòl, manco en sa casa;
 Bé probant unes pasènsies
 Que li han portat á Pascuala,
 Bé si es que no té atra còsa,
 Rosegant coca de dacsà.
 Matinera per demés,
 El cap del coixí separa
 Allá á les huit del matí
 Alsantse abans que la máfega.
 Busca el coset y sinagües,
 Dabant del espill se clava
 Tenint á un costat les pintes
 Y penchaes á una barra
 De caira, quatre trenes
 En les qu' el sorongo apaña
 Y qu' en la tèsta amontona.
 Té al atre costat la safa,
 Peròl de la bandolina

Y un pòt d' sènsia de sarsa.
 Poquet á pòc se pentina
 Gastant una horeta escasa,
 Luego se llava y s' asea,
 Y pilla al punt la canasta
 Fent com quis' en vá al Mercat
 Y en la horchateria es planta.
 Allí no falten amigues
 En qui á gust el temps se pasa
 Criticant á tot lo mon.
 S' entra allí molt ufana
 Y essa primera visita
 Mentres saluda á la Blaya,
 Al paneròt d' els bollets;
 Este deixa, l' atre agarra.
 —Y quín pá mes mòll, li diu
 A la fadrina de casa,
 Y al fí un panet de manteca
 Demana cuant tots els palpa.
 —¿Vosté vòl micha ó sansera?
 —Sansera, ma tú quín atra;
 Qué nó ho saps de tots els dies?
 Yo no vaig en una cama,
 Per això men prenc dos miches,
 ¿Es veritat, so Mariana?
 —Sí señora, molt ben dit.
 —Digam ¿l' aigua la vòl clara?
 —Chica, tú pareixes boba;
 Un gotet d' á sòu d' horchata
 Y una ensaimá d' á sisó,
 Que no pegue en masa blana.
 ¡Quín chocolate! ¡Señor!
 ¿Ha entrat calderon de guardia?
 Está acabat d' abocar;
 Saps que *reposat* m' agrada,

Chiqueta, y no t' escarmentes.
 ¡Tens una *melsa* mes ampla!...
 Asó es un beurache, chas,
 Traume un gotet de tisana,
 Que tem que no me s' *asente*;
 Estic del *ventrell* tan mala,
 Qu' em mataria l' *esteric*
 Si asobint no me *porgara*:
 Y á la tisana diu porga
 Que per dolsa se la traga.
 Aixina pasa mig hõra
 Mentres se fuma en cachasa
 El panesillo en manteca,
 La ensaimaeta y la horchata,
 La tisana y chõcolate
 Qu' en dos quinsets y mig paga.
 Volteta per lo Mercat,
 Y pá el dinar se prepara
 Comprant un sòu de toñina,
 Que abunda molt si no sásia,
 Una carchõfa, una seba,
 Lliura de fabes, y basta,
 Qu' es ya molt pròu pera omplir
 Una casòla de grava
 Pera rentarse les dents
 El pòbre marit, que pasa
 Mes fam qu' un mestre d' escòla,
 Mentres qu' ella se li gasta
 El chornal en llepolíes.
 Les postres en abundansia
 Les busca, y tot lo millor,
 Y algun pastiset no falta
 Pa *regalar* al marit,
 A qui axí la boca tapa.
 De *pas* á casa Colau

Y cocòt de peix s' encaixa,
 Pues ya sentia desmay.....
 Y com li pòt fer mal l' aigua,
 Dos ditets *dretets* de ví
 S' embaúla, y cap á casa.

—

Posá en facha nòstra dòna
 Com ya s' acòsta mig dia,
 Ompli de carbó el foguer
 Y ensen el fòc en seguida
 Y vinguen devantalaes,
 Que ya han tocat onse y micha
 Y el menchar ben fet ó mal,
 Presís es qu' en taula estiga
 Pera cuant vinga el marit
 A fí que no haixca riña:
 Vingá de bufar, y al fí
 Encara el òli no chilla,
 Sinse remullar mateix
 Emboca dins la toñina.
 Apenes se fá roseta,
 S' allarga hasta la botiga
 Y pren un bollet d' á dos,
 Entr' el pá un troset s' en fica,
 Perque vá *sentint desmay*,
 Y al coletó se la tira.
 Frig la seba, pòsa caldo
 Y els pésols despues enfila
 Y deixa el beurache al fòc
 Aguardant qu' el marit vinga.
 Apenes sent en l' ascala
 Pataes, la fulla chira
 Y entonses ya tot son rots
 Y demostrar melenchía.
 En cuant el marit la veu

Li pregunta:—¿Qué tens, chica?

—Un *vaporót* que me mata

Y al *ventrell una agonía*.....

Crec que m' han fet mal els naps

Qu' air me menchí á mig dia,

Perque no tenia ganes;

Mes com pareix que te indigna

Que yo no menche cuant tú.....

—Pues valenta tontería.

¿Está el dinar?

—Falta pòc.

Veches cuánt está y tú dina.

—¿Tú no menches?

—No tinc ganes,

Si fora un tròs de salchicha

M' entraria mes á gust.

—¿Vòls que te la pòrte?

—Dina,

Ya vorém despues, si acás

Vera qu' el *ventrell* m' obliga,

Perque no estem pera gastos

Y això es una golosina.

—

En gana ó sèns ella l' hòme

Mencha suc y pebrenegre

Y cap al treball s' escòla

Tant buit com portaba el ventre.

Ella se pòsa al balcó

A esperar al tio Pere

Que ven aigua de sebà.....

Li han ordenat que refresque,

Y cumplir lo que li manen

Es presís, y mentrimentes

Pasa la carabasera

Y un tròs s' en fá y pepitetes,

Dos ó tres codoñs al forn,
Algun grapaet de ñesples,
Y s' unfla d' allí á la nit
De porqueríes com estes
Hasta que ve son marit
Creent ya encontrarla alegre,
Y á rots el sòl resibir
Com á mig dia y com sempre.

Lector, si penses casarte,
Asegura la bolchaca,
Ni per pròba á la costella
Fases d' els dinés el ama;
Tin conducta y bé gobierna
Sent el rey tú de ta casa;
Perque si pilles un tipo
Com el descrit, verbi-grasia,
Ni may portarás camisa
Ni ben ficá la sabata.

L' ANTICUARI.

Entes hiá en esta Valensia
Y per sèrt que no son clars,
Qu' en comprar còses antigues
Sifren sa felisitat.
Molts nòms pòt tindre este tipo,
Mes crec lo mes adequat,
Que se li diga anticuari
Al que compra antiquetats.
Del caràcter y del trache
No pense res nomenar;
Basta dir qu' es molt astut,
Molt desent y molt formal.
Dit asò, tirém la bròsa,
Y aném á buscar el grá:
Sòl alsarse matinet,
Y despues qu' está arreglat,
Se 'n vá á la plasa Redona
O á la plaseta dels Caps,
Y es pren el seu chocolate
En molta tranquil·litat.
Despues demana el periòdic,
Pero no s' enterará
Ni del artícul *de fondo*,
Ni de *notisies locals*,
Ni del *corréu de Madrit*

Que sòl ser lo interessant;
La quarta plana d' *anunsios*
Es la que felís el fá.
Lo primer que sòl llechir
Es lo siguient, supongam:
«De la testamentaria
»De don fulano de tal,
»Que habita (no impòrta el diro)
»Número (tampòc vé al cas)
»Y á cargo del corredor
»Don Eleuterio Pascual,
»Se hará almoneda esta tarde
»A las cuatro sin faltar,
»De las pinturas al óleo,
»Esculturas y demás
»Que en la casa mortuoria
»El público encontrará.
»No se admite calderilla
»Y al contado pagarán.»
Ya tens así á nòstre tipo
Mes content, qu' els huit chagants
En la huitava del Còrpus;
Mes lector, tú ya sabrás,
Que se fá mes bòn negosi
Quant hiá mes gran capital.
Per això pera estos casos
Se sòlen sempre achuntar
Dos ó tres, y estánt de acuerdo,
Trahuen la tallá mes gran.
A les quatre es la almoneda,
Y á les dos el tens ya dalt
Examinant els obchèctes
En molta curiositat.
Y así mira que te mira,
Y allá pega una ditá

De saliva, en un quadret
 Que per lo antich li ha chocat.
 En resúmen: que cuant puéha
 La chent que á comprar sòls vá,
 Ya sap molt vé nòstre tipo
 Lo qu' es molt hò y lo que es mal.
 ¡No sé cóm son estos hòmens!
 Van comprant antiguetats,
 Y no compren á ma sògra
 Que té ya pròp de sent aña.

.
 Pero es mes bonico vórel
 Chano, chano pasechant,
 Buscant per el Encantillo
 Algun tesòr amagat.
 Cansat de vore paraes,
 No trobant ya novetat,
 Me se pòsa les ulleres,
 Y escomensa á examinar
 Un cuadro de Sent Antoni
 Que hiá en la paret penchat,
 En mes pols y tarañines
 Que cabells tinc en lo cap (1).
 Y al moment diu.—«¡Bòn pinsell!
 Sí que está molt destrosat.....
 Mes si no em quede eixa alhaja,
 De segur que no men vaig.
 —¿Cóm se encontra Pascualeta?
 Sòl preguntarli al instant
 A la dòna que s' encontra
 Desinqueta en la pará.
 Y despues de contestarli
 Lo que sempre es natural,

(1) ¡Y no estic calvo!

Escomensa en molta sorna
 Fent desprésis y ademans:
 —¿Eixe cuadro d' ahon l' ha trei?
 ¿Qué la casa ha netechat,
 Y per no tindre cascarries
 L' ha portat á la pará?
 Repípiol quín Sent Antoni!
 Si pareix un elefant;
 ¿Per qué no el trau á fer pòr
 De nit á un camí real?»
 —«Tot se despacha en lo mon,
 Diu l' ama no fentli cas;
 Si trac algo, això me guaño;
 Pera lo que m' ha costat!
 —Si m' el donara barato
 Lil habia de comprar!
 Perque com sap que chiquillos
 Ne tinc una cafisá,
 Y ni á palo, ni á correcha,
 Ni á calvisons fan ya cas,
 Presentant eixe estafèrmo
 Callarien al instant.»
 —«Pos cómprelo,» diu la dòna.
 —«¿Cuánt vòl d' éll? anem per parts.»
 —«Me donará huit pesetes.»
 —«No señora, la mitat.»
 Y la dòna, com se creu
 Qu' el cuadro de sòbra está,
 Li contesta: —«Endúgasel.»
 —«Despénchel»... paga y se 'n vá.
 En fí, *en resumidas cuentas*;
 Lo qu' es ben sèrt y ben clar,
 Que compren en quatre chavos
 Lo qu' els val un capital,
 Cuant no els pasa lo contrari

Y els còsta á prèu d' òr el fanc.

· · · · ·
Lector, este es l' anticuari;
Si creus que m' equivocat,
Pren la ploma, y feslo tú
A gust de ton paladar.

EL FACTOR DE BOTIGA.

No m' aclamaré á Mercurio,
 El protector del comèrs,
 Pera que diga á les muses,
 (Chiques que yo no conec),
 Que tiren chorritaetes
 D' inspirasió al meu tinter.
 Nila tinc, ni la demane,
 Que no 's menester pa res
 Cuan se trata de pintar
 El tipo d' un botiguer,
 Qu' es de per sí tan bastòt
 Y tan desastrat y arreu,
 Que en una broncha de Còqui
 Y en pedra de calderer,
 Y una pòca cals y almánguena,
 Estic segur qu' ix mes bé
 Que de les mans delicaes
 Del divino Rafael.

—

Incuben y brotar vehuen
 La llabor del botiguer,
 Les tèrres aragoneses,
 Espesialment de Teruel;
 En la vehina provinsia,
 Y allá en un poblet d' aquells,

Ahon dihuen cristians y mòros
 Que se vá pèdre la fé,
 El tirá sa mare al mon
 Mes templat qu' el Micalet,
 Y capás ya de tombarlo
 En una puñá també.
 —Vá redolant per la casa,
 O redolant per lo chèl,
 O redolant per la era
 Hasta els cuatr' aña complidets;
 El fan anar á la escola
 Hasta el sis y mig ó sèt,
 Encá qu' al fí de esta fecha
 Confundix la *cú* y la *pé*,
 Y millor vòl que li manen
 Nugar dos taleques bé
 Y durles damunt l' asquena
 Desd' el camp hasta el paller,
 Que nugar chuntes dos lletres
 Y dirles chuntes despues...
 —Achuda luego á son pare
 Tres aña, hasta ferne dèu;
 Y apenes cuant sap mocarse
 En la mànega el pobret,
 Traten ya de que cumplixca
 De per sí, el presèpte aquell
 De «in sudore vultus tui.....»
 Que tant de suar ha fet.
 Una vòlta fet el ánimo,
 Pensen marit y muller
 En quín será l' acomòdo
 Que mes convindrà al chiquet;
 Y despues de estar huit dies
 Martirisanse el servell,
 Com estigué Don Quijote

Pa batechar al corsel,
 Desidixen enviarlo
 A que deprenge el comèrs.
 El pare ho diu deseguida
 Al *zurjano* y al *mosén*,
 Y si aplaudixen la idea
 De *tirarlo á deprender*
El comercio, ya qu' el maño
Es pito y de robustés,
 Se 'n torna plorós á casa,
 M' agafa al pòbre churret,
 El lleu li tráu casi casi
 D' un abrás en tot lo lleu,
 Li dona *un piazó de magra,*
 Y dos pesetes ú três,
 Li lliga les espardeñes
 A l' asquena en uns filets,
 Pa que no les llanse á pèdre
 Perque el camí es pròu llarguet;
 Una patá al c.... li pega,
 Y á Valensia falta chent.
 Ve consignat á la casa
 D' un mig amich hostaler,
 Qu' en buscarli una botiga
 Pronte, té gran interés,
 Perque el chiquillo no paga
 Y mencha per sis ó sèt.
 Tarda en trobarli acomòdo
 El corredor algun temps,
 Y de Heròdes á Pilatos,
 Así alsantse, allá caent,
 Vá de un puesto en atre puesto
 Entropesant el churret;
 Cau per fí en una botiga
 De les de baix dels Porchets,

Y entonses yá té hòs pa díes
Que rosegar el pobret.

Al prinsipi li encarreguen
Pegar masaes al morter,
Y es fá les mans en mes callos
Que mencha un saboyanet.

Arruixa y agrana el piso
De la pòrta y l' almasen
Hasta que vé atre novato
Y el sustituix á éll,
Y entra de les funsions seues
En l' eixersisi de plé.

Se chita á la matinada
Y á les sinc ya está despèrt,
Se escabusa hasta qu' es cansa
En la safa ó el llibrell,
Y enfront d' un espill trencat,
D' eixos de cartó rochet
Que en les Escaletes venen
Per setse ó per vint dinés,
Se fá una ralla en el moño
Per el mig del front mateix,
Aixina á mòdo d' apòstol
De prosesó de carrer,
Y pertrechat d' ullaetes,
Y de sospirs ben replet,
Y carregat de sonrises
Se pòsa raere el taulell,
A vore á les valensianes,
A qui tira flòrs en grèc
Cuant vòl parlar en la llengua
Del gran Sen Visènt Ferrer.
Pero en grasia ó sinse grasia
Lo qu' es sèrt, es qu' es ben sèrt
Que á les hònes criailles

Les pèla el botigueret;
 Y les tarònches, les fresas,
 Les pomes, les prunes, les
 Bresquilles, les sireres
 Y hasta les figues també,
 Les millors frutes qu' atrapa
 A les chiques que coneix,
 Com no siguen molt uraïnes,
 Ell se les tira... al sendrer.
 —Y cuant mes alegre es tròba
 Tirant ullaes y besets,
 A cambi d' aquelles frutes
 Que vá deixant espayet
 En el caixó de la dacsà
 Pa mencharseu *tot* despues,
 Entra la chica qu' el flecha,
 La que mes *tilin* li ha fet,
 Qu' es la sehua idea fija
 Fá ya dos mesos ó tres,
 Y omplinli la testeròla
 D' amor, ilusions y vent,
 Me l' ha deixat molt mes burro
 Qu' era desde que naixqué,
 Perque á fuer de única idea
 Se li ha emportat les demés,
 Fentli creixer algo el cap
 Y amaynar algo el servell.

Té ella un altar ya molts dies
 En lo còr del botiguer,
 Fet de sigrons y llentilles,
 De chocolate y café,
 De macarrons y de pebre,
 De dacsà y cola de peix,
 De cals y de fum d' imprenta,
 De llavoreta y fidèus;

Que cuant per la nit se chita,
Y en los ulls del pensament
Creu atisvar clara, clara
La imache del seu voler,
Al mateix temps qu' es figura
Despachar en el taulell,
Se fá una mescla confusa
En lo seu enteniment
De les salses y la chica,
Y entonses á éll li pareix,
Que té de sucre la boca,
Y té de piñons les dents,
Y té de rull safrá el moño
Y té de armeleta el pèu;
Creu òldrela en la canella,
Mirarla en l' almidoner,
Béuresela en l' aigua en sucre
Y tastarla en los clavells.
—Es ella chica molt rica
Si val dinés el pamet,
Molt honrá y molt tonta encara,
Qu' es torna ròcha á no rés.
—No son de matí tan rubios
Del sòl el rayos primers,
Com els cabells que coronen
Atres dos sòls que ella té;
Ni es bambolecha en mes grasia
La rameta de un roser,
Que el seu còs, cuant acamina
Agafantse el vestidet.
—Está en casa de son tio,
Ahon si de criá no té
Ninguna de les ventaches,
Té tots els inconvenients.
Pues si li diu tio al amo

En conte de siñoret,
 En cámbi sinse salari
 Treballa com les demés.
 —Cuant despachant á les atres,
 Al chirarse casualment,
 Veu el factor entre els pòrches
 Sèrt debantalet negret,
 Un pehuet chicorronino,
 Que de una llegua coneix,
 Que del vestit s' adelanta
 Pa abaixar el bancalet,
 Y dos ulls com dos luseros
 Que tròba fijos en éll,
 Suspendix charraes, sonrises,
 Y hasta suspiros també;
 Ell, tan parlaor, se torna
 Mut, com la má del morter;
 Ell, tan alegre, se queda
 Sério, com un pastiset;
 Y éll, tan atrevit, se pòsa
 Ròig, sinse saber per qué.
 Y ella que pareix mentira
 Que vullga á un hòme tan lleig,
 S' asenta molt satisfeta
 D' aquell efècte qu' ha fet,
 Y encara que fá la tonta
 Y apreta un pòc els morrets,
 Y chira el cap á una vòra
 Com despresiant al churret,
 S' aguarda en molta pasènsia
 A qu' acabe en les demés,
 Ó á lo mes li diu serieta:
 «Vinga; ¿me despacha, ó qué?»
 —Li aplega el turno... y el churro
 No sap qué pasa per éll,

Yes queda com l' all y òli
 De torbat y de groguenc.....
 Li pòsa á la pòbra chica
 Per sigrons, fulles de thé,
 Y per armeles, magnesia,
 Y en conte de sal, fidèus.
 Quant ya vá fentse atrevit
 Li pregunta en molt secret,
 Si podrà parlar en ella
 Pera el dumenche que vé.
 Ella.... sòls se ruborisa
 Mentres que conta els chavets,
 Pero com no òbri la boca,
 Ell... añadix: «¿No 'm diu rés?»
 Y ella..... fent la remilgona
 Y anantsen cap al carrer,
 Mirantse del nás la punta
 Li contesta: «Si ixq, vorém.»
 —Per la vesprá, en la botiga,
 Com hiá molt pòc de que fer,
 Se depren la lletra inglesa
 Escribint en lo taulell,
 Les quatre regles primeres,
 Que may les ha sabut bé,
 Y la contabilitat
 Entre masaes de mortér.
 Demana permís al amo
 Pera anar de huit á dèu
 A estudiar *Partida doble*
 Per trenta quinsets al mes,
 Y vá, si lil consedixen
 A casa Don Juan Llibrer,
 Hasta qu' es convens el pòbre
 Que no li entra en lo servell.
 —Llig mil novèles històriques ,

Y creu articles de fé,
Les mentires y patrañes
De que están tals llibres plens,
Y ahon pensa que vá á lluirse
Diu molt sério y satisfet,
Qu' el rey Fernando Tersero
Querides mòres tingué,
Y que Don Alonso el Sábio
No era el seu fill verdader.
—Per la nit té atres faenes,
Per eixemple, les siguients:
Embolicar chocolate,
Posar òli en el taulell,
Fer asientos, dinaetes
Ó mesures de paper.
També sòls trobarlo á vòltes
En debantal de cuiner,
Fent en el paper d' estrasa
Taleques ó saquets,
Que te diu: «*muy buenas noches!* »
Y et dona la má cortés,
Y si distragut tú entonses
Li allargues la má també,
Ell te la deixa pleneta
De pastes de sabater.
—El dumenche es el gran dia
Pera el nòstre dependent,
Y á les dos ó dos y micha,
Fasa calor, fasa fret,
Molt ròig de tant de llavar-se,
Pren del calaix sis quinsets
Y éll que tan arreu vá sempre
Ix molt *pifiente* al carrer,
En un sombrero de palla
Blanquet y reformaet,

Que no pòt cubrir de sombra
 La vèla de Sent Visènt,
 Y en una levita curta
 Y uns pantalons estretets,
 Que vá sedirli el seu amo
 Fa sis aïns ú pròp de sèt.
 Té un acaminar tan raro
 Qu'el coneixen tots per éll,
 Y en trache de lechuguino
 Té facha de femater.
 Sòl anar á l' Alamera
 Ó á la Glorieta ó *Parterre*,
 O á cases particulars
 Ahon moltes chiques coneix,
 Pero es mes fácil trobarlo
 En el Teatro-Café;
 Veu allí un dramó d' efècte,
 Que traduhí del fransés
 Don Chaume el Conquistaor
 Cuant no sabia qué fer,
 Y encá qu' el factor ' entera
 Si es que pòt, del argument,
 Y es molt capás de donarte
 Cuant vullgues, señals y pèls
 De les mòrts y les ferides
 Y els raptos y els casaments,
 May es la causa impulsiva
 El dramàtic interés,
 Pera qu' el factor se gaste
 En una entrá dos quinsets;
 La causa es..... que es á propòsit
 El tal Teatro-Café,
 Pera dur á cap les sites
 De tots els seus arreglets,
 Y les *dives* de granera

Busquen allí als botiguers,
Y élls van en una ánsia loca,
Pues com palpen tans clavells,
També els agrá palpar ròses,
Y desfullarles, y..... ¡anem,
Son còses que... se comprenen,
Mes no s' han de dir claret!

LA ENREDRAORA,

Allá vé l' enredraora,
 Aguardat: paremse en sec,
 Y així com vacha acostantse,
 De pròp la dibuixarem.
 El conchunt es d' una bruixa.
 Ya está ahí: Apunta, ché!
 Cara llarga, encartoná;
 Molt pòc de moño y mal fet:
 Pòrta una *ensaimá* postisa
 Sostenguda en dos ganchets.
 Vestit morat de sarasa
 En flòrs á estil de tapet.
 Mocador que tingué francha
 Y de crespon huí vòl ser,
 Tan tòrt que pareix que vacha
 A desfer un casament.
 Per les sabates en changla
 Trau dels péus el dit chiquet;
 Y les calses per la mòstra
 No han vist el sabó en molt temps.
 Apunta un còll prim y llarc
 Que me s' entoixa una serp,
 Y unes mans brutes, molt plenes
 De seròl pa els sabaters;
 Y anemsen á pendre datos

Pa tindre el cuadro complet.
 —Podiem interrogarla...
 Seguimla y preguntarem.
 Ya se ficá en la escaleta.
 Quí viurá así en lo patiet?—
 —Bòn dia, siñora; escolte;
 Per casolitat coneix
 A eixa dòna qu' ha entrat hara?...
 —A Pepa? Si la conec!
 Li dihuen la enredraora,
 Pero es mal nòm que li han tret,
 Perqu' ella, Chesús! no 's clava
 En ningú, ni es fica en res.
 Pero li agrá la *charreta*
 Y entremesclarse en la chent;
 Es molt bromista. A vegaes
 Per broma cuant té un traguèt,
 Sòl donar cuansevòl chasco,
 Pero es pa riures no més.
 L' añ pasat per una broma
 Que li gastá á est' hòme meu,
 Nos tingué als dos separats
 Cuatre ú sinc mesos lo meñs.
 Sap més històries secretes!
 Tot cuant pasa en lo carrer
 Ho té apuntat.

—Sap de lletra?

—Fa ralles en la paret.
 Pero ya abaixa. Volien?...—
 —Calle. No li diga res.—
 —Bòn dia. Qué tens visita?—
 —Son amics els caballers.—
 —Vinc á dirte una notisia;
 En llisènsia de vostés.
 Ha parlat en Filomena.

Está en tú com un lluet.
 Diu que has anat al seu hòme
 A parlarli en molt secret,
 Sobre el negòsi de marres:
 Sobre Sènto el saboner.
 M' ha dit qu' eres una tala
 Y una cuala; un escachet:
 Y qu' et busca, y ahon t' encontre
 T' arrancarà el gargamell.
 No tingues pòr. No t' asustes;
 Tú no t' espantes de res;
 Y si acás, pégam un crít,
 Que yo te la calfaré.—
 —Chica, no 'm vingues en cuentos
 Ni en mentires.

—Qué no heu creus?

Pos parlem d' un atra còsa.
 Pots deixarme sèt quinsets?
 Perque m' encontre en un llans...
 Pero que no heu sapia el meu.
 Saps lo que m' ha dit Nasieta?
 Pero yo no 'm fique en res:
 La recadera... Que envies
 Aquells menuts que li deus,
 Perque ha empenat la capèla
 Del seu hòme, y un sendrer,
 Y com ella es llavanera...
 Vòl tráureu del Banc; claret.
 Chá; tú saps la sehua chica
 Quína desgrasia que té?
 Qué gròga! Quínes ulleres!
 Y el novio, sobre ser d' ell,
 Li diu á la pòbra chica
 Que té bañats els papers.
 —Es clar: com es llavanera...—

—Pos de tú, parla un poquet!
 ¡Lo qu' ha dit aquella llengua!!
 Que li dones els dinés,
 Y si no, publicará
 Que lils amprares fa temps
 Pa comprarli una barrera
 Dels tòros, al carniser.—
 —Chica, calla. Quín dimòni!
 La tehua llengua pareix
 Les tisores d' un chitano,
 Capás es de pèdre á un rey!—
 —Sí? Pos apañat com pugues
 Y avéntatela si vé.
 Conque me deixes?...

—Ay, filla:

A mí no me sòbra res.
 —Abant. Pos donam un rollo,
 Que demá t' el tornaré.
 Son hara els chornals tan curts...
 Y com sombrero s' ha fet
 El besèrro del meu hòme...
 Pos els chics els tinc nuets:
 En camisa van...

—Y ahir,

Qué fon el ruido aquell?
 —El bruto... Veus este tall?
 En un cresol m' el va fer.
 Vaig anar al cafetí;
 Em vá vore, y cuant vingué;
 M' arreá una cresolá...
 Tot Cuant á má li vingué;
 Pos me tirá un plat de fòc
 En lo cap, y un Sent Fransés
 De llèpis. Si no m' acache
 Es que me trau el servell.

Quín basilisco patut!
Moño, no m' en deixa chens.
Ay! Si vixquera ma mare!!...
Pos vamos; si á Nasia veig
Li diré que tú m' has dit...—
—Chica: yo no t' ha dit res.
—Li diré lo qu' em parega,
No 's veritat, caballers?
Saps que la nostra vehina
Festecha en un paixarell...?
En ella ahir la vaig tindre.
Hagué tabal de calent.
Em mosegá, pero d' ella
Ixqué al sòl *et decument*;
Acudí la polisía
Y l' alcalde, eixe fuster
Qu' em vá donar un sofoco ..
Tens ahí un pòc d' aguardent?
En llisènsia dels siñors
Pòrtalo y refrescarem.
Con que donam, trau el rollo.
—Yo pá? en casa no 'n tinc chens.—
—Un atra vòlta será.
Men vaig dalt. Pasenho bé.—

—

Ahí tenen vostés el tipo,
Fet en boseto no mes,
De la dòna enredraora;
Y á machor abundant,
Chismosa. En una mentira
Es que t' apaga un quinqué.
En llòc d' estar en sa casa
Arreglant els seus quefers,
Deixa el peròl en lo fòc;
Damunt de la taula el peix,

Y aixina com qui no hu fá,
Pren pipa y se 'n vá al carrer
A parlarli de l' *anguila*
Y dur dos chismes ó tres
A Quica la cambiaora
Que té la taula en lo Trench;
A Tona la sabatera
Y á un atra pòc més ó meñs.
Y cuant se 'n torna á sa casa,
El gat s' ha menchat el peix;
El peròl está en dos tròsos;
Y en llòc de fòc, el foguer
Está plé d' aigua, fesòls
Y alguns tròsos de cardet.
Els chics, arrastrant la márrega,
Els dos, poquet á poquet,
Li l' han buidá en lo balcó
Y han empallat el carrer.
Han perdut la clau de casa:
El gran s' ha fet un trinchet,
El menut s' ha posat l' hongo
De son pare, encá novet,
Y arreglántselo en dos puntes,
Un guardia sivil diu que es.
Ensenent mistos de traca
Y en palletes fent castells,
Han cremat una cadira
Y han trencat l' únic picher.
En asò tòquen les dotse:
Es l' hòra qu' el marit vé,
Qu' es manòbre y está en l' òbra
Del carrer de Flasaders,
Y al vore qu' en llòc d' arròs,
Pues deu menchar de calent,
Li dona un tròs de moixama

Que pareix palo campech,
 Una... proyectil-pataca
 Y dos albercòcs ó tres;
 Me l' agarra entre les sarpes;
 Li estira un pam els cabells,
 Y escomensant per la esquena
 Y acabant en *lo demés*,
 Li pinta un plá de campanya,
 Escala del dos per sent,
 Un cròquis *en colorido*,
 Un mapa y un pagarés,
 Mentres qu' ella balla el tango,
 El bolero y algo més.

—

Ham descrit la enredraora
 Qu' abunda en lo pòble baix,
 Pero ¿es lliura d' este tipo
 La més alta sosietat?
 S' en ix la chismosa rica
 De sa casa, sempre tart;
 Si ha donat en ser beata,
 Perque es lo més regular,
 Recorre un parell d' iglesies
 Fuchint, arrapa els altars,
 Y d' allí en lo carruache
 Catorse visites fá;
 Enterantse, prenint datos,
 Sorprenent, averiguant,
 Fent preguntes en lo páti,
 Als cocheros, als criats,
 Si la señora vá asòles
 En berlina á pasechar;
 Si el seu *primo* la visita;
 Si el señor, de nit va tart,
 Y atres mil y mil preguntes

Per vore cóm enredrar,
 Pos lo mateix que va á misa
 Vá á la reunió ó al ball
 Y entr' ella y un atra bruixa
 Que te pròp de sincuant' aïns
 Y encá no ha ohuit que li diguen
Por ahí te pudras may,
 Es que li tallen un trache
 Mes que siga al més pintat.
 A esta fan per mig d' un chisme
 Que riñga en l' amiga tal,
 A l' atra en una mentira
 La tapen de dalt á baix;
 A fulana en un enredro
 Fan que se 'n ixca del ball;
 A mengana qu' al seu novio
 El mal de còr li ha agarrat,
 Y mentres tant, ya no pasa
 La crònica cheneral.
 Si esta ha reñit en lo novio,
 O si l' atra está opilá:
 Si ha fet suspensió de pagos
 Esta Casa ó l' atre Banc:
 Si el tílburí deu encara
 La viuda, y els dos caballs;
 Si li han vist les pantorrilles
 A Gregoria patinant:
 Si Paquito s' ha fet ric;
 Si Federico ha tronat;
 Si Pepe gasta molts traches
 Y al sastre no paga may:
 Si Carolina va en coche
 Desde qu' éll es diputat:
 Si el Baró á la Condesita
 Li ha fet tal ó cual regal;

Si el vehí á la criadeta
Li dona tan gran soldá,
Y algun onsa li regala
P' agulletes per Nadal...

Pero en fí; fem dos etsèteres,
Punts suspensius, y ú final,
Perque si no, asò sería
El cuento de no acabar.
Lector, si alguna en coneixes,
Confesa, y diso ben alt,
Qu' es la chismosa la plaga
Machor de la sosietat.

EL LLAURAOR DOCTE.

Tots sabem qu' els llauraors
Es la chent mes ignorant,
Perque tampòc té motiu
Pera estar ben educá.

De chiquets, en llòc de llibres,
El pare els compra un cabás
Y els envia á plegar fem
Hasta els dotse ó catorse aña,
En que sòlen dedicarlos
A les faenes del camp,
Y el que vá entre rucs, per fòrsa
Ruc y mig pel temps será.

Pero lo que á mí em fa gracia
Es voren de cuant en cuant
Algú entre ells, que se propòsa
El pasar per ilustrat,
Perque sent chic aná á escòla,
Y deprenqué á lletrechar,
Y sap posar el seu nòm
Encara que mal posat.

Este sòl ser per lo meñs
Un hòme de sincuanta aña,
D' estos que treballant molt
Y si á ma be pasant fam,
Han comprat algun troset
Qu' era de bens nasionalis;

O la dòna els ha dut algo,
 O la sòrt els ha achudat,
 Y pòden per fí, en lo dia
 Viure un pòc desahogats.

Entre si fent la escritura
 Consultá en un abogat,
 Y si ha ohuit quatre sermons,
 O en les chuntes chenerals
 (Ahon va com á propietari)
 Ha ohuit parlar á qui sap;
 S' ha arreglat un repertòri
 De paraules que ha copiat,
 Y en cuansevòl reunió
 En que s' encontra, allá van,
 Vinguen á pèl ó no vinguen;
 Y en tò grave y machistral,
 Mesclant algun «vervi-grasia»
 Y alguna «etsètera» al pas,
 Se creu que ha fet un discurs
 Millor qu' els de Castelar,
 Cuant es sòls el fesme riure
 De cuants escoltanlo están.

També li agrá fer el ric
 Y dir que cull tant y quant,
 Que s' ha gastat tantes onses,
 Que té tans mils de reals,
 Que no li doná son pare
 Casi res quant se casá,
 Y que huí, gracies á Deu,
 Té dinés y que menchar:
 Perque no malgasta rés,
 Perque buscársela sap,
 Y perque els fills (si en té) son
 Molt hòns chics y ben criats.
 Si lògra, per fí, qu' el fasen

Alcalde, elet, consechal
 O atandaor, va tan ample
 Que per lo carrer no cap.
 Sempre está avisant á chunta
 Y proyectes propositant;
 Demana ó pren la paraula
 Pera poder esplanar
 El pla qu' entre selles té;
 Y el pobret encá fangá
 Torna loco á cuansevòl.
 ¡Hòme, no siga bambau!
 Y parle vosté com sapia,
 Y no vullga figurar,
 Ni fasa riure als demés,
 Volent saber si no sap.
 En fí, torne á repetir,
 Que pera mí es molt chocant,
 Ohuir á un llauraor dòcte
 Que la tire de ilustrat.

EL SERENO.

Vivint de nit, com les rates,
Vóres deixant de Peransa
Y el llansòl;
En dos ulls com dos tomates
Agarra el pòbre la llansa
Y el faròl.

Despresiant lleys d' Himeneo
Que condena á marfeguetes
Als *esposos*,
Agarra al pendre el joqueo,
La capsa de les boletes
Pera els gosos.

Y com l' hòme no es de bronse,
Mes que tinga mala gana
Mòu el pèu,
Cuant als valensians, les onse
Nos anunsia la campana
De la Sèu.

Hòra d' horror increible,
Mes qu' els vehins no s' heu pensen
Al dormir;
Hòra en que en pena terrible

Els serenos escomensen
A patir.

—

Diu la mare als chiquets:—¡Bueno!
(Cuant patechen y encocoren
Al dimòni)
—«¡Ara cridaré al sereno!»
¡Ay, com si els serenos foren
El butòni!

—

Al ohuir chemecs profundos,
Pega, prenint puntería,
Dos pasets,
Y... son dos gats vagamundos
Que tracten sobre la cria
D' uns gatets.

—

—«Serenos, cride al vicari;
A la pòrta espere un rato
De la iglesia.»
—«Serenos, á cá el potecari;
Pòrtem porga de sitrato
De magnesia.»

—

Y corrent pèrt la cachucha,
O li trenca les canelles
Un cantó;
O cau del sèl una plucha
Que li baña les costelles
Y el copró.

—

Y molgut y fatigado,
Y humit com un reveneno
L' espinás...
Te qu' entonar el *nublado*,

Pues no sòls canta el sereno
Si está ras.

Y si en sombres protectores
Distinguix acás un bulto
Caprichós,
Es cabás, ú roll d' estores,
O el cadáver insepulto
D' algun gos;

O chóvens que van de gresca,
O algun *arpista* gabacho
Que dormita;
O una Dído soldadesca,
O algun subaltèrn borracho
Que gomita.

Finge resplandor confuso
Un bolsillo... per los signes
Com si el vera;
Al punt escarba en lo chuso...
Y es... *un alló* dels mes dignes
De bandera.

Y molido y chasqueado,
Sin oler á nada bueno
Tot el nas;
Canta el sereno *nublado*,
Pues no sòls canta el *sereno*
Si está ras.

Y á ca pas éll nos exhòrta
A estar en vela y ser aptes,
Pa no res;
Pera anar de pòrta en pòrta

Demana tots los disaptes
Dos dinés.

Y esgarra el pòbre espardeñes,
Y se trau de les entrañes
Do *de pecho*
Pa cantar; y per mes señes,
Pa traure lo mes .. pa gañes
D' abaecho.

Y sempre de desvelá;
Y si no está de rechistre,
De *reteno*;
· ¡Parle en lo còr en la má!
¡Més volguera ser ministre
Que *sereno*!

L' AFISIONAT A COMEDIES.

Blay li dihuen á un pollastre,
 Belluter adotsenat,
 Que tix no més per rutina
 Y omplir de sopes el pap.
 Este tal casarse pensa;
 Té la novia atahullá;
 Mes es filla la polleta
 D' un *tiñente* graduat,
 Y ell en lo pòrche es no més
 Belluter sinse graduar.
 Per això pensa ficarse
 En lo teatro Prinsipal,
 Y fer carrera hasta ser
 Un actor de calitat.
 Té afisió, bona figura,
 Una veu com un mardá,
 Coneix ben pòch la vergoña;
 Té memòria y voluntat
 Y es diu:—«Ya res nesesite
 Tenint estes facultats:
 Seré còmic, seré artiste;
 Pucharé á primer galan
 Y la corona del Chèni
 Portaré un dia en lo cap.»—
 Ya s' asea, ya es pentina
 Y s' agafa al castellá,
 Pea pèdre del tot l' asent
 Del llenguache qu' ha mamat.

Ya diu: «Valensia es un pueblo
Donde no podré volar
Por muchos dias; bien pronto
L'espacio me faltará
Y faré rumbo á la corte
Con las alas de mi afan.»—
El seu nòm li pareix tonto
Y curt: el tira á rodar
Y es fa dir *Maximiliano*.
Té per lliñache Bartual
Y el cámbia per el de *Luna*,
Que hagué un actor recordant
D'importansia qu' així es dia.
Entra en una societat
Que llòga saló en teatro
Pera fer de quant en quant
Funsions dramátiques, y éll,
Com se fica per lo tall
D'una lladriòla y pasa
D'una agulla pe 'l forat,
Als huit dies mangonecha
El tinglao y fá y desfá.
La comèdia que propòsa
Sòls es la qu' es va á estudiar:
Ya té damunt de les banques
El paper que s' ha triat,
Y estudia mentres treballa,
Al vent sarpaes tirant
Alguna vòlta, qu' es fásil,
Per més qu' ho vullga amagar,
Se li escape un moviment
De ulls, de comes ó de bras.
Hia ocasió en qu' es creu asòles,
De sòbra preocupat,
Y pera estar dret s' en ix

De la banquetta, á estregar:
Fica les mans en la seda;
Se colòca ben plantat;
Mira en torn, á ningú tròba,
Y en veu plena y entoná
Sòlta per aquella boca
Lo que dependre ha lograt.

—«*¡Mi padre tú! ¡no! (diu): ¡veus esta sangre?*»
Pues de mi padre hi es Solo te pido
Que no lo digas: ¡calla! fa dies años
Con mis manos la tengo, y no ha podido
Arrancármela aun.» —«*¡Per qué no 't ranques*
Eixe bigòt d' arenc, cara de mico?»

Diu el mestre que l' ohuia,
Entre burló y enfadat,
Al vore tot el cordó
Caure d' una manotá.
—«Ha sido un rapto,» contesta
Un pòc aconfusionat,
«Que la situasion pedia:
Ya voy el cordó á nugar.»
Per là nit s' en vá 'ls ensayos
Ahon se pòsa encatarrat,
Y la de la funsió apléga
Per nòstre hòme desichá.
En asèrt ha repartit
Els billets que li han tocat,
Fent entrega d' els millors,
Dirichits per segon má,
A la novia y sa familia
Y al Empresari actual
Don Elies, pues té empeño
De qu' el vecha en l' entaulat:
Mes este s' escusa y dona
Son pase al Representant.

Deixem que tòque l' orquesta
Pea anar á la segon part.

• • • • •

En un forat del teló
Maximiliano l' ull pòsa,
Y mirant la chent se gòsa
Que va á vore la funsió.

—«¡Quín luco! ¡qué señorío!»
Diu: despues ròda la vista
Y veu la sehua conquista
Entre sa mare y un tio.

—«¡Allí está Matilde, palma
De mi huerto!»—diu ufá:

—«Esta noche me dará
Ancho lugar en su alma.»—

Acabá la sinfonía.
Pucha el teló: es fa l' *Edipo*,
Y apareix, parlant, un tipo
En molta monotonía.

Les frases últimes van
De la escena, y casi al tròt
lx en trache de *Pierrot*
Qui fa de primer galan.

Vá á riures la multitud
Al vore tan mala facha,
Mes per ohuirlo, la racha
Deté un pòc y no diu *chut*.

Per voler quedar millor
Fa *Edipo* pausa, no curta,
Y al donarli fi s' ahurta
El públic, dueño y señor.

Mes diu els vèrsos seré
Com Deu á entendre li dona,
Y li sòlten la corona
Que prevenguda se té.

—«Que se la ponga!» en gran *guasa*
Diu el públic á compás,
Y se la fica hasta el nás
Pasá per la carabasa.

Se badalla y tús de sòbra,
Y no obstant ser bons els vèrsos,
A tots pareixen pervèrsos
Y molt detestable l' òbra.

S' alsa remor cheneral,
Y pera imposarse á tots,
Sèrt parlament, pegant bots,
Escomensa Bartual.

L' apuntaor, qu' es Cardona,
Qu' está allí per compromís,
Veu qu' apuntar no' s presís
Y més vèrsos ya no dona.

La burla per fòra medra
Y al fí en la pasènsia acaba
De Blay, qu' en suor se llava
Y la llengua se li enredra.

No tenint en qui pegar
La pega en l' apuntaor,
Qu' el envia en gran frescor
Llansaores á pasar.

Veentlo en tal desconsèrt,
Plòhuen al taulat tomates,
Còrfes de meló, sabates
Y alguns manollets de vèrt.

S' adelanta á protestar
El *fulano*, mes hiá allí
Chunt á la concha un violí,
Y el ve en lo pèu á esclafar.

El músich s' alsa furiós
Y en busca de Blay s' enfila,
Mes el públic ya desfila

Parodiant al gat y al gos.

Sònen chiulets, campanetes
Y carrancs baix de les capes.

—«*Edipo*, ya no m' atrapes:»
Dihuen máscles y polletes.

Entretant, Maximilià,
Ixintli de rabia fics,
No més creu vore enemics
Pera ahon estén la mirá.

—«Por Don Elías lo siento
Más que por Matilde encara:
¿Qué conceuto formará hara
Ese hombre, de mi talento?»

En vano, en vano se lidia
Hasta que fama se adquire:
Quien esta noche me hiere
No es naide mas que la envidia.»—

Al atre dia, enchornet
Li pòrta un tiracordeta
Del pòrche hasta la escaleta,
Un ben escrit paperet.

—«Le quise á usted por humilde,
(Llich Blay) y le hallo ridículo.
Huya á paso de vehículo,
Y no piense en mí, Matilde.»—

Se queda el pòbre mortal;
Y mentres calmarse intenta,
L' avisaor se li presenta
Del teatro Prinsipal,

Y de paraula li diu:
—«El representant me mana
Advertirli qu' es ya vana
La encomanda d' este estiu.

Que no atre hòme comprometa
Pea qu' el abòne: vosté

Pea còmic encá no té
 Educasió ni miqueta;
 Que vacha atra vòlta á escòla
 Y estudie lo que convinga,
 Y qu' en lo cató s' avinga
 No més y en la telleròla:

Que mereix sincuanta asòts
 Si ser sereno podent
 No ho solisita al moment,
 Pues pea sereno té dòts.»—

Queda com qui veu visions
 Y sinse paraula un quart,
 Pegantse á una y atra part
 De la *china*, coscorrons.

D' allí un rato se sosega,
 Y entrant en reacció ben pronte,
 Diu:—«Me pagarás l' afronte,
 Mochedumbre imbèsil, siega.

De uno á otro dia me voy
 De donde la risa causo:
 Ya verán si con aplauso
 Premian fuera *lo que soy!*

.
 Pues com este una dotsena
 N' hiá en esta capital:
 Vòlen comensar la casa
 A construir per lo terrat,
 Y preferixen l' *Otelo*
 Y el *Pelayo* y el *Don Juan*,
 Al galanet de sainete
 En qu' es dehuen contentar.
 Afisionats á comèdies,
 En la ocasió en que os cregau
 Pera ferho tot pròu aptes,
 No paseu ya més abant.

L' AGUELO VERT.

Desde qu' el sòl fent puntetes
 Asoma el front per l' Orient
 Illumenant y ensenent
 Dels campanars les veletes,
 Hasta que per les vespraes
 Quant es ya boqueta nit,
 Fa el primer cant el mosquit
 Entre les rates penaes;
 Pasecha per la siutat
 Un tipo que, aixina en sec,
 Vas á esciamar:—«Ya el conéc.»
 En quant te l' hacha pintát.
 De regular estatura,
 Color chino, sequerút,
 Ulls de ratolí, patút,
 Fent una trista figura;
 En la vivor de l' ardilla,
 Nas chato, boca de rap;
 Sinse selles, y en lo cap
 Catorse pèls en guerrilla;
 Cara empolvá com forner,
 Y el pòc cabell tan teñit
 Que sempre pareix qu' ha eixit
 De les mans del tintorer,
 Negre com cul de paella,

Y pa la calva taparse
En la ralla al pentinar-se
Treta, tocant en l'orella;
Qu' així evita costipats
L' agüelo Don Chil Fulero,
Y escapant-se del sombrero
Dos mechonets apegats
En *gos-métic* ó almidó,
Qu' els polsos li tapen bé,
Y als tals en grasia sosté
El sombrero de gaidó;
En les guies retallaes
D' un bigòt que vá ser ros,
A cuyos estrells hian dos
Puntetes enserolaes;
Y fumant-se un sigarret
Corasero—rabaseta,
Retriat de la caixeta
D' aquells d' a huit un quinet,
Que per més qu' en la chuplá
Procura el fum engolir-se,
No 'l fá anar, y bé pòt dir-se
Que chupla y no saca ná;
En morros de donsayer,
Y sobre el nas descansaes,
Unes ulleres fumaes
En gran armasó d' aser,
Tan chicotét l' armasó
Que sosté al fumát cristal,
Qu' es trauria d' èll, metal
Bastant pa fer un balcó;
¿Quí al contemplar tal consert,
No coneixerá entre mil,
A nòstre tipo Don Chil
O siga l' agüelo vért?

¿Quí, qu' hacha tingut criaes,
 No haurá tret casi arrastrant,
 A un tipo tan repugnant
 De sa escaleta á pataes?

Pos ¡y en lo vestir! Canella!!
 En aquell blau pantaló,
 Chaleco gròc, paletó
 De paño vèrt de botella,

En còll de pell de mustèla
 Y uns faldons, qu' algun amic,
 D' ells es faria un karric
 Y encá sobraria tèla;

Achustá la manegueta,
 Y uns botons que si els fundiren
 Y á menuts els reduiren,
 Cascú val una peseta;

Y en un sombrero de copa.
 De fúmeral tan estret,
 Que recòrda cuant Suchet
 Nos sitiá en la sehua tropa;

Y una bengala en la má,
 En puño de cap de peix,
 Que per lo vell, no 'm pareix
 Que pica ni picará;

Tens un cuadro que valdria
 Ben fet, cuansevòl diner,
 Si 'l destinares á ser
 La estampa de la herechía.

Ixten de ta casa, y sèrt,
 Qu' en lo carrer, en botigues,
 En pasech, ó allá ahon estigues
 Tròbes á l' agüelo vèrt.

Si una festa fan bonica,
 O hiá *pará* en l' Alameda,
 O fan alguna almoneda,

O se casa alguna rica;
 Si hiá falles y castell,
 O profesa una moncheta,
 Hiá música en la Glorieta,
 O entèrren á un conde vell;
 Si vá á misa un batalló,
 O hiá novillos, ó bous,
 O pa fer volantins, òus
 El pregoner al cantó:
 A tots els puestos ahon vás,
 Com en guiso *el perejil*,
 Tens allí sempre á Don Chil
 En les ulleres al nas.
 Y conten vostés qu' el tal
 Pòrta ulleres, y ahon se chira,
 Per totes les bandes mira
 Manco á través del cristal.
 No ha de costar casi rés,
 Que si no, fuig com un galgo;
 Y si li demanen algo
Te rogamus den dinés:
 Pues sòl dir en sèrt mistéri
 Qu' en les diversions, presisa
 Cumplir lo que diu la misa:
Me conserváre digneri.
 Ell viu al gasto achustat,
 Y això que *retiro* canta,
 Pues es desde l' añ cuarenta
 Subteniente retirat;
 Y ostenta de sa carrera
 Llisteta en mig duro al mes,
 Que guañá en l' trenta tres
 Fentli la guèrra á Cabrera:
 Y haber estat en tal guèrra
 Ho té á honra sinse igual,

Pues fon per ella ofisial
De charretera á l' esquèrra.

¿Y en tocant á enamorar-se?

Per María está *chiflat*;

De Leonor enamorat

Cau mal y té que porgarse.

De matí es tira al carrer,

Y el molt babieca té pit

De dir qu' ha fet, per la nit,

De conquistes un miller.

No ho pensa chens el chaval

Pera parlarli á una chica:

Com li agrade, si es bonica,

Se li planta molt formal;

Y fent el minso y la maíva

Com de tonto *no té un pèl*,

Diu posant els ulls al sèl

La ocasió la pinten *calva*.

Mira á la chica en sonrisa;

Sòl acostarse un pòc masa,

Y encontra una carabasa,

Un rival y una palisa:

Que no sempre se dispensa

L' arrimarse molt al pebre,

Y á vòltes bota la llebre

De la que manco s' ho pensa.

Pero fa l' oso á Mariana,

Y festecha en Asunsió,

Que servix al bodegó

Titulat *La Morellana*,

Ahon éll mencha, y es de Denia,

Y está perdut per María,

Qu' es criá en l' aiguadería

Qu' es titula de *La Senia*,

Ahon el chocolate pren

En pa de llet, y refresca,
Pues está torrát com l' esca
Y el millor dia s' ensén.

D' elles no trau ni traurá
Mes que veurer molta quina,
Pues al donar la propina
Dihuen:—«¡Tot s' apañará!»

Y, pa qu' esperanses menche,
Prenen alguna peseta;
Qu' així s' apañá Capeta
Y el varen penchar dumenche.

Així vá pasant la vida
Del vèrt, qu' allá ahon vá fá el gasto,
Mastegant *á todo pasto*
Flòr de baladre bollida.

Pues si fá una cantoná
Y en alguna habitasió
Sòbra l' aigua, en lo chapó
N' empoma una llibrellá.

Pero té tan fòrt l' amor,
Sin embargo dels seus aña's,
Qu' á pesar dels desengaña's,
Seductor que seductor.

Desde la florera esquiva
A la que ven carabasa,
En el seu amor s' abrasa
Si en fer el Tenorio estriba.

Pues comensant del Tosal
Y acabant en Peixcaors,
Recorren els seus amors
Tota la escala social.

Y, sinse pesar ni pena,
Desde el matí á la vesprá,
No es pèrt una perolá
Qu' éll no la pare en l' esquena,

Ell vá á les Alameretes
De Serrans á pasechar,
Ahon sempre sòl encontrar
A dos qu' han segut novietes,
En qui charra algun ratet.

Sinse temor á la crítica:
Allí parla de política
Y chúa al *solo* en l' Hortet.

Ha estat en totes les parts;
Y en la mateixa frescura
Que critica la pintura

Trata de les siènsies y arts;
Que tant la boca s' esmusa
Y es en *todo tan maestro*
Que parla á diestro y siniestro
Sinse pegar en l' ancrúsa.

Així el dia té ocupat
Este inofensiu falcó,
Menchant en llòc de pichó
Fòrsa de *carabasát*.

De nit, se chita á les nòu,
Molgut y fet una salsa,
Y per lo matí cuant s' alsa
Torna á comensar de nòu.

En fi, lectors; pròu n' hiá,
Cantéu tots á *cor* en mí,
Qu' es l' agüelo vèrt així
Pichor qu' una pedregá.

LA PEIXCAORA.

I.

Eixa es, caballers, eixa es la dòna
Que s' en vé á la siutat á durnos peix
Y qu' en sons crits nòstres ohuits atròna
Cuant la trobém en quantsevòl carrer.

Cremaeta del sòl pòrta la cara;
Estuferats nos dú sons rulls cabells;
T' els ulls vius y sobre micha vara
D' ample sa boca medirá poc mench.

El vestit qu' ella gasta es de sarasa,
Pero que sombra huí d' allò no hu es,
Deixá d' apedasarlo y com la estrasa
Allá ahon pòses els dits s' en va un troset.

Per botes, quant ne dú la peixcaora,
De pell de gat guarnits pòrta als peuets seus,
Els ruidosos socs que de mig hòra
Incomòden á un sort en los colpets.

Al estil de dos anses pòrta els brasos,
Pues aixina ella pòt alsar mes pés,
Y dos sistelles grans, en los mes casos,
Li penchen del costat esquèr y dret.

Mireula, caballers, eixa es la dòna
Que s' en bé á la siutat á durnos peix,
Y qu' en sons crits nòstres ohuits atròna
Cuant la trobém en quantsevòl carrer.

II.

Si en les vespraes d' estiu
 Oixc una veu desgarrá,
 Qu' als vehins pregonant vá
 El aladròc, gròs y viu,

Al balcó m' en ixc un rato
 Per vore á la peixcaora,
 Reñir en una señora
 Que vòl comprar molt barato.

«Pues qu' á vosté li pareix,
 La llechuguina pudenta,
 Que pase en lo mon de renta
 Pera regalarli el peix?»

«*A ocho te lo he pagado
 Y no vale mas, no creas ...*»
 «Pues si osté no come obleas
 No rosegará el pescado.

Má tú si es pòc regatona,
 Per dos ó tres cuèns cochinos!
 ¡Que vacha y menche pepinos
 Y no peix, lá só fartona!»

Parlar sempre molt claret
 Es pròpi de peixcaora
 Cuant li achusta una siñora
 La lliura de peix fresquet.

Despues de mòure un motí,
 Tirant bromera se 'n vá;
 Pero esperém la torná,
 Pues ella sempre ho fá així.

.

 Al cap d' un rato podréu

Tornarla á vore pasar,
Y la ohuiréu preguntar
En una mes dolsa veu:
—Siñoreta ¿qu' ha pensat?
¿M' afechix huit dinés més?
Mire que pòrte molt pés
Y huí encá no m' ha estrenát!

Y entonses sòl sosuir
Que ya no 'n vòl la siñora,
Y torna la peixcaora
Atra vòlta á malahir:

Si s' apleguen á achustar
Com sòl sosuir també,
Encara es posible que
Riñguen abans de pesar.

Pues al posar l' aladròc,
Els mòlls, ó llus ó sardina,
Sempre el compraor opina
Que lin donen masa pòc;

En tant que la peixcaora
Posant el dit en el pés,
Sempre diu qu' en hia de més
Pa convindre á la siñora.

III.

Pera acabar el tipo sòls me falta
El dirlos dos paraules, caballers;
La peixcaora es dòna que se exalta
Per manco, moltes vòltes, d' un diner.

Es un tipo d' aquells que la farina
Sòl escampar pa replegar el fem;
Mes este afan que á vòltes la domina
Es porque ha de mantindre alguns chiquets.

Esta dòna escapás per carregarli
Una peseta al 31 á primer,
De pèdre á son marit al empenjarli
La vèla y el timó chunt en los remes.

En quant ella ha acabat la venduría
Y en la bolchaca es tròba uns menudets,
Ya la teniu ficá en la horchatería
Fentse micha pastilla y un bollet.

Buscaora de la vida, no pèrt taco,
Pues ella se la busca en tots los temps;
Siahir vengué percal, huí ven tabaco;
Pa tot té ella despejo y bona veu.

Y así aplegá el final; ganes tenia
De eixir del compromís ¡salví el pontet!
Sòls dec manifestar qu' agrairia
Que d' asò qu' els ha dit, no diguen res.

EL CASAOR D' AFISIÓ.

El tipo que á retratar
Vaig así en quatre plomaes,
Sòl ser cheneralment, chove,
Que el vell no pòt dedicarse
A una afisió, que com esta,
Nesesita vista y comes.

Es artesá, per supòst,
Y en quant aplega el disapte,
S' en deixa enchorn, pa pasar
Revista de prendes y armes;
Netechar lo que está brut,
Comprar munisions si en falten,
Tant de guerra com de boca,
(Perque també sap cuidar-se)
Y donar chicharró als gosos
A fí de que no 's desmayen.

Provist ya, per fí, el sarnacho,
Y dispòst el equipache,
El frasquet de l' aiguardent
O el ví, sòl enchorn chitarse,
No sinse mirar primer
Si está ras ó d' ahon be l' aire,
Calculant si al atre dia
Li será el temps favorable.

Dòrm molt pòc, perqu' el resèl
Fa que estiga despertanse

Cada moment, y per fí,
Allá á las tres ó les quatre
Si es en estiu, y en ivèrn
Algo més tart, sòl alsarse:
Se pòsa les espardeñes,
La chupòta, les polaines,
Se clava al cap un barret
O una gorra de dos ales;
Y entre escopeta, canana,
Frasco y demés guilindaines,
Més que fuster ó mañá,
Pintor, sabater ó sastre,
Pareix el tal un bandido
De la partida de *Jaime*
El Barbudo. Crida al gos...
O als gosos (sòlen ser pares)
Y sen ix per eixos camps
Mes terne que Pica-saries;
Corre el pòbre seca y meca,
Bóta sequies, pasa márchens,
Tòca el reclam asobint
Si es per lo temps de les guales;
Se fica per los alfalsos,
Per fabóns, dacsars y cánems,
Y si tropesa en alguna
La sòl errar, qu' es més fásil
Que matarla; y diu qu' el gos
Es chove y no sap volarles.

Y despues que ha corregút
Cuatre ó sinc hòres debaes
Y ha fet per dins dels sembrats
Mes mal qu' els gosos y éll valen,
Al vore que de la ròba
Van ya les gotes chorrentli
En lo llom de la suor,

Y de la rosá en les calses,
 Rendit y mig desmayát
 Fa descanso baix d' un ábre.

Trau el bollo de pa blanc,
 La salchicha ó el formache,
 S' arrima un parell de tragos,
 Se fuma un sigarro y márchén.

Mes veent que no ha fet res
 Y que les hòres s' en pasen,
 Escomensa á cremar pólvora,
 Millor dit, á gastar cápsules,
 Tirant á *diestro* y *sinistro*,
 Y el seu mal humor el paguen
 Cuatre inosents pardalets
 Qu' en lo camp ningun dañ causen;
 Els quals no mes aprofiten
 Pa que no puga burlárlise
 Un amic si el veu, y dirli,
 Que no ha pogut estrenarse.

Allá á les dos ó les tres
 Torna á sa casa, queixantse
 De que no hiá á que tirar,
 (Veritat incontestable!)
 La pòbra muller, que está
 Aburrida de esperarse,
 Sòl dirli al vórel entrar:
 —«Chico, ¿es menester que calfe
 Agua pa poder pelar
 Les fòches, còllvèrts ó els ánets?»

Y éll li diu: —«trau el dinar
 Y deixat ara de chances.
 ¿No te portí l' atre dia
 Un tort y dos cogullaes?»

Dina vostr' hòme, se muda,
 Descansa un pòc del viache,

Tòrca despues la escopeta
La fluixé, que va costarli
Vint y sinc duros, la enfunda
Que no puga empolsegarse,
Pencha á un clau tots els arreos
Y está esperantse que pasen
Sis dies y arribe el sèptim
Pera tornar á entregarse
A la grata diversió
Que deixe apuntá. ¡Malhachent!...
«Sobre gusts no s' ha escrit res,»
Diu en castellá un adachi,
Mes diu un atre: «Hiá gusts
Que mereixen garrotaes.»

LA RATA D' IGLESIA.

- «¿Tòquen á misa machor?»
—«Sí señora; hara mateix
Repiquen pa descobrir.»
—«¿Quí pedrica?»
—«¿Yo no hu sé!»
—«¿Haurá despues misa d' onse?
Saps si el Pare Ramonet
Ha vengut á confesar?»
—«Yo no hu sé! no hu sé! y no hu sé!»
—«Hòme, Pepet, disimula...»
—«Que la confese Lusbel!
¡Vaya! la tia candongues
Y qué impertinente qu' es!»
—«Chesús! chesús! y quin chic
Més descarat!...»
—«Visantet!!
Dúme un poquet de carbó
Qu' el fòc no ardix, corre, vés.»

Sinse fer cas de la agüela
Y chuant en los chiquets,
Continúa el nòstre acòlit
A la pòrta ó corralet,
Que haber sòl en les iglesies,
Rodant, saltant y rient,

La caldereta de fèrro
 Que pòsen dins l' insenser;
 Esta al sentro té una anseta
 A manera de pontet,
 Ahon se engancha un fil de fèrro,
 D' una vara tot lo més,
 Y termina fent gayato
 Per el prinsipal estrem,
 D' ahon agarrat, sens temor,
 El dú el viu acolitet
 Donántli vòltes apresada,
 Mentres els atres, corrent,
 Li dihuen fuchint el bulto:
 —«¿A que no mos tòques, ché?»
 Al escoltar tals paraules
 Contra els atres arremet,
 Y fent mes sírculs de fòc
 Que ròdes ne té un castell,
 Pégali á ú dells en el muscle
 Y pata-pum! allá tens
 El fòc de la caldereta
 Per l' aire y per damunt dells.
 L' òrgue tòca á descobrir;
 L' escolá crida al chiquet,
 Perque 'l vicari es desfá
 Esperant el insenser,
 Y allá tens en Agramante
 Convertit el llòc aquell:
 De puntapèus y calbòts
 S' en repartixen... ¡no hu sé!
 Y escabullintse entre comes
 D' aquell fandango ó belem,
 S' en ix á la sacristía
 Pera posarse el roquet,
 Y agafant el canelòbre,

Com si no haguera fet res,
 Va cantant el *Tantum ergo*
 Completament satisfet.
 Posát en l'altar machor
 Els fá llengües als demés;
 El pare retor heu guipa
 Y li diu qu'estiga quiet;
 En vengansa d'este afronte,
 Perqu'está dabant la chent,
 Menechant el canelòbre
 Com aquell qu'es rasca el pèu,
 De sera unes cuantes gotes
 Li arrima en mig del bonet.
 A vòltes tocant á misa
 Sol enrollarse el cordell
 De la campana pel còs,
 Despenchollantse despues:
 Si acapta pera les ànimes
 Pasechant el plateret
 Per els nasos de les dònes,
 O be fent el desentés
 Li 'l pòsa á un chic per montera
 Qu'el fá chirar de repent.
 Lo primeret que fá es vorer
 Si es un moruno ó chavet
 Lo que ha caigut en el plat,
 Y del acapte, al regrès,
 Abans qu'en la sacristía
 Prenga conte el animer,
 Fa chòcs de mans tan *relimpies*
 Que ni el sábio Abouin-Brunet
 Escamotechaba els cuartos
 Com els escamotecha éll,
 Pa chuar despues al pam
 O comprarse cacahuet.

Si encabant achuda mises
 Es tan sòls per l' interés
 Dels *pesquis*, pues el lletí
 Ni el sap parlar ni el coneix;
 Si acás en la vinajera
 Ha quedat algun culet,
 Pegant primer un vistaso
 Per vore si el veu la chent,
 Fa com aquell que li cau
 El posillo y barralets
 Que damunt del gran misal
 Porta com un ric present,
 Amagant com la tortuga
 El còll, y alsant els musclets,
 Y en les barres sostenint
 Del negòsi el plateret
 Busca en els lábios el pico
 De la vinajera... y rés,
 Com l' òvila fa en les llanties
 El deixa en un chuplit, net.
 Va per hòsties, té retalls;
 Si va per sera, el serer
 Li endorsa un grapat de mòlles
 De bescuits y atres dolsets.
 Sinse pararse en mirar
 Si hián pates ó cabells,
 Se les fica en la bolchaca
 Y en quant en quant, grapaet:
 Despues s' amorra á una fònt
 Y está porgat pera un més.
 També sòl traurer la part
 Quant hiá algun bòn casament
 Ballantli els nanos al novio,
 Hasta que afluixa els *parnés*
 Pero ahon éll se divertix,

Se gòcha y té mes plaer,
 Es cuant sap qu' en la vesprá
 Vá á selebrarse un bateig
 D' eixos que hiá en abundansia,
 Tan de confits com reyets.
 Acabá la serimònia,
 En la sotana y roquet,
 Pegant una cabriòla,
 S' ha plantat en lo carrer.
A este quiero, á este no quiero,
 Allá vá nòstre Pepet
 Pegant puntapèus y espentes
 Pa lograr el seu intent;
 Pero cuant menos s' ho pensa
 Ya 'n té un grapat damunt d' ell:
 S' ha enredrat en la sotana,
 Que de dalt á baix s' obèrt,
 Y ha caigut embolicat
 Com si fora un fumarell:
 En estes el bòn vicari
 Arriba chustetament
 Al siti de la ocurrènsia,
 Y mes ensés qu' un llucet,
 M' agarra de les orelles
 Al acòlit indefens;
 Li propina uns cuants calbòts,
 Dotsena de puntapèus,
 Y l' envia al escolá
 Pa qu' el remate despues.

Hara, si vòlen conèixerlo,
 Figúrenselo vostés,
 Morrudet, dents no molt blanques,
 El nás algo achataet,

Mès moraes les orelles
Que l' albarchina en son temps;
De grans selles, ullets pardos
Bastant vius, pero fondets,
Front que li tira dos dits
Adornat per lo cabell
Qu' en frecuència li l' esquilen
Com si fora un pare llec;
Estatura regular,
De dèu á dotse anys lo mes,
Tonsurat per varies pedres,
Vulgo lo qu' es diu trinchets;
Y grabat tindrán el tipo
Del acòlit, tal mateix,
Cuant l' agüela li pregunta
Per el Pare Ramonet.

LA CURANDERA.

Pucha vosté una escaleta
Que pareix una covarcha,
Ahon els mamperlats á tròsos
Y escalons fondos y en rampa
Espòsen á aquell que pucha
A baixar trencantse l'ànima;
Que té tantes tاراڻines
Y en tants de clevills se bada,
Que les parets y les vòltes
S' han quedat fetes un mapa;
S' en pucha vosté, y la pòrta
De la habitació immediata,
Sempre la trobará ubèrta
Com aquell que l'esperaba.
Pasa vosté abant, se fica,
Com si estiguera en sa casa,
Y allí en la primer saleta,
Siga á una má, siga al atra,
S' encontra sempre en *lo tipo*
Qu' está entretenintnos hara.
Sòl ser chiquet l' *aposiento*
Y may de curios s' en pasa:
Cuatre cadires de boga
De tots estils, una taula
En trenta mil entropèris,

(Potingos que ella prepara),
 Y una cómoda ahon s' ostenta
 La millor prenda de casa,
 Que es una urniòta molt vella
 Ahon hiá una figura rara
 Que, com vá tòba vestida,
 Plena de flòcs y de randa
 Y dos rams casi la tapen,
 No se sap si es sant ó santa;
 Fan, en *resumidas cuentas*,
 El moblache de la sala.
 Allí está la *bona dona*,
 Més pita que la chaganta.
 Mireula; may se despinta:
 Estará per los xixanta,
 Baixeta, gròsa, redona,
 D' eixes de la cara ampla.
 Pòrta un mocaor als pólsos
 Mes roñós que un còll de chaca,
 Y gasta un mantó p' als muscles
 Que no té color ni francha:
 Dú un vestit qu' es mòr de risa,
 Y les sabates en changla,
 Y unes calses que li còsten
 De llavar un ral de plata.
 Asentá en una cadira
 Baixeta, posant la planta
 Damunt d' un tròs de sendrer
 Que alfombra fon l' añ milanta,
 Allí espera als que la busquen,
 Als que li pòrta la fama
 Desausiats de tots los meches,
 Mòrts, com la llum que s' apaga,
 Dispòsta á fer mil milacres
 Per un sòu pa una fogasa.

De bòn matí ya alcomensa
 A plòureseli la casa
 De chent, siga de Valensia,
 Persones de la chent baixa,
 O bé dels pòbles de l' hòrta
 Que hián per aquella banda;
 Pues hiá qui en la curandera
 Ha posat tal confiansa,
 Que no li dól vindre en pena,
 Suá y ròcha com la grana,
 En lo *niñorro* en los brazos
 Desde Patraix ó Meliana.
 La dòna sempre está en puesto:
 —«¿Se pòt entrar?»—«Pase.»—«Vacha,
 Casi no puc pantaixar!
 Com está alteta l' ascala!.....»—
 —«Sentes, ahí té cadira,
 Li diu sense alsarse l' ama,
 ¿En qué puc ser hòna?»—«Mire,
 La chiqueta que tinc mala.»—
 —«Qué té?»—«Que fá molt re-lleig,
 Pega sortits y no mama.»—
 Y entonses la curandera,
 Fent á ca acsió una carasa,
 Pregunta, rechira, tòca,
 Li mira el ventre y el palpa;
 Y entre tant la mare plòra,
 Ella se sonriu y salta:
 —«Asò es enfit, filla mehua!»—
 —«Ah, no heu dia yo! diu l' atra,
 Si aquell dotor es mes burro!
 Sempre em dia: això es la baba.»
 —«¿Y curará?»—«Filla mehua,
 S' ha descuidat vosté masa;
 La dú tan tart! ¿quí pòt diro? .

Yo faré tot lo que sapia.»
 Y así alcomensa la còsa,
 Pren la chiqueta en la falda,
 Y vinguen creus al melic,
 Vinguen pesics en l'aspala;
 Fent plorar al moñicòt,
 Trau tota la sehua grasia,
 Hasta que al fi li diu:—«Prenga,
 Hara váchasen á casa,
 Busca uns pòcs caragòls mòros,
 Fá en ells una cataplasma,
 Li la pòsa y el dumenche
 Torne y vorem la mudansa.»
 Y ya ha acabat, pren mig duro
 Que l'atra tonta li allarga,
 Y cuant se veu asoletes
 Diu sonrient:—¡Quína Chaucha!
 A tot asò, en cá la dòna
 No s'en ha eixit de la sala,
 Ya ne té dos esperantse....
 —«¿En qué puc servir?...»—«So Nasia,
 Salta de les dos la una,
 Qu' es d'eixes de rompe y rasga,
 ¿Que vosté no s'enrecòrda?
 ¿No me coneix? Yo soc Blaya,
 La novia d'aquell florero
 Qu' en una apañá, per guaja,
 Tan apañat el deixaren;
 Aquell que tan mal estava;
 En la pell y l'òs, mig tísic,
 Casi mòrt... Si no l'agarra
 Vosté per son conte, Tano
 Estaría en Chesús hara.
 Tots els dotors de Valensia
 Li rodaben el cap ¡Vaya!

Pues vosté en quatre visites,
En manco de una semana,
M' el posá hò ¿s' enrecòrda?
Y en medesina barata,
Sis sangrantanes picaes
En dechú y en tres glops d' aigua!
Qué! si allò fon una cura
Com no s' en vorá ya atra!
Per això pòrte á esta amiga,
La pòbra sempre está mala;
Yo li dic que tot son flatos,
Els vapors ¿veu cóm badalla?
Com l' hòme, qu' es un dimòni,
En cada pesar la balda...!
Y despues, qu' en eixe ventre
Pera mí també hiá causa:
Té desgoverná la... Vamos,
Vosté ya enten la sustansia.»
—«Es clar,»— diu la curandera,
Qu' en un quart vòl pendre tasa;
Y entonses mira á la dòna,
La reconeix y la palpa,
Li fá allí quatre chumènsos,
Se convé en lo qu' ha dit l' atra,
Un gòt en una serilla
Li vá corrent per la pancha,
Li fá tres creus en saliva,
Se sent un ruido y... ¡alsa!
Ya está en gobèrn atra vòlta
Lo que fòra el puesto estaba.
Axina pòc mes ú manco
Fá sent cures per semana,
Y en estes ó iguals paraules
Als que allí van els engaña.
Cuant ú n' ix ya n' entra un atre,

Aquella ròda may pára
 Y allí tots els que acudixen,
 Tots, segons sempre diu l'ama,
 Tenen el mal en los tuétanos
 Y están á punt d'entregarla.
 Pero ella de res s'asusta,
 Ni el còlera l'acobarda,
 (Cuant els demás el patixen,
 ¡Que si ella se vera en rampa...!)
 Perque del seu visagüelo,
 Que fon un gran hòme, guarda
 Un cuadèrn plé de resèptes
 En lletí que son la mapa.
 Ademès sap medesines
 Pera tots los mals que hiacha:
 Les banderilles pa 'ls fluixos,
 Pa la sanc tronquets de parra,
 Llet de chic pa 'l mal d'orella,
 Pa 'ls mals grans fenta de vaca.
 Píldores de tarañines
 D' un hostal pa la tersiana,
 Pa 'ls prunions un nap dels gròsos
 Que se seque en la bolchaca,
 Y té pegats, y pomaes,
 Y begudes y es la grasia,
 Que no sap de qu' es compònen
 Ni la qu' els fá ni el qu' els gasia.
 Una de trenta mil còses,
 Y de tan ruins ne mana
 Com... Pero ¡tate! del cuento
 No vull dir ni una paraula,
 Que tirarien les tripes
 No mes que les nomenara.
 En fi, el cás es que la dòna,
 No sabent fer ni una ralla,

Ni llechir sixquera un llibre,
 Y sinse cansarse masa,
 A còsta dels que la crehuen,
 Mencha, vist y se regala.
 Y así fas punt, qu' en sèt planes
 Ya n' hiá pròu pa un tipo d' auca;
 Pero ans de acabar vullc dirlos,
 Perque si acás els estraña
 Vorer qu' este fanatisme
 Y estos fets y esta ignoransia,
 Als últims del sigle dè nau,
 Duren en Valensia encara;
 Que no té tota la culpa
 Eixa chent d' ànima mala
 Que sinse lley ni consènsia,
 A còsta dels tontos pasa;
 Ni els que mánen, que permeten
 Còses que son una escama;
 Sino el pòble que es un bolo,
 El pòble que heu busca... y paga.
 Perque diu no sé quín llibre,
 Y es una còsa molt clara;
 «Que al potro, perque no pensa
 Pòden posarli l' albarda.»

EL TORERO D' ESTOPA.

En el barrio de Triana,
 (Alias Peixcaors) y chato,
 Naixqué 'l moreno mes terne
 Que ha naixcut pa honor dels majos.
Mata-siete espanta-ocho
 Li dihuen en el seu barrio;
 Y no 's estrañ que li hu diguen,
 Perque si vas á escoltarlo,
 No mes parla de *sucaes*,
 De bòus y de contrabando.
 Sòls en vórelí la cara
 Ya n' hia pa morir-se... d' asco.
 El moño á lo *Pan* y toros,
 En uns bucles com á pámpols,
 Selles grans, calsat el front,
 Fosca la mirá y ulls pardos
 De tú me la pagarás;
 Tallá una galta hasta 'ls lábios,
 Que pareixen dos chorisos;
 Cames primes com gayatos,
 Pantalons achustaets
 De pana morá á pedasos,
 Alts els muscles y un parar
 Molt terne y *muy bien plantao*.
 Garròt á nucs, marsellet,

Puro d'á pam cuant té chavos,
Treneta, que se li veu
El naiximent formant cuadro,
Per mes que amagá la pòrta,
Y pa acabar el retrato,
Una gorra de orleans
Estacaeta hasta 'ls nasos,
Que si la ficara en l'òlla
¡No sé si faria caldo!
Ofisi no sé que en tinga:
En algun temps, per fer algo,
A la estasió duia bultos;
Pero ende que sa tirao
Al reondel no en fa un brot
Si no van á contratarlo.
Lo únic que fa es pegar vòltes
Per la plasa del Teatro,
Y entrar al café del Túria
(Desde luego pa fer gasto
De saliva, no de chapes,
Perque sempre está *ajabao*.)
Y com per allí van sempre
El Punteret y el Gallardo
Y tots els demás toreros
Y amics á pasar el rato,
Com els coneix molt... de vórels,
No es cansa may de cansarlos,
A vore si se 'l empòrtan
En élls á lluir el garbo.
Afisió si qu'en té molta;
Perque no mes llich l'*Enano*
Y *El Toreo*, y això encara
Lletrechant y pegant saltos;
La casa, de má de Còqui,
Plena está de garabatos

Que representen toreros,
Que igual podien ser fardos;
Y penchant en la paret,
Com reliquia té en un cuadro
Un calsetí *que á maetro*
Li caigué fuchint d' un manso.
Pero éll arrima unes lepes,
Que algú es creuria escoltantlo
Qu' es un rival de Frascuelo,
De Cúchares y del Tato.
Yo no sé quí li ha enseñat
Les regles á eixe fulano,
Pero sé qu' es un cardet
Que la tira molt de guapo,
Perque diu que té bons mestres
Y es *mataor consumao*.
Si es trata de banderilles,
Ya té la mentira al canto:
—«Yo li claví en Almusafes
A un tòro dels braus, navarro,
Un par á *la media vuelta*,
En manco puesto qu' un chavo.»
A la media vuelta diu,
Pero es modèstia, cregáulo;
Lo manco fon vòlta y micha
Lo que pegá en l' aire, al taino
Que li refilá el bedell.
Com á que al caure, en el cráneo
Obrigué un forat en tèrra
Que feu un *poso artesiano*.
Si de estocaes se trata,
Tan igual: tús y diu:—«Tato:
Yo l' in peguí una á un tòro...
(Pero fon sinse tocarlo),
¡Qué be! á *volapié tendío*,

Pero *por todo lo alto.*»
Sí: tan alt, que al puntillero
Li feu chorrent sanc els nasos,
Y això que estava lluntet;
Pero li arrimá un sopapo
En lo mànec de la espasa,
Que amarc el deixá un bon rato.
Y si es trata de capeos...
Hòme: ¡miren qu' es descaro!
¿Pues no diu que un dia á un bòu
Que corria com un rayo,
Li vá pegar un *recorte*
Qu' el deixá pichor qu' un manso?
Yo els diré lo que pasá:
Era el bòu d' eixos ganaos
Tan afamats de Sollana;
Pero ix á la plasa el majó
Jaleantse en molt de rumbo,
Y sacsant cul, pancha y brazos,
Y recula el bicho al vórel,
S' envalentona éll, y als nasos
Li planta la *percalina*;
Pero el bòu menecha el rabo,
Escarba l' arena y brama,
Y arremet de tòs tirantlo.
Li entra *jindama* al chiquillo;
Perque al cap y al fi, eixos casos
No son pa pèndrels á broma;
Y cuant vé el bòu á enfilarlo
Se li remòhuen les tripes
Y li despará en los nasos
Els xixanta tres dosets
Qu' es feu pa estar fet un bravo.
El bòu, que may beu mes qu' aigua,
Al sentir aquell gustacho

Y aquella picor tan fòrta,
 Que pareix que pa atontarlo
 Li hachen ficat en lo nàs
 Una lliura de tabaco,
 Recula fet un dimòni,
 Pegant estornuts y saltos.
 Clar está, pues, que este llans
 Al torero deixá en salvo;
 Conque té rahó de dir
 Que deixá al hòu fet un manso.
 Tremendes per este estil
 Ne sòl tirar á cabasos:
 Y tant s' alaba, que al últim,
 Per riures els amigachos,
 El contraten pa algun puesto
 Y s' arma allí un safarrancho
 Que l' unflen á botellaes
 Y el deixen tòrt, coixo ó manco.
 Mes no per això escarmenta
 Ni arrima del art els trastos,
 Perque si 'ls arrima á vòltes
 Es pa tornar á agarrarlos:
 Resultant en consecuència
 Que despues de tants romansos,
 Un torero que tan sap,
 No sap mes que fer el vago.

EL MAÑOS.

Hiá mañós que cria pancha;
 Mes sòl ser lo mes corrent,
 (Pues pasa en clar nits y dies
 Sansers buidantse el servell,
 Per acabar algun trasto
 O traurer algun secret)
 Que no crie molt de magre
 Y siga gròc, alt y sec.
 Té de cavilós la facha;
 El trache, tallat per éll,
 Sempre es amplòt, plé d' arrugues
 Y antic com no pòt ser meñs.
 Sempre un bon pasar sòl tindre
 Y propietari sòl ser:
 Sòl tindre pòca faena,
 No vòl ferla cuant ne té,
 Y la sehua vida pasa
 Sempre arreglant trastos vells,
 O fentne alguns atres nòus
 O estudiant descobriments.
 Ell parat no sap estarho,
 May el vorán vostés quiet;
 Ya fa un trasto pa la cuina,
 Ya p' als chics algun choguet,
 O pa d' éll una bengala

O p' al gos un collaret.
 En vore una niñeria
 Que li agrade, gòig no té
 Hasta que no s' en va á casa
 A ferla en un dos per tres;
 Y la fá y té mil defectes,
 Pero el cas es que l' ha fet.
 Un hòme així es una ganga
 Y pròp d' éll may falta res...
 No cal que ningú cavile,
 Perqu' éll un estuch vé á sér
 Que sap fer totes les còses,
 Y es mestre que tot hu entén.
 Ell vá al Mercat tots los dies,
 Sap guisar bé... ó malament,
 Sempre s' afaytat asòles,
 Cus y bòrda en sa muller;
 Els botons éll s' els apana
 Desde qu' era molt chiquet;
 En sa casa enchamay entra
 Ningun ofisial de res,
 Perqu' éll sap tots los ofisis
 Y de tots té els atifells...
 Serreta, barrines, plana,
 Tenalles, puntacorrents
 Que comprá del Baratillo
 Y están en lo cabaset...
 Un grapat de ferramentes
 Son el seu divertiment.
 Cuant un clau té que clavar-se
 Ixen totes les que té,
 Y cuant alguna li' n falta
 Sol amprárlila al fuster;
 Plena de mòses la torna,
 Y éll se queda tan refrese.

¿Se nesesen botitos?
 Pues no calen sabaters:
 Trau éll les formes ferraes,
 Les taches y el martellet,
 Compra el seu corte y la sòla,
 Y... tip... tap... s'els tròba fets.
 Per supòst, si hian arrugues,
 O venen amples ú estrets,
 Tot asò se disimula,
 Que éll per afisió els ha fet,
 Y el que d'afisió treballa
 Per mal que heu fasa heu fá bé.
 Pera apañar els rellònches
 May ha buscat rellonchers...
 Y cuant se pòsa á arreglarne
 No á sòles arregla els seus,
 Els de tot el vehinat
 Y els de tots els benvolens.
 Pues dotor y boticari
 Tampòc no ne vòl ¿pa qué?
 Si éll té el Raspail, que es un llibre
 Que els mòrts trau d'entre els foters,
 Y *Le Roi*, que hasta li enseña
 Cóm se fan els ingredients.
 El pòbre encara no nòta
 Que li gruen els budells,
 Ya está ficantse en lo còs
 Les tomes del sábio aquell,
 Que en lo purgatori el fiquen
 Pa porgar lo bestia qu'es.
 Pues ¿y els licors? Hòme, calle:
 D'això es lo que mes n'entén:
 Buscant l' alambich, les herbes,
 Les esènsies, l' aiguardent,
 Sempre llechint el *librico*

Que li diu lo que ha de fer,
 Vá renegant com un negre,
 Y súa y patix per tres.
 Hasta que al fí es pòsa á ferlo,
 Té cuansevol descuidet,
 Y el rom li se retestina,
 Queda pòc dols el café,
 La ròsa l' ix masa ròcha,
 Ell rabia y no sap qué fer...
 Y tot son tastauretes,
 Pero malo... hasta despues
 Que uns y atres, mentres s' els behuen,
 Li diuen qu' están ben fets.
 Ell sempre té mil proyèctes,
 Té fama de molt talent,
 Perque les còses que en maña
 A ratos perduts ha fet,
 Cuan vé un estrañ les enseña,
 Y aquell no té mes remey
 Que obrir la boca dos pams
 Y dirli que están molt bé,
 Que alló val un Potosí,
 Encá que no valga res.
 Pues en misa ni en paseo
 May el veus en la muller;
 Ell sempre té masa caps
 Y no vòl divertiments.
 Les visites sempre el tròben
 Arreglant algun teler,
 Y pa cuant ve chent de fòra
 Ell ya guarda sèrts quefers,
 Com enrastrar els rosaris,
 Qu' els enrastra molt rebien;
 Y allí se pasa les hòres
 Parlant y apretant les dents,

Sempre en les alicatetes
Doblant y ficant granets...
Y al cap de dos mesos guaña
Lo que guaña un rosarier.
¡Ah! Pues la casa que habita
Dirichida fon per éll...
Per això la té al seu gust
Y té tot son menester.
Sí qu' es veritat que l' òbra
Li costá algun poquet mes,
Y que desfeu quatre vòltes
Lo que habia fet primer,
Y que s' ha quedat la porta
Del pati baixeta, y que
Es algo empiná l' ascala,
Y que allí al pasaiset
Hian quatre escalons pa entrar
De una sala al atra; mes
¿Tot això qué li vòl dir?
La cuestió es que casa té
Y sinse estudiar fon mestre,
Lo que tots no hu saben fer.
En fí; el mañós es un tipo
Molt bò per tots los estremes...
Yo els dic que si fora dòna,
Pera casarme, en ú d' ells:
Son avispats, econòmics,
Treballaors, pròu casers.
¿Quí millor pera marit?
¿Qué me dihen? ¿Que també
Sempre está dale que dale,
Sempre en lo mateix cuquet,
Y que de res ne fá cás,
Y que es gasta molts diners,
Y que per les niñeríes

Descuida lo que val mes,
Y que lo que fá li còsta
Més car y heu té malament?
No fasen cas d'eixes còses,
Enredros y cuentos vells;
També son mes confiats
Y donen manco que fer.
Conque ánimo y á les gaches,
Chicòtes ¿fem, ó no fem?
Si es qu'els fá, parlen en mí,
Yo les encaminaré,
Perque sé yo ahon hiá mañosos
Molt rebòns pera vostés.

EL CHALERO.

Sempre la chent de Valensia,
Tant de dins com fòra España,
No sinse ferli chustisia,
De *chalera* ha tingut fama.
Sentat ya asò per prinsipi,
Me piensa que sobra y basta
Pera pintar al chalero
En la sòrt ó en la desgrasia.
Advertixe qu' al qu' asò escriu
També l'agradat la chala,
Pero no li convé diro
Y es chafa els morrets y calla,
Pues no mes que de pensaro
Se li fá la boca aigua.
Chalero es un nòm del vulgo
A qui molts li tenen rabia,
Y al que huí volgueren vórer
Amarrat en una estaca.
Mes com yo soc defensor
D'eixos que dihuen canalla,
Vaig á esplicar en pòcs vèrsos
Còm per eixe mon s'acampa.
Hiá en este *Pobres y Rics*;
Així Torromé ho declara
En una obreta en tres actes

Que vá escriure en molta grasia,
Y que s'estrená fa dies
En lo teatro de Rusafa.
Escomensèm per los pòbres,
Es dir, per la *clase baixa*,
Qu' es la en qu' el chalero abunda
Y en la que s' endú la palma.
Els sabaters sòlen pendren
Unes hasta micha cama:
¡Vechen si fá algun ofisi
Mes chornals á la semana!
El sabater els dillunsos
La ferramenta no escampa,
Perque pasarlos de gòrcha
Es en éll costum ya ransia.
Matiner ha segut sempre,
Y apenes nostre hòme s' alsa,
Al aprenentet sòl dirli:
—«Agarra el cabás y... en marcha!»
Y els dos s'en van per faena
En intensió la mes santa.
Si treballa en ca Simarro,
Té que pasar per la plasa
Redona, d' ahon pròp el mestre
La botiga té... no marra.
Y may voreu qu' éll treballe
Si no se pren *la mañana*;
Se fá un *fransés*, y despues
Per lo *Clot* pasecha en calma,
Pera vorer si la ploma
S' encontra barata ó cara:
Y así mira un còll de pato,
Y allá li chòca una pava,
O li fa gòig un pollastre
Qu' el feriría... del ala.

Més allà tròba un conill
 Qu' está fent parlar al ama;
 Y, per últim, en un atre,
 Qu' es lo que mes desichaba,
 A charrar se pòsa un hòra
 De si son *fritas* ó *asadas*;
 Y acabant per ferse *un quatre*
 Terminen la gran batalla,
 Ensenent despues sigarro,
 Y s'en van, charra que charra,
 Enviant dabant l' aprenent
 En lo cabás buit á casa.
 Y com en los cafetins,
 (Perdonen la comparansa)
 Pasa com en les iglesies,
 Ahon chent qu' entra é ix no para,
 Sen dos mes, y atres dos quatre,
 Suficients ya pera anuarla.
 —«¡Blanco, pòsa micha lliura!»
 —«¡Si acabem de beurer haña!»
 —«¡Encara se la farem!»
 Y raere d' una l' atra,
 Se fumen sis miches lliures
 Y me quede curt encara,
 Páguen, y torna el paseo
 Atra vegá per la plasa.
 En una pava s' achusten,
 Compren tot lo qu' els fá falta,
 Y cap á ca la *Macoca*
 S'en van chano, chano... ¡Hosana!
 ¡Quí en ells anarsen poguera!
 ¡Qué dicha es anar de chala!

 Ya han aplegat; li demanen

Varios artifells al ama,
Com paelles, y atres còses
Que sempre sòlen fer falta.
Y ú d' ells á guisar se pòsa,
Y el atre es un *toma y daca*
Que li allarga sal y pebre,
Y que vòl... pelar la pava.
Els atres dos asentats
S'encontren dabant la taula,
Parlant del govèrn, qu' élls dihuen
Que no sap rechir la España.
Ya es sabut que mentrimentes
De còures l' arròs s' acaba,
Fan una *trucá* y un fondo
Formen de lo que se guaña.
Sòlen posar una micha
Pera veure el que flòr traga,
Pa qu' aquell al que se l' *umfle*
S' empine la catalana.
Ya está el dinar; tots retiren
Enseguida la baralla,
Y es fumen un sigarret
Perque l' arròs crema masa.
Menchen, disfruten, rahonen,
Y còlen ví en abundansia,
Pues entra molt seguidet
Cuant no es fluixa la pitansa.
Ya han acabat; li demanen
Com es lley, el conte al ama,
Y despues qu' els heu ha dit
Escomensa la jarana.
—«Ama, vosté s' equivoca!»
Diu el ú en micha magaña:
—«¡Caballers, asò es un ròbo!»
L' atre diu fet un panarra;

Y es pòsen á traure el conte
 Dit per dit, vara per vara,
 Y resulta qu' en la festa
 Encara ha eixit perdent l' ama,
 Pues si es begueren tres miches
 Ella sòls dos ne contaba.
 Páguen, repleguen els bártuls
 Y s' en van rahonant á casa.
 Mes si per casualitat
 S' emportaren la guitarra,
 Es regular que la broma
 S' acabe en armar jarana;
 Y aquells que de *valientes* vòlen
 Sempre sostindre la fama,
 (Per supuesto cuant están
 Qu' el ví per lo cap els salta)
 Disputant en tots los atres
 Sòlen traurer la nabaixa,
 Y al estaribel els duhen
 Pera postres de la chala.

.

Mes, amic Llombart, no et cregues
 Qu' ha acabat el tipo encara;
 Falta pintarte els chaleros
 De la clase aristocrática,
 Que tenen les sehues chales
 Sèt vòltes á la semana.
 Estos son més regalats:
 ¡O no dirse la *gente alta*!
 Estos s' en van á la fonda
 De París ó Villarrasa,
 Y dihuen *mesa redonda*
 A una taula qu' es més llarga
 Qu' el carrer de Saragosa,

Y m' ha quedat curt encara;
Y al menchar dihen *cubiertos*
Mes qu' es destapen la calva;
Y al ví li dihen *bacon*,
O *mansanilla* ó *champaña*;
Y al aiguardentet *ojen*,
Y al *alsa-piu* crec que *manta*,
Y li la fá pendre en grande
Al pobret qu' el churro agafa.
Si ú no mes pren *micha mona*,
Tots li dihen *gente baja*,
Y els tals sansera l' agarren
Y els duhen en coche á casa.
La ú dihen qu' está borracho,
L' atre que té mala gana;
Y per fí, si del chalero
Més á dirte em proposara,
Encara, amic meu, tindria
Pa més de *micha* semana.
No sé si he lograt compláuret;
Mes, Llombart, dispensa y calla,
Qu' estic de presa y m' esperen
Pera anarsen huí de chala.

LA SOGRA.

—

Entre els moltíssims plaers
 En qu' el hòme encontra dicha,
 El mes gran y delisiòs
 En lo matrimoni estriba.
 Pero la mes gran fortuna,
 Qu' este paraís li brinda,
 Es la sògra, apart deixannos
 La muller y la familia.
 Este es riu, el atre plòra
 Y el de mes allà que chilla,
 Armen tots tal cañaret
 Qu' un infèrn pareix que siga,
 Y els antoixos de la dòna
 Quimérica, que fastidia
 En caprichos y en rarees
 Y atres cosetes aixina.
 Deixemse á un costat els gastos
 Que repòrta la modista,
 —«Si esta tèla ya no se usa...»
 —«Si la bata es muy *sofrida*...»
 —«Si requiere más adornos
 El vestido de la *niña*.»
 —«Que al *sapatero* las botas
 Se le deben todavía...»
 Y atres cosetes que calle,

Pues el pensarles me irrita,
 Perque socarren al hóme
 De mes corpenta y... patilla.
 Mes deixánt asó á una bóra
 Pasém á la sògra indigna,
 Qu' es retrato del dimòni
 O estampa de la herechía.
 Pues si té un hòme en lo mon
 Persona que l' aborrixca,
 Enemic sinse consiènsia,
 Implacable *chendrisida*,
 Verdugo que l' atormente,
 Dimòni qu' el seduixca,
 Y sombra la més horrible
 Que enchamay el pèrt de vista,
 Es la sògra sinse ducte
 La que tant el martirisa.
 Ella en pòques esepsions
 Se complau y s' estasia
 Armantli sempre camorra,
 Escándalo y chamusquina.
 Contrária es ferós del chèndre,
 A qui infelís, mala vida
 Li fá pasar en la dòna,
 Sinse pensar qu' es sa filla.
 ¡Ay! Desgrasiat d' aquell hòme
 A qui la sògra li diga:
 —«*Esta noche en el treato*
Hacen Don Pablo y Berquilia...
Mañana la Colequiala...
Y al otro La Flor del dia.»

 Si la dòna mencha fruta;
 Si chuant está la chica;

Si el chiquillo pegant vòltes
 Ha romput una cadira;
 Si el pantaló li s' esgarra;
 Si el gat una chulla pillà,
 Sempre la mala culebra
 Al marit les culpes tira.
 Y si éll intenta la defensa,
 Ella furibunda chilla,
 Y li diu, qu' es un tirano,
 Un cáfre y un *homisida*,
 Un animal y un salvache,
 Y atres cosetes aixina...
 Y el pobret, pichor si calla
 Y á la pasiència es resigna,
 Pues li encomensa el llarc rastre
 De la sehua lletanía.
 Y aixina pasen les hores,
 Les hores pasen aixina,
 Com si foren gat y gos
 Hara en pau, despues en riña.
 Ella diu, fent la minseta,
 Qu' es el bochí de sa filla;
 Que la vòl matar á pauses;
 Que cruel la martirisa;
 Que la pobreta en éll pasa
 La vida de Senta Rita...

.

He pintat así el retrato
 Llaucher y á primera vista,
 De la sògra ó la culebra
 Que en lo Paraís habia,
 Y als pòbres de nòstres pares
 Engañá astuta y maligna.

.

Deu me lliure d'acreedors,
De la pigòta y la tiña;
Mes sobre tot que me lliure
D'una sògra malahida.

L' ALCALDE DE BARRIO.

En lo sombrero en lo tòs
 Y la bengala en la mà,
 Levita de paño vèrt,
 Chaleco en botons dorats,
 Pantaló de puntilló
 Molt estret y acampanat,
 Ulleres de cabaset,
 Corbata en flòc d' á mig pam,
 Guants de punt, algo morenos,
 Y tieso como un puntal,
 El só Chimo, el taberner,
 Un disapte per l' asprá,
 Raere del mostraor
 Tiranla de Autoritat,
 Selebraba *gran juisio*,
 Fent de còdic *L' Imparsial*,
 De campaneta un embut,
 El sereno d' escribá,
 D' auditòri tres chiquets,
 Dos dònesh de contrincants,
 De decorasió les botes,
 Y sa muller de fiscal.
 Despues de tosir un pòc,
 Mocarse y escopiñar:
 —«Señores, diu, dá prensipio

A la vista prensipal
De la causa que pendiente
D' este tribunal está.
Empiesa el acto: Sereno,
Tú sempre así al meu costat.
—Avecham, la só Ramona,
Qué mos tiene que alegar?»
—«Señor Alcalde, yo soc
La honra d' este vehinat;
Mon marit es veterano...»
—«Menches la palla y al grá.»
—«Pos señor, venguí un llansòl,
Per una nesesitat
A eixa Chima la drapera
Que té present ahi dabant,
Per trenta rals en menuts
A mig duro semanal.»
—«Señor Alcalde, mentira,
No m' el vengué, m' el doná.
Só tramposa, si yo tinc
Testimònis!» — «¿Ahón están?»
—«La qu' em vinga en ilusions
D' así la duc á Serrans.»
—«Seguixca, pues.» — «Cuatre mesos
Desde entonses han pasat,
Y com ha vist que mig duro
Tan sòls ha pogut cobrar,
Lil reclame y huí m' el torna
Casi tot desfilarchat,
Per qu' eixa mala peñora
El llavá en polvos de gas.»
—«¿Vosté qué diu?» — «Yo no mes,
Que com no lil puc pagar,
Tornantme mig duro, es seu.»
—«¿Y vosté?» — «No 'l torne ya.»

—«Que s' el quede.»—«Aixó prenguera;
 Tingalo vosté.»—«Ya vaig.»
 —«Yo no 'l vullc.»—«Pos yo tampòc.»
 —«Ahí lil tire.»—«Pos ahí vá.»
 Y tiránsel l' una á l' atra
 Com si estigueren chuant
 A pilòta, lil refilen
 Al alcalde en mig del nas,
 Cau el tinter y li planta
 En lo pit una esguitá.
 Al vores el pòbre hòme
 En lo chòc tan mal parat,
 Brama, patecha, s' enrabia:
 —«Serenó, núgales ya.»
 —«¿Les pistòles per ahon paren?»
 Y entre chillits y grapats
 Allò pareix un infèrn;
 Revolusió cheneral.
 Per fí se calma el tumulto
 Y el alcalde tot suat
 Pronunsia el fallo, torcantse
 La taca en un tròs de drap.
 —«Siñores, órden, silenciò,
 Que me toca sentensiar.»
 —«Serenó, dús les tisoires
 Y fes del llansòl tres parts;
 Dos lin toquen per lo duro
 A vosté, la part mes gran;
 Y á vosté, qu' en doná mig,
 La tersera li ha tocat.»
 —«No me conforme.»—«Ni yo.»
 —«¡Si no es pòt aprofitar!»
 —«Ahí vá lo que vos tòca;
 Punto en boca y á filar.»
 Elles s' en van com vingueren

Y éll se queda marmolant,
 Dient molt fòrt pera qu' heu òixquen:
 —«Si no tinguera este cap
 Y este talent, la disputa
 No s' acaba ni en dos aña!
 ¡Aquell sàbio Salomon
 Era un chic al meu costat!
 Hara anémsen per lo barrio
 En molt *ojo* á vichilar;
 Yo no descanse un moment.
 ¿Pero este gobèrn que fá
 Que no m' envia una creu
 Per els servises prestats?...»
 —«Serenó, tòque darrere.»
 Y s' en vá tot estirat
 Perseguint á les riferes,
 Mentres sa muller chuant
 Al *ambo* y al *terno* seco,
 Li deixa huit el calaix.
 Y en les riñes si son dònés,
 Y en les festes y en los balls,
 Per aquell carrer que vaches,
 T' el encontres molt unflat
 Donantlos *morsilla* als gosos,
 Mentres el seu vá rabiant,
 Y pillant les peses curtes,
 Mentres éll, com qui no heu fá,
 Les botes may se li huiden
 Venent á tots el ví aiguat.

LA COMARE.

No parle de la matrona
O profesora de parts
Que té els seus estudis fets
En el art de partechar.
Parle de la que tan sòls
Se pòt dir afisioná,
Y únicament en la práctica
El títul seu té fundat.
Mes com les dònes cuant vòlen
Una còsa ponderar,
No se detenen en fer
De una formiga un caball,
Així han fet de Malaena
Una comare acabá,
Donantli mes fama y nòm
Que á un comadró acreditat.
Pera coneixer á fondo
El tipo de este romans,
Figurém lector que formes
En lo grèmi dels casats,
Y á la tehua dòna, en vespres
La tens de desocupar,
Com vulgarment se sòl dir
En llenguache valensiá,
De la que espera el moment

De ixi de el seu embarás.
Solísit y cariños,
Quinse ó vint dies avans
Totes les boquetes nits
En molt de cuidao la traus
De brasero, pea que pegue
Un pasechet, y de pas
Que la vecha la comare
Y examine el seu estat.
Desde este punt escomensa
En l'òbra á representar
Malaena, la comare,
El seu paper important.
Ella al primer colp de vista
Enseguida afirmarà
Que ta muller dú en lo ventre
Un chicòt com un chagant,
Pues la panxa li fa punta,
Y además, té molts costats.
Per supuesto, que en los seus
Pronòstics sòl asertar
Sempre... que no se equivoca,
Y cuant tú estás esperant
Un chic, ix chica, y al manco
T'aforres huit mil reals.
Pera donarte una idea
De la competència gran
Que en la sehua profesió
Mil vòltes ha demostrat,
Te referix tots els casos
Compromesos y apurats
Que ha assistit. T'amòstra un fèrro
Per la punta endoblegat,
Que si et fijas be, es un gancho
D'eixos de traure els puals,

Y diu que allò es un *Forceps*,
 Y en fí, acaba per pintar
 Un cuadro tan imponent,
 Que ta muller espasmá
 De oirla, s'arisa tota,
 Y tú et pòses á plorar.
 Tranquilisaros procura,
 Recomanánli de pas
 A la dòna, que una misa
 Li òixca á Sen Ramon Nonat,
 Y ròde la Sèu nòu vòltes
 Per lo matí y per la esprá,
 Y no capdelle ninguna
 Madeixa, que això es molt mal.
 Aplega l'hòra per fí,
 En temor y ánsia esperá:
 Tú te estremeixes y torbes
 Al oir els primers ays,
 Y envies per la comare,
 Pero á escape, tremolant
 A cada minut que tarda,
 No susoixca un fracás.
 El còr te se eixampla al vórela,
 Y se calma el teu afan
 Quant li òus dir en molt aplom:
 —Asò encara va despay.
 Envien á per lo Niño
 Chesús y la Santa Fas,
 La ròsa de chericó,
 La mida de sen Pascual.
 Ensénguenli á la estampeta
 De Sen Ramon, este cap
 De siri del monument,
 Y estiguen segurs que avans
 De que sen creme mig dit,

Ohuirán al gurriñau.
 Convindrà que la pasient,
 Prenga hara en tranquil·litat
 Una onsa de chocolate,
 Que yo, si vostés m' en fan,
 Sempre m' el prenc en bescuits
 De llengüeta, ó ensaimá.
 Y efectivament, una onsa
 Darrere de una atra, hián
 Comares, que si es *Sorrero*,
 Com elles diuen, el part,
 Huiden tres chocolateres
 En molta serenitat.
 S'acòsta el momento crític;
 Cada vòlta son els ays
 Més dolorosos; pero ella
 Diu:—No s'acobarde; val
 Trenta vòltes més parir,
 Que no fer una bugá.
 Así em té á mi; no s'asuste!
 Les tisores ahón están?
 El aguardent, el cordó,
 El cotó en pèl, la estopá...
 Y tot son crits, y corruixes,
 Y res encontres, torbat.
 —Vosté, enseguideta fóra
 D' así, que asò va formal,
 Y els homens en estos llansos
 Lo que fan es estorbar.
 Y quieras ó que no quieras
 A espentes de allí te trau,
 Tancant les pòrtes y fòra
 Deixante plé de ansietat.
 Inútil es dir, que un rato
 Pases terrible, mortal,

Hasta que per fí, la veu
 Ardent y apesará,
 Sents del que ha vengut al mon,
 Com tots vingueren, plorant.
 —Chic, ó chica? es lo primer
 Que preguntes al entrar.
 Y la comare orgullosa,
 Contesta:—¡No sent quin cant!
 ¡Un chicòt com un borrego!
 No sé si *mos* ha costat
 A mí y á sa mare! yo
 Estic tota ablaurá.
 Pero, mírel qué dispòst!
 Y manejantlo á grapats
 Lo mateixet que si fora
 Un lloron dels Alemans,
 El llaba, el bolca y l' *encona*
 Com ella diu. *Enconar*
 Es darli á la criatura
 La primera cullerá
 De aigua en sucre, ó eixarop;
 Si no ho sabies, ya hu saps.
 En el acte del bateig,
 Es de rigor prenga part,
 Colocantse entre els padrins,
 Ahon molt tiesa la vorás
 Lluïnt mantellina en randa,
 Guarnisió d' á pam y quart,
 Vestida tota de negre
 Com marca el seremonial.
 Si el padrí, apenes acaba
 L'alegre chocolatá
 Li dona un duro de estrena,
 Li desicha al punt molts anys
 De vida pera que en òbres

Tan hònes se puga emplear;
Pero si lin dona mig
No mes, pega una rabá
Dient: de padrins roñosos
Nostre Señor que mos guart.
Visitant á la partera
Sòl seguir per el espay
De catorse ó quince dies;
Y no perque el seu estat
Estes visites reclame:
El obchecte prinsipal
Es la llépola costum
Que la dòna ya ha format,
De pendre allí tots els dies
Chocolate en ensaimá.
En fí, com tot en lo mon
Té un terme, aplega el instant
De despedirse, y donantli
A ta muller un abrás,
Li desicha de tot còr
Que si pòt ser ans d' un añ
Nostre Señor fasa... y tú,
Que la torneu á cridar.

EL QUE TÉ LA CLAVARIA.

Fon milisiá nacional,
Y diu éll que per envecha,
Huí tot lo mon el motecha
De facsiós, sent lliberal.
¿Saben per qué? Perque el tal
Fá un añ demá en igual dia,
Sòls per una topetía
Tapá del altar les ròses,
Y enguañ es entre atres còses
El que té la clavaría.

Tot l'añ sanser ha pasat
Puchant, baixant escaletes,
Y encara un riu de pesetes
Ser clavarí li ha costat.
Mes no falta descostat
Que li té entema ó manía,
Y á tots vá dient que no es fía
D'éll, per cafetins y tendes,
Cuant es un hòme de prendes
El que té la clavaría.

La chentòla en sa ignoransia,
—No es posible qu'asò es borre,—
Diu que de tot lo qu'es corre
Per les nits trau éll sustansia.

Perque si alguna ganansia
Deixa esta *correduria*,
Crehuen se la malafia
Tota en bromes el clavari;
¡Com si fora un perdulari
Ei que té la clavaría!

Ell está que talla claus
En los qu' el desacrediten,
Y tant al pòbre el confiten
Duent relaixos d' els seus fraus;
Qu' als pillastres quatre traus
En lo ventre els obriría,
Perqu' es una picardia
Que del sèl clama vengansa,
L' alsarli tal llevantansa
Al que té la clavaría.

Atres no son els seus fins
Qu' obsequiar en molt plaer,
Ya al Patró del seu carrer,
Ya als seus socarrons vehins.
Pero per mes que mals chuins
Forme d' éll la chent impía,
Com á qu' en lo Sant confía,
Revestintse de prudènsia,
Tot, tot ho pren en pasiènsia
El que té la clavaría.

Huí apenes l' han despertat
Dels masclets les desparaes,
Que tocaren les albaes
Als tabalòts ha manat.
Ya té el carrer enramat;
Y en lo còr plé d' alegría,

En una peluquería
S'entra á qu'el pèl li risen,
Pa que de ben llunt divisen
Al que té la clavaría.

Cuant ix d'allí, ya tocant
Vá el *tabalet* per la plasa,
Y á la pòrta de sa casa
La *bescuitá* está aguardant.
Mòu la música, y ballant
Al compás la pillería,
Ficar má als bescuits confía
Hasta qu'en uns cuants sopapos,
Fá fuchir d'allí als chulapos
El que té la clavaría.

Mes com també hiá funsió
D'iglesia, es presís deixar
La *bescuitá*, pera anar
A la misa y al sermó.
Despues vá en la prosesó
Ahon ponderant sa maestría,
Mes èrt qu'una chirivía
Y en los gròcs guants rebentantse,
Pòrta el guió cantonechantse
El que té la clavaría.

Y luego en l'altar colòquen
Al Sant, desparen la *traca*,
Y á ferli pagar la taca
Molts en sa casa s'emboquen.
Guasechantse, al fí, el sofoquen,
Y d'una aiguardentería
A un chic á portar envia
Petróleo en llòc de resòli;

Qu' está torbat com l' all-y-oli
El que té la clavaría.

—
 Fan rògle els mes amigachos,
 Y esperant el suc de parra,
 Bramen, tocant la guitarra
 Y el guitarró, com uns machos.
 S' unflen de ví, y mig borrachos
 Tots, en gran algarabía,
 Pera anar de romería
 Mascarats fan la *replega*,
 Sens qu' entre ells ningú conega
Al que té la clavaría.

—
 Aixina van tant de rato,
 Que cuant ni d' ells t' enrecòrdes,
 Vindre els veus nugats en còrdes
 Cansats de fer l' insensato.
 En asò s' acòsta un bato
 Que fá mes pòr qu' una arpía,
 Reclamant en enerchia
 Son beseuit... ¡Recristo padre!
 Y li diu res meñs que lladre
Al que té la clavaría.

—
 Y com no es fásil qu' aguanten
 L' insult que sa llengua sòlta,
 Li fan pegar micha vòlta
 En la trompá que li planten.
 A garrotaes l' ataranten
 Y acudix la polisía,
 Qu' els agarra y m' els envia
 A Serrans á fer *servisis*;
 ¡Bòn pago als grans sacrificis
Del que té la clavaría!

ELS TIPOS QUE FALTEN.

—«Lleuis?... Cebrian?... escolte,
 ¿Vosté no ha vist á Llombart? (1)
 Vaig buscantlo fa tres dies
 Y en cá no li ha vist el nas.
 Figures vosté qu'el llibre
 Ya casi s' está acabant,
 Que ya té tresentes fulles,
 Y en cá estem á la mitat,
 Pues falten posar molts tipos,

(1) Creem que totlo mon voldrá dispensarnos el que hacham tingut la humorá de posar así este y alguns atres nòms pròpis: no esperem que ningú puga ofendres per asò, y molt manco el señor Llombart, volgudísim amich nòstre, de qui pareix que vullgam ocuparnos en la present composició. Molt llunt de nòstre ánimo el volerse fer huí *criticadors* de vides agenes y manco de persones dignes y respetables baix tots consèptes. Feta esta anterior salvetat, y fent abans la espontánea declarasió de que estos vèrsos (ó lo que siguen) no tenen ni han tengut atre obchète que achudar en algo al coleccionador de este sambòri, que no podia per apremiants ocupacions, ocuparse en tancar el llibre, pasen vostés abant y no miren lo que van á llechir mes que com un romans de sego sinse consecuènsies, que ha segut improvisat á espentes y redolons.

Molts mes tipos dels que hián.
 No sé qué fer! Com ignòre
 Quí son els encarregats
 De escriurelos, ¿cóm els busque
 Pera ferlos afañar?
 Vamos, eix' hòme em condena!
 Com sempre porta tants caps!...» —
 Asó em digué tirant pèstes,
 Tot fogós y tot cremat,
 L'Editor de l'Auca esta
 Qu' em trobá l'atra vesprá:
 —«Conque, vamos, aconsellem,
 Me torná á añadir: ¿qué fás?» —
 Y yo, qu' en vore una llástima
 Ya no me puc aguantar,
 Y que no 'm paregué fluixa
 La de tindre heroisitat
 De traure els cuèns pera un llibre
 Fet en vèrs y en valensiá,
 Y en estos temps y en un pòble
 Que lo seu may li ha agradat,
 Li responguí: —«No s' apure
 Que tipos no 'n faltarán.
 Vingasen en mí.» —«¿Ahon me porta?» —
 —«¿Ahon? A buscar á Llombart.
 Sé que trovarlo es difísil,
 Que Deu sap ahón estará;
 Pero á vore si la flauta
 Tòca per casualitat.»
 —«Pues anémsen á sa casa.»
 —«Ahon manco debem anar,
 Li diguí, vosté seguixcam,
 Que crec que no hu errará.
 Al mateix temps no s' apure,
 Que estos pasos no 's pedrán,

Pues al temps que anem buscantlo
 A tot anirem mirant,
 Y vorá com trobem tipos
 De sòbra que retratar.»
 —«Oy! mire! cap á nosatros
 Ne vé hara ú que molt val:
El Roñós, vé de fer compres
 Cansat de regatechar;
 Tot heu buscaba barato
 Y heu pòrta ruin y car.
 El trache tot li curtecha
 Y sent nòu de un mes no fá,
 Com la tèla era barata,
 Ya está que no's pòt mirar:
 Si dona un garrut se pensa
 Que donant está la mar;
 Mata de fam als de casa,
 Tot li dòl, sempre plorant
 May confesa que té chapes,
 Sempre diu qu'els temps son mals.
 ¿Als teatros? ni por pienso;
 Ell ahon vá es á pasechar,
 A les mises cuant hiá orquesta,
 Y á donarnos els hòns aña:
 Estes diversions li agrauen,
 Les demés no li han fet may.
 Apúntelo, no l'olvide,
 Qu' este es un tipo hasta allá.
 —Pero anem per Constantino.
 Tòque al Ateneo... ¡Ah!
 Mire aquell qu' entre atres hòmens
 Vé p' el carrer de Serrans:
 Ell parlá no més; y acciona
 En cara, còs, pèus y mans.
 ¡La sehua veu cóm retròna!

Pareix que vá predicant,
 Y heu fá apòsta per donarse
 Llustre y tò d'un hòme gran.
 Porta brusa y si l' escoltes
 Sempre té duros de llarc.
 Ell es *L' Home* pa fer riñes
 Y novies y berenars;
 En saber ningú l' iguala,
 Y li agrá tant porfiar,
 Qu' éll á tot diu — ¿qué s' achúa? —
 Y al chaleco tira má.
 Per supuesto, tot es llengua,
 Perque de forment ni un grá;
 Com tot heu gasta en paraules
 No li queda temps pa obrar.
 Dígali que éll es més *Home*
 Que tots, y el farà callar.

Mes ya estem en l' Ateneo.
 ¿Qué diu? ¿que no está Llombart?
 Pues anem, en lo Casino
 Obrero quisá estará.
 Tampòc está. Pero calle,
 ¿Quí es aquell tan estirat
 Que vá tot vestit de negre,
 Sombrero de copa y guants?
 Se fica ahí en la Bailía
 ¡Y cóm brasecha! ¿estará
 Tocát algo del servell?
 Y es chove! Pero ya caic,
 Será orador dels qu' ensayen
 Hasta el meneig de les mans,
 Dels qu' els seus sermons se trahuen
 Un tròs d' así, atre d' allá
 Y que pareixen chicharres
 Si alcomensen á parlar.

L' Ateneo! en éll hián hòmens
Que son notabilitats,
Lo milloret de Valensia,
Sense ducte hián bòns caps;
Pero callen, que á vegaes
També el sòlen frecuentar
Més de quatre pifientillos
Qu' en cá porten babosall,
Y ya més fums vòlen tindre
Que una carbonera en fá.
Ells son oradors, poetes,
Sabuts en siènsies y en arts,
De tot parlen, tot hu entenen;
Podrán dir barbaritats
Y fer riure á cuants escolten,
Pero muts no 'ls vorán may.
Mire, ya estem en l' Audènsia;
En lo chardinet ficats,
Y en un banc, y á la sombreta,
Mire aquells qu' están parlant;
Trache oscur: pòrten levita
Qu' els aplega hasta allá baix,
En les mànegues estretes
Y en lo còll ample de á pam;
El chaleco de creixènsa,
El pantaló com un sac,
El sombrero del añ quinse
Y botes de cordobá.
Els dos tenen ya els xixanta,
Y els dos en peluques van,
La ú dú afaitá la cara,
Y el barret que pòrta al cap
Y qu' es veu quant se destapa,
Dientnos ben clar está
Qu' es confrade en moltes bandes

Y que está en mil hermandats.
 L'atre dú tòrt el sombrero
 Pa amostar una señal
 Que li feren en la sella
 En la guerra dels sèt anys,
 Y porta un bigotòt mascle
 Per les puntes retallat.
 Parlen de convents, de festes,
 Dels sermons del pare tal
 Y de horroroses batalles
 En que aquell que parla ha estat.
 Ahí esperen als que falten,
 Amigachos de molts anys,
 P' anar a pendre la fresca
 Als pasechets de Serrans.
 Tampòc son males figures
 Y en l' Auca també han de estar.» —

Asò estava yo dientli,
 Quant habiem arribat
 Casi enfront del Micalet
 Y em diu l' Editor: — «Llombart
 Está en la pastisería!
 Me crec que l' ha vist pasant.» —
 Preguntarem, pero nada,
 Tal hòme allí qué ha de estar.
 En asò trobem de cara
 A una dòna molt unflá
 Que eixía llepanse els lábios
 Y encá anaba mastrullant.

Duya les bolchaques plenes
 De caramèlos quisá;
 Y es que al vore el mostraor
 No ha pogut pasar de llarc,
 Y s' ha ficat a gastarse
 Tal vòlta lo del sopar.

Esta tal *Doña Desichos*

També se deu retratar.

Despues vérem á un moñaco,
Qu' en cá quisá mamará,
Parlant en la sehua novia
Qu' estaba en un piso cuart.
¡Ay qué cosetes se dien!
¡Y en secret, qu' es lo més gran!
¿Qué s' haurá fet la vergoña?
Tipos son del Auca, y grans.

Aplegárem á la porta
Del Casino Nasional:
Nostr' hòme tampòc estaba,
Y per Sent Esteve aball
Pegárem, seguint la vòlta,
Mes al pasar p' el Palau
Se trobárem al Só Chìmo,
Qu' es amic meu molt temps fá,
Y qu' es una figureta
D' aquelles que anem buscant.
Es ú d' eixos *econòmics*
Que sempre en cavila están
Per vore si se estalvien
Algo en tot allò que fan.
Ell no busca mes que gangues,
Y may el vorás comprar,
Si del prèu de lo que achusta
No li lleven algo abans;
En un garrutet que siga
Ya s' en vá l' hòme ballant.
Pera no pagar consumos
Y estalviarse els portals,
Gasta el temps, y les sabates,
Y sua, y pèrt el chornal,
Per anàrsen fòra *el Rayo*

A comprar el ví y la carn:
Per això pasa tan tieso;
Es que no es pòt acachar;
Tot heu dú plé, les bolchaques,
La espala y hasta Deu sap!
En sa casa cuant se pòsa
Carbó en lo foguer, se fá
Posant carbó cap á el cul
Y per damunt moliná,
Se baña en una pòc' aigua
Y aixina no es gasta tant.

En fí, este pasa la vida
Sempre dále que le das,
Sense disfrutar ni un rato,
No mes per estalviar.
¡Tonto! no sap qu' en morir-se
Tots se quedarem iguals.
S' en anarem á la nòva
Llibrería d' Aguilar;
Constantino, res, no estava;
D' allí á casa Chuliá;
Lo mateix; en les imprentes
Y en les redacions igual;
Y al entrar en ca Domenech
Li diguí al Editor: — «¡Ah!
¡Ya el tenim, cantem victòria!
Puche, puche en mí así dalt,
Que segur qu' está en Llorente
Parlant de *Lo Rat Penat*.»
Y yo, tot plé d' esperances,
M' agarrí al atre del bras
Y pucharem; pero allí
Ni estava ni habia estat.

Este últim còlp, caballers,
Si que nos deixá plantats;

Yo, qu' estava rendidísim,
Li diguí al atre:—«Vilar,
Vosté ya heu veu, no s' encontra;
Dos hòres qu' estem rodant;
Y al mateix temps una *pela*
No es ningun gran capital,
Y pa dèsat cuèns, qué guitsa!
Tipos crec qu' en sòbren ya.
Sé qu' en falten una cáfila,
Y alguns que hagueren prestat,
Com *L' Amo* de la escaleta,
Fadrinòt ransi y de edat;
La Dona dels morros prims,
La que parla en los soldats,
El Barber de carasol,
L' Abonat del Prinsipal,
L' Home de les campanetes,
El Pillet, *La Desastrá*,
Mil homens, *La corredora*,
Picapleits, *La Remislá*,
El Colector, *La Bagasa*,
El Mandaero, *El Chaval*,
El Cavilós, *Mantequilla*,
Y atres mil que vosté sap
Y que no vulle apuntarlos
Perqu' em vaig fent masa llarc.
Pero, en fí, ya basta y sòbra,
Qu' els dinés que còsta els val,
Y falte tot lo que falte
El llibre sempre es vendrá.

Con que, lector, hasta l' atra,
Pesetes y bona fam;
Y si despues de llechirnos
Y de riuret ó plorar,

Dius que te dól la peseta,
Te direm roñós y en pau.

Postdata. Al temps de donarli
Fí de presa á este romans,
Han paregut les tisores,
Es dir, ha vingut Llombart,
Qu' está ocupat, no com dihuen
En la ròba dels chagants,
Y qu' espera qu' els amables
Lectors el dispensarán.

FI.

ANSISAM DE TOTES HERBES,

ó

pel fil traurém lo cap d'ell.

Com ansisám capuchí
Así toparém mesclat,
Al home de bé en l' honrat
Y al mal... hasta en lo bochí.

DOS PARAULES.

Moltes vegades ham tingut el pensament de fer estes ralles, y atres tantes habém deixat pronte la ploma en lo tinter. Al mòdo que nos han segut trasmitits per sàbios é ilustrats escriptors els nòms y les òbres de nomenáts autors y famosos artistes valensians, que formant Biblioteques ó Galeríes per abesedari, pasarán sinse ducte, á la posteritat, y podém d' un còlp de vista conéixerlos y estudiarlos, ¿per qué no s' han fet en chamay d' atres notabilitats, y d' eixa atra clase de chent malfatana y roin que polula en totes parts, y més en provinsies grans, víctimes molts d' élls del error y falta d' educació, criats en la tuna ó podredúm acanallá?

Contestasió: Y ¿pera qué servix això? ¿pera afronte y baldó? Pera conéixerlos millor, y tal vegada avergoñits, correchirse, repliquem; pera estudiarlos y compararlos en lo resto dels hòmens de bé que també imitem; pera observar y repenrer, si ho mereixen, ses males costums, conmemorant fets y persones de respècte; pera riures ó plorar. ¿Quín valensiá, per eixemple, no es desternilla rientse al vorer les pintures tan al viu,

no plástiques, que tots los dies está fentnos d' esta chent en lo teatro nòstre grasiòs Escalante? ¿Quí no celebra á *Nèlo el Tripero*, y á la *So Huisa la dels Crancs*, qu' escrigué Martinez? ¿Quí, per atra part, no plòra á llágrima viva al vorer á un paisá seu en lo grillet al pèu ó en lo patíbul, que ben educat nos hauria honrat als valensians?

Dificultós es donar notisia de l' estòfa de tals personaches á qui molts d' ells, repetim, no co-neixém mes que per lo mal nòm, y això que som vells, y casi tots ells son del present sigle (1), y mes dificultós encara estudiarlos, sopena de tindre que ferho ficantse en los seus *Bordellets dels Negres*, *Carraixet*, *Vallet ó la Olleta*, al present *la Olivera de Valensia* de Cervantes, ó concurrir, dotats de esperit d' observació, á una *Chala* d' eixa chent en un dia que la fasen, ó escuadriñar sons cachivaches ahon la machoria fa sa vida.

Un chuche, amic nòstre, tenia asentats en una seda ó llibre vèrt els més graciosos y apropiats nòms dels suchèctes en que sa churisdicció haguera, en be ó en mal, treballat. Allí figura-ben tan raras com orichinals apodos: *Cafís*, *Hui-so el del Ou*, *Pixa-sanc*, *Panolla*, *el Tragante*, *Visènt Paella*, etc. En lo dit plec recordem de quatre chermans (¡dichosa familia!) qu' era co-negut el chermá machor per *Figuetes*, herència

(1) Publicada una fábula satírica contra alguns personaches, que per sèrt no els fea cap favor, reclamá una la inclusió en ella: no extrañariem que reclamara *algú ó alguna*,

•Perque la fama entre els hòmens
Lo mateix que corre vòla.

de pare, per *Chusa* el segon, *Tort* (era vixc) el terser, y per *Moc* el últim.

En sèrta ocasió casá una filla de la *Caganda* en *Caga-ribasos*, apadrinantlos el tio *Cagalló-sec*; y com «Pel fil traurém lo cap d' éll,» d' este tan aromátic y merdós matrimoni ¿será temerari vatisinar que naixerien *Caguerades*? Creem que no; porque això sí: novia, en cara tenint la llet al morro, escapulari al còll, nabaixa en la faixa, y despues trabuc en lo cornaló de la manta y á *ferse un doset*, no pòt faltar, encara que al present (¡viva els progresos!) al *rejó* s' hacha sustituit el afillat gabinet, puñal ó estòc; á la *pistóla de gancho* ó *arzó de dos canons*, el *rewolver* d' á *sis tirs*, qu' es mes acomodat pera amagarlo en lo pallús ó en l' andana, y... tòca per abant, qu' es fa tart y vòl plòurer, y encara estém dichuns y podém el rosí y yo resibir á nostre Señor.

ANSISAM DE TOTES HERBES.

A.

Albano ó *lo Esquero*, florero de festes: venedor en lo Mercat de esclavons, pedres de chispa, esca de cardet ó cotó ensofrat, dit vulgarment «palleta de lladre.» Fon dels matons en son temps y defensor de la religió de 1820 al 23.

Alcoyet, fasinerós, natural de Alcòy, escapat de la presó. Diu lo cantar:

«Asombrada está Valencia
Per lo que ha fet Alcoyet,
Escapantse de Serrans
Per un forat tan giquet.»

Almaraz (D. Juan de), frare agustí, portat de Roma á lo castell de Peñíscola, fon agarrotat en 1827 com á reo de estat en lo machor secret. L'arsobispo de Méjico puchá á eixecutar la des-honoració. Tot se sabé, fins lo delit.

Almela (L' alcalde), fon un miserable esbirro, alcalde de leva, que aná á presidi; tan famós ó mes que l' alcalde Ronquillo del temps de la guèrra de susesió entre Carlos III y Felip V.

Almenara (Lo tonto de), galán, molt ben pagut. La noblea no pogué impedir que al ser dotat de totes les condicions li negara Deu la del talent.

Alleret (Lo), famós lladre qu' es distinguí en lo ròbo de casa D. Leon Lopez Briñas, y se li donaren dosents açòts.

Amorós lo pregoner. En lo seu humil empleo, desde l' añ 1808, vingué prestant servisis á Valencia. Se deixá el destino de «Veu pública,» y front al Micalet posá el *Café de la Cruz*; però com la muller estava sorda, se digué sempre *Café de la Sorda*.

Fon molt perseguit per lliberal.

Ancheleta, cega, demanaba á la pòrta d' una iglesia (San Bertomeu). Les dònesh la convertiren en Sybila, hont sempre n' era un rògle consultant á la pòbra de números pera la lotería, novios, etc.

Anguileta, ab còta de dos colors, y una caixeta de fèrro, demanaba p' al Sant Hospital á la pòrta de la iglesia de Sent Martí. El retiraren porque pegá alguna caixetá als gics.

Anselmo (D.) *Alfonso*, pintor de teatros ó escenograf, vingut á Valencia per un pleit, fos un reformador de la perspectiva. Era coixo.

La part de història li la pintaba D. Lluís Tells y Giron, que n'era distinguit.

Arévalo de apellido, per sobrenom lo «Coronado», fon un satèlit dels qu' es dien realistes en la reacció asquerosa de 1824. Manaba una patrulla de capa *comme-il-faut*.

Armengol (Francisco), antic alcayt del Teatro de Comèdies, de llarga y graciosa història. Lo dia 18 de Maig de 1785 ya ho era del teatro provisional fet de taulons en la plaçoleta de lo carrer del Alboraya. ¡Si hauria vist comèdies de veritat!

Armengol, més conegut per lo *Vidrier*, fon penchat ab tres més per lo moviment revolucionari del añ 1817. Lo cap seu estigué hasta l' añ 20 en lo portal de la Trinitat, damunt la cornisa.

Arredondo (Lo P. Just), del orde de Mínimos de Viver, entre aquet pòble y Jérica asesina á una dòna casada ab la que hagués tingut relations. Fugí á Italia ont se salvá.

Auditor de Guerra (Al) del general Elío l'afeitava lo asistent; fonch renyit per l' amo y la criada, y ab la navatja d'afeitar degollá á entrambs lo dia de l' Asensió, y al següen pentjaren á lo asesi en lo Mercat.

D' aquet sucés se hi contá llarga història.

Ayre (El) pensaba esser un dement del Hospital. Hagués segut soldat, y ploraba furiós al ohuir que Espartero era cobart; ¡Mentira, valent!

¡Dabant de tots éll y l' agüelo Oráa en Bilbau y sempre!»

Saltaba un escaló y dia qu' era lo ayre; volgué volar de lo alt de l' Hospital y morí estrellat en lo pati.

B.

Bandera de la Fé. Leurs cinch frares que l' alzaren, en lo siti de Valencia l' any 1811, els fusillá Suchet en Molvedre. Aquets son els nòms: Lo P. Rubert, mercenari; Lo P. Jérica, capugí, y dominicos, lo P. Bonet, P. Igual y Pichó.

En lo plá del Remey lo Vicari N.

Bandera: tingués est sobrenòm un gran jugador de pilòta, destre en fer la scala.

Barbut (Lo) de Crevillent, per nòm «Jaume Alfonso,» ocupa un dels primers llòchs en la història del bandolerisme espanyòl. Hagués batallons y escuadrons empleats en destruirlo, y sobre tot lo capitá Haro, y de tots se burlaba, protegit per leurs pòbles ont era lo Rey absolut.

Barrabás (D. N. Lopez), gef ostensible de lo gallart «Tramuseret» y la sua renoméná partida. Agarrotat junt á la scala de la Llònja, com á noble.

Barreda-Centelles (D. Pere), magistrat incorrupte, tip verdader de Thémis, preferí morir desterrat á declinar la balança de la justícia.

Bas (Manuèl), carnicer y despues rich comerciant. Fos del consell que sentenciá al general Elío.

Leurs realistes lo feyen polaco: *Baskaneski*.

Batiste cap de Dançes (Era conegut per), un hòme anciá que amostraba als gichs en les dançes á fer arcs, anguileta, cara á cara, volta y cortesia, etc.; personaje interesant en la festa del Còrpus en Valencia.

Bernardino Martí (D.), hacendat y capitá de coraceros, valent com éll mateix, d' una talla achagantada, fon sorprés y robat en Fòyos. Alcançá permís pa formar una *Compañía de Seguritat pública* que terminá en ser coluna, y ab castics grans netechá aquest reine infestat de criminals. A este cantaben:

«En la plaça de la Seu
Hamos d' haser un molino,
Para mòldre con la sanch
De *Borrasca Bernardino*.»

Bertran de Lis (Els), d' ofisi forners, eren tres germans, Vicent, Manuèl y Mariano. Desde lo añ 1808, en totes les ocurrènsies de Valensia feren paper.

Lo fill del Vicent, que 's dia Felix, fon sacrificat cuant al moiment del coronel Vidal.

Blanco (El), ros y empatillat, altre dels sentenciats per lo chuche Manescan, per lo ròbo de casa Mirasòl, vulgo de la Garrofera.

Fray Francesch (Bochons), arquitect, hòme

d'extraordinaria història. Feu á pèu lo viatge á Roma, á fins de llograr la esclaustració y seculari-
cació.

Fonch un gran *barba* ó actor de caràcter ancià.

Boluser (Quicon), un pòbre emblanquinador, molt perseguit per lliberal en lo any 23, que fins cobles li cantaben:

«De Cádiz nos han traído,
Y ya están en lo cajon,
Al *Formacher*, al *Botero*,
Y al pícaro de *Quicon*.»

Bonilla y Lopez (D. Josèph), de profesió músic, sobreixqué en la ensenyança dels gics; y desde la creació fins al añ 1876, tingué la direcció de la Escola normal y central de párvuls.

Hagués vingut á Valencia á pendre bañs, quant morí de repent.

Borrasca era lo mal nòm d' un forner del Grau, ficat en tots leurs moviments polítics desde lo any 14, y molt perseguit per lo general Elío. Fonch jefe d' una partida autorizada pel gobièrn constitucional.

Leurs realistes lo feyen polaco: *Borraskoski*.

Bufèla. Actiu agent del assassinat governaor don Miquèl Camacho en 1843, pero que l' abandoná com tots en sa desgràcia.

Çó ya es vell: *tempora si fuerit nubilla*, et-
cétera.

Burrero (El). N. Tejadillos, penjat per lla-

dre en cuadrilla. Doraba el seu crími venent llet de burra, y á la nit recant lo Rosari.

Busca-ruidos (Tofolet): lo seu sobrenòm sobra pa sa biografia. D' ofisi sabater, servia de zàngano ó interventor entre 'ls tratants de cafrá ont feu son capitalet, deixantse de ruidos y de sabates, y retirantse á temps á cuartel d' invèrn.

Butoni: ronda ó patrulla de capa, que doná llòch á mil anécdots, y camp al poeta Vicent Clèrigues pera escriure les fasanyes d' esta espècie de Bú. Firmaba baix lo pseunòm *El Bolonio*.

C.

Cabrerizo (Mariano de), llibreter infatuat ab la sehua noblea: rich comersiant de llibres; hòme de sòrt.

Leurs realistes lo baptejàren: *Calibroski*.

Café del Sol, més conegut per *Café de D. Fèlix*. En la vallada de Sant Fransesch tenia l' italiá Fèlix Casalis una resoleria durant la guèrra de la independència; y com s' hagués senyalat per Fernando VII, cambiá de casa y música á la entrada dels francesos front á Sant Martí, y una aguilotà portaba pels aires lo lletrero *Café Imperial*. D' allí passá á la plaça de Santa Catalina, y ja s' atemperá; mitja pòrta inscripció espanyòla, l' altra mitja francesa. Vengé aquella, y en lo carrer de Zaragoza fench *Café del Sol*. Vingué lo càmbi de 1820, y habent possat vespra de Sant Joseph una falla ont Faeton escalaba el Sòl, els realistes lo perseguiren y patí molt.

«¡La muledeta fal-la ma perduto!» Esclamaba en Sant Narcís.

Calvo (Lo Canonge) se nomenaba D. Baltasar; era fill de Jèrica; y escapat milagrosament, segons éll, de les gárres de Murat en Madrit lo 2 de Maig, vingué á ensangrentar la mòrt dels francesos en Valencia, lo moviment sant de independència de 1808. Fonch agarrotat en leurs pátis del Palau de la Inquisició, y son cadáver en un caràfalet espossat al públich.

El acreditat pintor Crúa copiá lo retrat.

Camándules. Miserable esbirro de tot un brigadier y corregidor de Valencia. Ell era delator, alguacil, «gos de pressa,» com éll mateix se dia, y lo mes indesent tira-mánegues y alcabòt del corregidor y una mala comedianta que ni llegir sabia.

Campets, de Campos, terceniste de lo estanch de pólvora. En la galta ezquèrra tindria lo menyx dèu senyals d'aquell graciós jòch de «A tallarse la geta» fent de volantíneros, cap avant y cap arrere.

Caga-Barquetes: lo gran concixedor d'esta gentòla D. Ramon Montalt, lo suponia de mes talent que lo celebrat Tiburcio Anselmo, cate-drátich del llatrocini y de la tracamandana.

Cagarnera, famós venedor de rollets y galetes en la plaça de Bòus. Verdaderament lo seu cant y gorjeos si no de cagarnera n'eren de gafarró.

Capiscol (Lo), per nòm Joan N., fonch lo baix més profundo de sont temps; més que Mascarós lo capiscòl de la Sèu.

A pesar de faltarli lo brag esquèrt, se lo nomená capitá de infantería, y morí en la batalla de Puzòl lo 25 de Octubre de 1811.

Cáque. Ningú en lo pòble de Sedaví sabia donar rahó d'un fill d'allí que á lo seu pare s'el coneixia per lo *Caje*, y això qu'era capellá.

Careta (Lo tio), per nòm «Mariano Gadea.» Lo primer en totes les revolucions polítiques, y per consegüent molt perseguit per los realistes, era un hòem molt conformat. Lo seu ditjo era sempre: «Tot va hò.» S'ofegaba en un riu ont caigué, y «tot anaba hò.»

Cartagena: n'eren dos d'este apodo; l'ú tartero, l'altre venedor de ròba vella. Als dos podia aplicársels lo ditjo d'un frare aragonés: «De los dos reniego.»

Casa-Santa, d'ofici torcedor, lo deixá pera demanar la limosna de la Casa-Santa de Jerusalem, ab lo nòm que fonch baptejat. ¡Ni hiá tants de Cases-Santes!

Una observació. En les corregudes de hòus un torero recorria tot lo redondel amostrant un parell de banderilles, plènes de créus ròtjes que clavaba al hòu reclamant la limosna. Tantòst ho feya, *Casa-Santa* y duos ó tres més apareixien per tendidos, rellanos y palcos ab campanetes demanantla pòch ó menyx aixís: «¡La Casa-Santa, senyores! nos diga que 'stán profanats per falta

de llimosna aquells sanets llòchs ont morí Jesucrist per nòustres culpes y pecats.»

D'algun temps en ga ja no 's comet esta monstruositat.

Casullero (Lo), sastre que feya ornaments de Iglesia. Era nanet y molt realiste, y senyalat perseguidor de lliberals en 1823; á pesar de tot pòques casulles ne feya.

Catin: sabater de remendó front á San Gregòri, sempre borratjo. Juraba que ab lo ví que éll hagués begut, podrien anar bárques. La tabernera de la de Sant Ròch li prometé pagar la mortalla á tan bon parroquiá, y éll deya: «¡Ben guanyá la té!»

Cego (Un) que demanaba limosna en Sant Martí, ó be al pònt de la Mar, era, segons D. Ramon Montalt, lo gef deis ratoners allá per lo any 40 d'un distrit de Valencia: tant ben montat tenia lo serveyx. Reconvingut d'un ròbo de palmito preciós, contestá: «No es eixe punt de la mehua jurisdició.»

¡Pareix mentira!

Celadoret (Lo), per nòm *Vicent Puchádes*, autoritat pera una guerrilla que fins á caballs tenia, y que feu bons serveyx, fonch assassinat dormint. Podiem aplicarli lo que de Viriat diu l'història:

«Le matésteis durmiendo, que fué matarle muerto.»

Cervereta (La escuadra de), tenia lo seu cuar-

tel general en l' Albufera. Al retorn de les bàrques de vendre lo arròz les allaugeráben de càrrega. Cervereta morí en l' acció, Barrotet y Farinós (que morí inconfés) foren penjats, y leurs seus caps possats en pilars en mitj l' Albufera y en lo barranch de Torrent.

Chapinet el de Patraix, agarrotat. Fos lo guarda-espáles de D. Miguel S. Saavedra; pero que l' abandoná lo dia que li talláren lo cap en la plaça de Sanct Domingo.

Chirivieta, sentenciat á mòrt per lladre, de Valencia portárenlo á pentjar á ont hagués comet lo delit.

Chorro (Lo), alhumbrador dels teatros. De tant de mentir y parlar s' atontá; y tingas en conte qu' era piulo.

Coca de dácsa, son verdader nòm Ramon Torres, actor còmich de caràcter anciá, se deixá l' ofici de velluter, y fonch en lo llenguaix de bastidors un hòn *barba sério*; morí en la pèsta de Cádiz en 1816.

Torres *Coca de dacsá* per lo sério, y Angel Robles *barba jocós*, formáren molts anys les delicies en lo Teatro de Valencia.

Cóixa (La): «Juliá Ramirez,» tractant en caballeríes y torero de *ambos géneros* tots ruins; tan prest era picador com agarraba la muleta y la espasa, ó feya la pantomima de *La Pata de Cabra*.

Cóixo (Lo) de les agülles, donaba més y mi-

llor recápte, y repetia: «Tot es ganancia.» Huí es y encara es diu al venedor barat:

«Aquet sembla al Cóixo de les agúlles.»

Concòrdia, discòrdia; Cofradía, picardía; Germandat, maldat.

Çò es tan cèrt que passa per adagi en València.

Condesa (Nèlo), gef d' una partida autorigada per lo govèrn constitucional. Lo seu grau era de capitá.

Constantino el Cego, tenia la parada de románcos en un banch de la Llònja ó Consulat. Pasaba de cént anys la sua etat; era de Silla ó Catarròtja, pero portat de petit á Nápolis, feya un ansisam de nòustra parla. En la procesó del Còrpus tocaba l' arpa, en la música dels cégos lo bómbo. Encara es diu sens averiguar l' oríge: «¡Constantino, gurra al bómbo!»

Complia exactament lo que compraba als impresors y llibreters assí y en Madrit.

Cóqui, emblanquinador, treballador, industriós; pero lo ferne-riure de València. Feya carasetes, palmitos, ninòts de tèrra, etc. Fos un segon Empastrá, no tant hò com aquet.

Hiagué un còmich d' est nòm: *Cóqui de Llano*, molt gicotet: ignoram si era valenciá. La crítica scrigué d' éll:

«Còqui de Llano;
Galan del codo á la mano.»

Cotillero (Royo lo), perque feya cotilles, era alcalde de leva molt realiste.

Cap-blanch, per nòm «Enrique Sanchis.» Fonch assassinat y horriblement arrastrat en lo moviment polítich de 1843.

Capellá de les Roques. Lo més famós de València; tingués per nòm «Mosen Antòni Marco;» montaba gallardament acaball; y ont figuren tants notables personats en lo ansisam de *Banderóles*, *Nanos*, *Moma*, *Bou y Mula* y lo *Angel Bobo*, y fins l'*Aguila del Colomet*, no hi podia faltar Mosen Marco, *capellá de les Roques*.

Era un sanct sacerdot. L'ama lo faixaba la véspra y dia del Còrpus pa ben èrt fer lo paper de convocar á la festa.

Cros, carnicer. ¡Qué fòrça de sino! Tres vegades en mans del vogi: primera á la vergonya per falsari; segona doscents agòts per foradador de Sent Narcís; tercera, forca per revolusionar la presó Torres de Quart.

Cros, també carnicer, y empleat en lo pòrt del Grau. Fonch asesinat quant la mòrt del governador civil Camacho. Este pòbre hòme tenia prestat serveyx, y donaba la carn en 1823 á la columna de Riego.

Cuadrado (El), sabater espulsat per sospejes de lladre de la Milicia de València; demprés se feu realiste pa perseguir als milicians.

D.

Del Rio (Estébe), natural de Gandía, á pesar de haber passat ses primers anys, segons la frase sua, *pilleando*, lográ esser uno dels primers actors còmichs.

Lo seu estreno en Madrid fonch en lo paper de «Juanito» del *Arte de conspirar*, féense aplaudir; y en Valencia durará sa memòria.

Denteta comenzá per parranda, y fos un regular banderillero. Morí asesinat.

Doctor Alejandro Hernández (Lo) fonch capellá de la Sèu, bòn pintor, y sábi en l'astronomia com Castillo y com Yagüe de Zaragoza. Passaba dies y nits en l'observatòri, gròch, macilent, consultant com lo canonge Pinazo eixa bòveda glòria de Deu. Pronosticá fins la fetja de la caiguda de lo gran Napoleon.

Ya leurs cabalistes de lotería tinguessen pròu. «Çò es segur; ho ha dit D. Alejandro.»

Doctor Lluént (Lo), per nòm «Vicent Martinez,» demprés de *Joseph Serra*, que aplegá á fer un retáule ab la imáge de Sant Antòni, fonch lo millor fuster de Valencia. Dels dos pugués dirse fusters semi-sculptors.

Domenech (Vicent). Este era lo nòm del famós Palleter que 'n la plaza de les Pánses algá lo crit en l'any 1808. Lo prèmi fonch ferlo porter de l'Aduana.

Dones. Son ja tantes les del *partit*, tantes les Tibúrcies, Páules, Manueles y Tereses, com Bal-doméres y d'á quincet lo duro, que abaratant lo gènere, ja no 's fa negòci en aquet negòci, ni caben en lo ansisam.

Doña Vicènta: Un tonto de molta fama en València, empenyat en passar per dòna, ó cuant menys hermafrodit. ¡Solemne mari-mátjo! Leurs gichs l'apellidáben *Maria-Vicènta*.

Doclós (Gregòri). Seguí la carrera còmica sens més educació que la tenguda en Espanya, generalment, pera mampéndre la del Teatro; pero dotat d'una facilitat pa remedar, lo seu model fonch lo famós Cárlos La-Torre, eixint un trágich més que regular imitántlo.

Marjá á América d'ont retorná sort, imposibilitat pera l'art.

E.

Empastrá. Ans de que ixquéren les figuretes de terra dels obrers de Granada, lo mapa y pella eren les del valenciá conegut baix lo nòm de *Empastrá*.

Escarabat: ignoram si tonto ó guilopo, per dos diners feya á Josué cuant feu parar el Sòl, dient despropòsits que la gent aplaudia.

Escarabí pera obrir tots leurs panys no necessitava mes q' un manech de cullera, y prestá serveys als lliberals presos en diferents calabozos entregánlos comunicacions en Sanct Narcís. Pera éll no existien candats ni forrellats.

Escolá (Lo) d' Enguera. Fins al peu de la forca protestá de lo delit pel que aná al últim supliz. Dihuen que 's sabé enaprés sa inocència. Un poeta ha scrit:

«Para quitar la vida á un hombre siempre hay tiempo; Mas no para salvar á un inocente lo hallaremos.»

Evaristo, era lo replegador pera les Animes en la iglesia de la Congregació, hui Sanct Tomás. Els gichs se burláben, cantántli:

«Evaristo Pilòtes,
Tròg de cullera,
Confessor de les mònjes
De la Galera.»

F.

Fabeta. Infestat aquet regne demprés de la guèrra de la Independència de lladres y asesins, regal que mons feu Napoleon, s'instalá en lo castell de Molvedre un consell de guèrra que sens apellació juzgaba. Fabeta, company d'aquells, n' era lo delator: lo consell lo premiá, y feu molt be, despajántlo com á cohet gròs al donar remat á la traca.

Farfalla, per parlar farfallós; ratoner que pareixia de familia honrada ó decent.

Fatigues, sabater de remendó, distinguit en cantar *La Tuna*, aixís com *L'Aurora* repicant una campaneta al amaneixer.

Fáuja, malfeior de pèl en pit; en cada falang dels dits tenia un plomall de pèl. Solia dir: Fáuja es un hòme de be; no té més que lo qui li l'ha feyta, li l'ha pagá.» Morí penjat é inconfés.

Felipet lo Forneret. Fonch volantiner: éll y una escuadra verificaben leurs ròbos, que amagáben baix lo riu, y com qui berena per la vesprá se feyen les parts. Ab dogals al còll s'els castigá en doscents agòts; era fill d'una familia honrada.

Ferreret de Masamagrell (Lo): distinguit en leurs anals del crim, fonch penjat en lo Mercat.

Franco (Vicent), gef d'una fòrça autorizada per lo govèrn constitucional, coneguda per la «partida de lo carrer de Cuart.»

Frare (Lo) de la Forza. Fos un nòu Sanson, lléch de Sanct Joan de la Ribera. Aixís se carregaba una jásenà com arrancaba de quix una réixa. En lo últim de sa vida, cuant s'obligué al cult la capella dels Reys de Sanct Domingo, no pareixent una cláu li se digué á fray Pedro, que arrancara la pòrta y march d'una espénta, quedant pasmats leurs gefes d'artillería.

Fonch company de lo cardenal Alameda, més conegut per lo «Pare Cirilo.»

Frare (Lo), per nòm lo P. Ascensi Nebot, de Sanct Joan de la Ribera, era comandant en grau de brigadier d'una guerrilla de dos batallons y alguns caballs contra els francesos. Dominaba lo Maestrat ont feu atrocitats.

Lo Serrador, Quiles, y demés cabecilles du-

rant la guerra civil dels sept anys, eren aprofitats deyxebles de lo P. Nebot.

Alt, vixch, fátja d'asesí més que de sacerdot.

Fraret dels Números (Lo) era un llech carmelita. Una paraula sehua, una acció, la feyen una sort pera la loteria. Eclipsá á la Ròda de Rutilio, á les Esmòrfies, al P. Buda, á tots.

Llástima que lo seu prelat l'eclipsára á éll.

Fumero (El) porque feya fum de imprenta; barber d'ofici y altre dels alcaldes de leva en temps dels realistes.

G.

Galí (Pere), uno dels hòms més valents coneguts. Lo general Oráa li doná la creu de Sanct Fernando, y lo mando de la companyia de fusilers coneguda comunment per *Minyons*.

Galima, dit així per lo grandòt. Este bandoler fonch mòrt en la sèrra d'Enguera.

Gallineta, famós lladre y assesí, tractá de suicidarse en Sant Narcís, aspirant lo fum d'una cistella de figues á que pegá fòch. Fonch penjat en lo Mercat, y descuartigat.

Garza (La), traginer lleal y segur pa la traslació de mòbles en leurs cámbis de domicili.

Gaviero (Lo) dels Porchets, senyalat realiste, famós en 1823.

Genovés (D. Gregòri), advocat valencià, que tremolaba lo tribunal en leurs informes, tal n'eren les sues sutilegas. Pareixia un hòem de l'assamblèya francesa del 93; jamay cambiá de traje ni tallá lo cabell. Ab fí d'armar cuestió, escomençá un dia á confessarse en llemosí ab lo canònje penitenciari, qu'era gallego. «¡No entiendo, hermano, lo que me dice!» Y en bòn castellá l'interrumpí Genovés: «¿Y quién ha conferido la penitenciaría de Valencia al que no sabe ni entiende la lengua del país? Acudiré al arzobispo á manifestarle que no hay quien me confiese.»

La sua llògica era terrible baix tots concèptes.

Geroni y Riteta. Al cap d'el mástil de la guitarra, y en un replanet junt á les clavilles, portaba un cégo dos figuretes de pam y mitj, que feya ballar al tocar les còrdes de la guitarra, y sempre tenia una vamba de gent, y jaleaba: «¡Anda Geròni, que Riteta te guanya!»

Giner, catedràtich en esta Universitat lliteraria, y sacerdot, manaba una partida d'estudiants, autorizada por lo govèrn constitucional.

Gonzalez Moreno (D. Vicent), capitá del regiment de Saboya en 1808, arribá á tenient-general. Manaba en Málaga y feu traició á la expedició revolucionaria de lo general Torrijos, fusillant á este y cinquanta mes, entre ells tres de Valencia. Fonch assassinat per les sues tropes carlistes en la guèrra civil dels sept anys.

S'hagués pronosticat: «La fáixa que pòrtes al còs te servirà de dogal.» Y es complí.

Gos (Lo) de Benifayó, havia baptejat á lo albéitar perque declará contra l'alcalde y digué la veritat.

Granja, ignoram si de apellido ó mal nòm, tenia una veu fòrta de contralt, y lo buscában en les Concòrdies pera les cançonetes de les estacions dels Passos ó *Via-Crucis*. Sa veu dolça y aguda sonaba un quart de camí.

Guerrero (Vicent), barber, y torero que ni es distingué per la capa ni per banderillero: deyxeble de Johanet el sabateret.

Hermanet Morales (Lo). Aixís se conexia un fraret que demanaba llimosna pera les Capuchines. Portaba un Jesuset que deixaba en les cases ab una sistelleta. Moltes vegádes se li perdia: ni éll mateix recordaba ont era.

Izquierdo (D. Vicent), gran músich, organiste de Sanct Salvador y capellá del Presidi de Valencia. Sòls ab lo recòrt als aragonesos, que ho eren la matjor part de la Vèrge del Pilar ab ferma veu, apaciguá una sublevació feyta per ells.

Val més que la fòrza, l'habilitat.

Juanet el Torero (Joan Moreno), era d'ofici sabater, y tingué aiguaderia en lo Mercat. Fonch lo mestre dels toreros valencians.

Justicia seca. Matáren á ama y criada en lo carrer de Manyans, durant la dominació francesa en 1811. L'ama estava de còs present en Santa Catalina; la criada encara vivia, pero morí; els

asesins en lo Mercat penjats ab la ròpa ensangrentada.

L.

La Comare de Foyos

Pòrta caròta,
De la randa més fina
Que hiá en Mallòrca.

Cò diu l'antich cantar d'esta famosa comare. ¿Seria més tapadora de tapújos que la de Quedo? La història sòls diu que gastaba molt, no diu res de les parideres ocultes.

La Fiera (Sènto). Creem que no fcs tant com lo nòm diu ni cèrtes les guaperies que á la sua *Escuadra de la Fiera* han penjat. Lo antich cantar fa memòria:

«Ya está la *Fiera* en la calle;
No hay quien le haga resistencia:
Lo mismo es tirarle balas
Que papeles á la Audiencia.»

Y en veritat qu'est últim vèrs fa pòch favor á nòstra Administració de justícia.

Lamanette, administrador de Rentes en Gandía, sens fer alart com leurs estrangers, fins avuy ha segut lo millor *ventrilloch* ó parlador dintre lo ventre, contrafent á tots leurs animals, mentres lo seu llenguaix era pròu comú y allauradorat.

Lo poeta Ventura de la Vega lo definí en Madrid ab esta quarteta de repent:

Ese hombre cuyo renombre
Llena Madrid y arrabales,

A todos los animales
Imita, menos al hombre.

L' Espasser (Pascual Novella), distinguit per la persecució y testimonis falsos contra els *Negres* (lliberals).

Tingué fama lo «Espasser del carrer de Zaragoga.»

Lilé, criat dels carnicers y matagí: hòme de 60 anys, qu' éll deya «ser fill de bòu.» Quant dintre lo corral del matadero n' havia algun brau, éll entraba á tirarli una llaçada que enrollaben á un pilar pera matarlo.

Lola, parranda y enaprés banderillero, fonch agarrat per un bòu, que 'l tirá per lo alt y reventá en Valencia.

Luquetes, sincopat de Lluch, era barber. Ensavoná al que volia afeitarse, tragué la navátja, y en llòch de pasarla per l'afiladora la probá ab lo seu còll y caigué degollat. ¡Pòbre de lo ensavonat si ho fá en éll!

Lloca, de Rugafa, alcalde y autorizat pel govern constitucional pa tenir á ses òrdens una partida franca.

Llopis (Agustí), d' ofici peller, senyalat cò-mich com á galan. Se distingué molt en leurs *Federicos*, de Comellas, rápit pas de lo antich al modèrn teatro.

Llúcio, banderillero, morí degollat per les

astes d' un hòu en Madrit; sòls digue «¡Ay mare mehua!»

NI.

Manescan (D. N.), de Granada, jutge d' esta Reyal Audiència, y lo escribá D. Joseph Morató, després de la mòrt de Saavedra y lo assassinat dels francesos en la Ciudadela y plaça de Bòus, l' any 1808, féren la reacció y posaren la llei pentjantne un dia veintiun en dues forques, una en la plaça de Sant Domingo ont hara es l' òval gran de la Glorieta, y l' altra en lo Mercat. ¡Qui sap si n' aniria algun innocent!

Manuèl el Guardaropa. Per lo dia mesuraba ab una barcella per lo Mercat; per la nit ensenia les llums en lo teatro; en la procesó del Còrpus portaba l' águila del colomet; obria y tancaba la porta del toril á la senyal del president, etc. ¡Glósse lo curios!

Manú, venedor de percales de contrabando, fonch perseguit per lo general Elío, y demprés en lo any 1823.

Mare Sabina (La), mòntja de Santa Ursula, vaticinaba en la guèrra contra França móltas tonteries, com la de que la «sang que derramará Espanya n' omplirá una quícara.» ¡La innocent no podia creurer que fóssen rius!

Martinez Lárraga (D. Josèph), de Alpuente. No volent cedir una molinera, casada, á lo seu bru-

tal desitj, l'asesinà. Fonch agarrotat, com á noble, junt á la Llònja del Mercat.

Mas de apellido, d' ofici espardenyer, fonch després cartero; tocaba les campànes, portaba la bandera de l' ofici en les procesons, batllaba, feya comèdies, torejaba en les váques, servia de ginet en corregudes de caballs, juaba la spasa... en fí, un jove aprofitat: ¡llástima que morira sens acabar ninguna carrera!

Matehuet, criat dels moliners, era un gicòt que 'n l' Almodí sòls l' alabáren se carregaba les taléques com sachs de barombálles.

Mateo Pita, vogí de Valencia, solía contestar á lo saludo: «Dios te libre de mis manos.» Un dia se li replicá: «Y al tío Mateo de las nuestras.» — «¿Pues quién sois? — Els fosérs.» Fos pròu comú dirlos als travesos: «Ya vòus les donará Mateu Pita!»

Mateu (Pere) Noguera, d' ofici barber, dedicat al Teatro arribá á ser lo *segon sens segon*, en opinió de lo celebrat Carlos La-Torre. Demprés fonch argiver de la Diputació Provincial de Valencia.

Mauret, llanterner, fòrt realiste. De la guardia de Còrps del desgraciat P. Lopez.

Mayorasquet (lo) de Rugafa, gran ginet pa les corregúdes de caballs; últimament era llangero dels realistes.

Melero (el): li dien així perque venia mèt pels carrers. Jugador de pilota que quant guanyaba se converteya en volantineró fent vòltes en l'aire de content.

Merino (Vicent). Feyta escepció de lo vogí de París, que guillotiná desde Lluís XVI fins á Danton y Roberspiérre, no hi pòt vogí ningú en Espanya, con lo de Valencia, alabarse de que hagués aplicat á matjor número l'última pena. Fos un famós sabater *de dóna*: apénas hi hagués senyora principal á qui no calgara lo *Vogí*.

Mestre de Rugafa (D. Antóni Ripoll per nòm) en la escola de lo dit pòble. Morí inconfés en la forca en 1826. Negaba la Virginitat de María. Fonch hòme d'història. Era la vèra imàge de lo retrat qués coneixs fins á nonsaltres de lo célebre Miguel de Cervantes Saavedra.

Micalet el Correger; dels guápos de son temps; molt realiste; de la guardia de Corps de lo desgrasiat P. Lopez.

Miguel Domingo fonch un llibreter de llibres vells en lo encant, qu'alcangá fama pòstuma. Per ses idees lliures é impresions, quant tingué imprenta pròpia lo desterràren á les Balears.

Morí en la emigració de 1823. Era lo que diem un «hòme de pèl en pit.»

Imprentá en Mallorca «La Aurora» de Antillon, y en Valencia el «Diario Patriótico,» vulgarment conegut per *La Candileja*.

Mingo (sincopat de Domingo) fos un pòbre es-

pardenyer que imitant á lo famós «Quèlo el Colloquiero,» recitava, sens aplegar jamay á este, la clase de poesía popular nomená *coloqui*. Feya lo paper de Sant Joseph en la Degòlla, y lo Pare Etern de la Ròca de Adam y Eva.

Minguet y Mestre (Joachim): rich corder y propietari. L'afisió als fòchs d'artifisi lo feu pirotèchnich de la Real Casa, mestre del Parch d'artillería y de tots leurs coheters valensians.

Miralletes (el Sastre): tallades ses mans fóren clavádes á la pòrta de la pressó de Sant Narcís.

Mola (En lo carrer de la)
Y en lo carrer de Cubells,
Pòrten leurs hòmes sinagües
Y les dònes saragüells.

Lo antich cantar pinta la clase de gent que habitaba ambélls; pero estam en la creència que hara «tot lo mon es país.»

Moma (La), á pesar de figurar la *Gracia*, fòneh asesiná junt á la Morera y pròp de la tabèrna. No sabem si llavoras passaria lo empleu, ó ja hi era, á la familia *Pinyol*.

Mondiu, jugador de pilòta, y alcait del Teatro de la Princesa.

Mr. Matarot era un francés, botiga de mòdes, plaga de Santa Catalina. Lo degollaren misteriosament en lo carrer de les Gallines á este desgraciat.

Montalt (D. Ramon), de Vinalesa. La condició de haber segut sargento de Minyons, li doná grans coneiximents, pera la persecució dels lladres y malfejors, en que 's distinguí. Tenia unes confidències inquisitorials y cèrtes.

Montaña (Jáume), barber, tirá á rodar el «yelmo de Mambrino,» y s'agarrá á la escena. ¡Bòn primer galan!

Montis, á qui la gent nomenaba *Montes*, fos un ente original. Apenes ouhia escupir ó escombrar pròp la saliva, ja futgia tapánse la cara y recelant. Jove, molt ben paregut, ulls negres y brillants, habitaba per la Congregació. Se li atjacaba un homicidi, y d'ahí eixa espècie de pòr.

Moreno (El), per nòm «Gregòri Loja,» morí en Valencia d'una ferida d'un bòu en l'anca. Era un regular banderillero y feya de gitano en compra y venta d'animals.

Moro (Lo) *dels dátils*, en lo teatro no vulgués llevarse del cap lo turbant, que li maná l'alcalde. ¿Quí obedí millor la lley? ¿No hagués fet mes efecte assò: «Moro, putja así á la presidencia, sentat ahí, y no fages cas de s' ils cristians han guanyat esta nit als mòros; demá estos guanyarán als cristians: has de saber que tot es farsa!» Çò demana la illustració.

No passá aixís á la Sèu de Valencia, ont entràren ab turbant y tot á admirar la òbra, leurs volantineros de lo santón Zoug-Zoug, y lo canononge Sanz no sòls ornaments sino fins les reliquies amostrá.

Morro, aiguader del Mercat, llangerero de la partida de Guijarro, torero, realiste, etc.

Mossen Tomaset, dit aixís per gicotet: capellà de Sant Tomás, fonch corregit per lo Vicari general d'anar sempre entre gentòla de mal viurer. Marjá á sa casa y portá un talecó que vuidá en palacio llavoras dient: «Per assò vaitj.» Y cai guéren pistòles, gabinets, navatjes, etc. y alguna ganzúa ó clau-mestra á la meçcla.

Ell fonch l'autor de l'òlía dels presos, á qui manaba regar y donar gracies, que ha durat fins hara pòch.

Motes, bòn oficial de imprenta, pegá per ser terne, perque fonch guapo, y gallart. L'asesinàren al retorn de la broma de Girivella.

Mulet (Lo Pare Francesch), frare de Sant Domingo, entrá en esta religió lo 9 de Juny de 1641, fon fill de Sant Matheu: No n'es un ent imaginari, y s'ha probat lo verdader de les sues òbres.

La infanta Tellina, etc.

Muro..... de la Blanquería....
¡Qué muro tan desgraciado!
Un capitan á un cadete
El corazon le ha pasado.

Pareix que fonch desafiú. Era lo solitari mur que de lo portal de Serrans aplegaba fins á lo de Sant Joseph, que ya no existeix.

Mut castanyero (lo), á pesar de no parlar, venia més castanyes éll sòl, que tots leùrs castanyeros junts: tal era la fama de lo Mut allá per lo

any 1808, y l'acert en torrarles. La nit dels difunts, així com bunyòls en Madrit, lo Mut ne despajaba barselles.

Muxiques (els), duos ó tres germans á qui mes mal. Lo cap d'ú dells estigué clavat fins á 1820 baix lo portal de Serrans.

N.

Nas, imitant á Quélo el Coloquero, y á Mingo lo espardenyer, resitava colòquis per leurs pòbles: podiem senyalarlo com als comedians «Coloquero de la llegua.»

Negres. Així com entre leurs mòros Cegries y Abencerrajes, ó Güelfos y Gibelinos de Italia, així se denominaben leurs partits en Espanya: *Blanchs* els realistes: *Negres* els lliberals; y en la guèrra entre Carlos III y Felip V: *Maulets* els austriachs y *Botiflets* els borbònichs.

Nene (El), gran jugador de pilota. Com á tal lo estimaba el general Elío; pero éll la tiraba de lliberal y fonch sargento d'una partida sòlta. També tingué una casa de beguda ó resolería.

O.

Oloris: Renombrat notari de Valensia. Segurament se compleya en trists notificacions, puix apenes hagués en lo seu temps ninguna de pena de mòrt qu' éll no fera; á no ser que per dues pe

setes els companys li ho encarregáren. Tingué una filla, Pepa, cantarina del teatro.

Omiste Pascual. Mirant éll al sól lo feya amagar, y els ulls d' éll eren leurs que s' amagáben, y quedá cégo jugant ab lo sól. Era lo porter del departament dels dements en l' Hospital, y hòme de llarga història.

Ortells (lo barber), alcalde de leva del temps dels realistes. ¡Bòn teuladí!

P.

Padilla (cabo del regiment de la Reina) desmentí lo seu apellido de lo del gef dels Comuners de Castilla. Fonch delator de la conspiració de lo coronel D. Joachim Vidal en l' any 1819, en que també entraba lo teniente-coronel de lo seu regiment de la Reina D. Blay María Sola, que se suisidá al vórsers descubèrts.

Lo cabo Padilla la pagá: fonch assassinat.

Paga la taca. No vullgués lo *terne* de Pica-nya, que habia estrenat camisa, pagarla á lo *terne* de Payporta. L' amenaçá que li la tacaria de sanch, y ho féren tan bé que á la pòrta de la tabèrna se rematáren ambs.

¡Trunf pera les duas poblacions!

Paler (el), senyalat jugador de pilòta.

Panóli aparentaba estar tonto, y demanaba llimosna: era un pillo de molt mala llengua, y tunant de marca matjor.

Pántjes (els): dos ó tres germans carnicers, famosos jugadors de pilòta, donáben carn á les faccions en 1823.

Pantjóli: verdader nòm «*Josèph Gil.*» Travès com ningú, se deixá lo scoplo d' escultor pera encarregar-se de negòsis de substituïts de soldats, afers peliaguts, etc.

Papalá, renomemat taberner, que fos mòrt junt al Mercat d' una punyalá.

Pardaláes (Mariano Pallardó). Llançero d' una partida franca, ahont quedá coixo, del partit lliberal.

Pascualo el Tonto portaba y tancaba lesparades de fèrro dels pellers en lo Encant: tot lo seu afá era que li digueren que tenia fòrça de hòu.

Pastrana, famós dongainer de Llíria. D' est instrument alarb, que nesesita fòrts pulmons pera sonarlo, arrancaba les veus dels més fins clarinets y oboes.

Pa-y-Cansalá, sabater de remendó, fos lo dongainer que tocaba la lletania, pa qu' els gichs responguéren bárbarament *ora prenobis*.

Pecat mortal, té per nòm la casa de maternitat de Valencia. Per la nit, ab faròls que lo trofeu y blasó d' ella es l' áncora de salvació de les ànimes, eixien leurs cofrâres demanant limosna en castellá y repicant una campaneta: «Para

hacer bien y celebrar misas por los que están en pecado mortal».

Fa pòch tratáren de remoure aquesta anti-galla, y els apedregaren: no está lo forn pera rosques.

Peluca: ignorem si la portaba, pero no la fama de la sehua tabèrna, junt al Temple, qu'entre els llepadors del ranci de á catorce tingués sempre *Casa Peluca*.

Pepe del alma, era un pòbre hòme que habitaba per Peixcadors. Tantost arribáben de Cádiz ó Madrid cuadrilles de toreros, ja estava entrells fénsse lo majo y valent. Pa éll Romero, Costillares, Pepe-Hillo, etc., n'eren gichs d'escòla en lo art.

Pepe el mio. Tartanero famós; hòme de bé, que quant no eren fácils les comunicacions, ses carruatjes prestáren ab sons criats serveyx senyalats á Valensia y lo regne.

Pepe Morrela fos ú dels components la esquadra de portar les *banderoles* en les prosesons; leurs caps del *Bou* y la *Mula* (Lleó), y la fatja de l'*Angel bobo* de lo Apocalípsis: personages companys dels *hòmes dels sirialots*.

Perales (Vicent), conegut mes be per l'*Odre-ret*. De tots leurs jóvens valencians dedicats al ball, cap l'igualá. Feu un capitalet y es retirá del teatre.

Perigil tenia per álias un guerrillero del camp

segorbino, á qui lo general Elío li doná á manar la companyia de minyons, ont se distingué.

Petit (lo) el Tonynner, realiste de la comparsa del infelís P. Lopez.

Piloto (el) perque feya pilòtes de vaqueta, era lo que seguia á Pastrana en lo tòch de la donçayna. De pares á fills passaba el ser lo gef de la dança dels *nanos*.

Pinyols (els) y les *Pinyóles*, revenedors en lo Mercat; lo que menyx d' ells contaba dèu anys de presidi. Lo empleu de fer la *Moma* en la dança era vinculat en esta familia.

Plater (lo): no sabem lo nòm. Matá á la novia dintre de la iglesia de Santa Ursula: fonch al fí pentjat. Esta es la inscripció que tenia la creu d' aquella desgrasiada jóve:

«Aleve mano atrevida
Que ni á Dios ni al rey temió,
En ese templo quitó
A Rita Oliver la vida,
En su edad tierna y florida.»

Y lo antich cantar diu:

«Junto á la puerta de Cuarte
Está atada á una cadena,
La navaja en que mató
El platero á la doncella.»

Polvillo, alcait de la presó de Sant Narcís, protegí als presos lliberals cuant leurs realistes, capitanejats pel vogí, l' asaltáren per asesinarlos.

Leurs lliberals lo salváren després á éll, que lo fer be sempre alcanga lo pago y no es perdut.

Ponçonya, apodo d' un palleter contrafet que, com á parent de Vicent Domenech, lo palleter del alçament de Valencia del any 1808, no deixá en saga ab leurs fets á lo seu cosí.

Ponent, coheter senyalat entre 'ls deyxebles de lo mestre Minguet, pirotècnich de la Real casa.

Póssala tota. Ne tingueren prou leurs seus companys pera nomenar aixís á un fosser que al ohuir lo tòch de mòrt, y que tindria faena, ordená á sa muller que no mitja fòtja sino sansera la possára en lo arròg.

Pota, en o tancada, li possáren per sobrenòm al albéitar de Almusáfes, qu' els jocá als vehins, com á castellá, que no puguesse dir *Pota* ab una o obèrta com un portal ú o de Sant Joan.

Puntarró (La escuadra de), famòs mataporquer, que carregáts ab una táula cremada, un piló y féix de canyamisa, acudien á la matança de cèrdos ont els cridáben.

Preciado (N.) era lo linatje d' un jove, que aixís tocaba la fláuta ó cornetí com feya parlar á la guitarra; aixís ballaba com cantaba y escribia vèrsos, alguns d' ells notables y dignes. Apenes hi hagué festa, música ó diversió, en son temps, ont *Preciado* no portasse la batuta.

Q.

Quèlo el Coloquero. Famós en resitar desde lo alt dels balcons estes originals poesíes. Huí es y encara es diu, sens averiguar l' orige: «¡Que ixca *Quèlo!*» com en lo dia lo estribillo: «¡Que baile!»

Querol, abandoná l' ofici de barber per pèndrer á lo que la passió lo cridaba, á esser una notabilitat en lo art còmic. Ni leurs graciosos Blanco, Guzman ni Cúbas, eclipsáren jamay á est jocós valenciá, que sens payasádes ni jocorreríes, es distingué en lo teatro. Al fí de sa vida encara vestit á lo llaurador, vullgués recitar un colòqui dels de lo famós *Quèlo*.

Quinzá (Joseph). Distinguit en lo arreglo d' empreses teatrals y formacions de companyies còmiques, vullgarment dit lo *autor*, remontánse á l' orige de lo histrionism.

R.

Rodriguez (Antòni), distinguit pintor. Les campinyes de Chipre lo habien possat coixo y baldat, y fins al lábi inferior li pentjaba y no podia parlar; pero colocada la má dreta sobre lo lléns, feya maravelles en lo dibuix y pincell.

Era lo mestre del gran sculptor Piquer, y de lo senyalat pintor Tellez y Giron.

Roig de la Cals, més conegut per l'apodo que per lo seu nòm de Joseph N.; tenia un almacén de cals que convertí en teatro casero. Ixqueren tants d'actors d'ell, que 's cregué si lo *Roig de la Cals* rebria alguna subvenció. Res d'això: tot era afició.

En lo últim de sa vida llogaba trages pera comèdies de sa roperia, y bastidors y telons.

Roig (Salvador), sort com una tápia, carnicer, companyero de lo tio Careta y en totes les revolusions polítiques lo segon de lo seu amich. Era hòme que sabia; la persecució de los realistes lo deixá baldat y morí.

Roget (Lo) de Ruzafa y dos més maná fusilarlos lo general Rios á la porta de la barraca, junt á Mont-Olivet, ont cometeren lo ròbo, estant Valencia en estat de siti.

Romèu, de Molvedre, guerrillero contra els francesos. Sorprés en lo camp de Liria, fonch pentjat en lo Mercat de Valencia.

S.

Salero se nomenaba un foll ó loco que replegaba llimosna pera l'Hospital per lo Mercat. Hagués fet un viatge al cel, y contaba encara més gracies que les de Sancho Panza quant corregué á les cabretes.

Santa-Cruz. Lo seu oríge de bandolerisme

fonch una pell d' un borrego furtat que 'ls robadors li tiráren á lo seu corral, y se prengué com á còs de delit: aixís se contaba.

Saovan, distinguit botánich, professor del Col·legi de Medisina de Mont-pellier: segons uns per la beguda, segons altres inutiligat per leurs émuls, vingué á una idiotez y á dormir baix una covártja del hostal de la Carda. Tractant lo gran Napoleon de curarli una fístola á lo seu mariscal Suchet, li manaba lo seu cirujá, que contestá al emperador: «Senyor, ijo á Valencia! ¡si está en ella lo meu mestre!» Era Saovan.

Saro el Llanterner (sincopat de Baltasar). Tot lo qu'era de grandòt, tenia de realiste y de safanòria.

Segarra (Mariano), conegut per lo *Betero* com á fill del venedor de betes de Magdalenes, huí Mercat nou, fonch un bon graciós en el Teatro. Morí lo desgraciat d' un mòs de llop.

Sèlma (Salvador), d' ofici carnicer, lo deixá per afició al cant. Fós un regular tenor en lo teatro de Barcelona.

Sènto el de la Neu, per vendre neu en sa casa. Fonch un ente singular. Morí son fill, y formá una processó de gichs ab stadals encesos, y éll ab lo mortet en bragos, sens capellans lo portá á soterrar, enaprés de pasetjar Valencia cantant lo *Gori-gori*.

Sènto el del Pònt, taberner, y ú dels matons de principis del segle.

Sènto (Mameta) fonch un *mama* fill d' un alguacil, qu' es molt rar es ser alguacil y mama: traslat á Quevedo.

Serafi parlaba sempre en segona persona: «Hara vá á dinar, demá vindrá, etc.» En lo seu sombrero portaba papers de sòlfa grasiens, y ab dos bastons feya lo contrabaix y cantaba villancicos; pero corria als gichs si li tocaben les sòlfes ó lo violó.

Silvestret, á qui podrian dirle «Silvestròt,» gran jugador de spassa y floret; d' una 'stocada ó tajo deixaba malparat al pòbre que 'n la palestra li feya batalla. D' ofici era nauger.

Simó (Domingo), cóixo de la guèrra contra França, y regidor de Valencia, fonch tan través y jugá tants de papers, que mentres els realistes lo baptejaren ab lo nòm de *Simokolonw*, convenien tots en que li cabia millor lo de *Galv-Persa-Greco-Tártaro-Musalmá*.

En Valencia lo nòm de *Simó* es de trist recòrt.

Sol (L'alcalde), de mes de 60 anys d' etat font penjat per els francesos en Valencia perque hagués inclos una dòna honrada en la llista de dònesh públiques.

Sol (N.) matá á la sua muller, casi encontrantla *in-fragant*, y á pesar d'això fonch penjat.

Se prengué molt á mal lo castich d'est honrat hòme.

Soneja, apodo per ser d'allí, pentjat en lo Mercat de Valencia. Se li senyala com á tip, dient: «Eres més lladre que Soneja.» ¡Tot ne té son mèrit!

Sort Tintorer (Lo), per apellido Azopardo, hòme naturalment graciós. Ell, son germá y alguns amichs, eren buscats pera jochs, entremesos y *pasillos* en les bromes y festes de carrer.

Suarez (Fernando), pintor scenograf, y feya en lo teatro lo paper de *vejete*, género avuy bateigat per *característich*, que Lope de Vega y Calderon feyen entrar en ses composicions dramátiques, ademes de uno ó duos *graciosos* y *graciosa*, car que fossen «Autos sacramentals.»

T.

Talála. Crehuen alguns, y aixís nomenen «¡Pareix un Talala!» un tip de tontera. Puix res d'aixó: Talála era un gran bribó, coixo, tartamut, plé de llágues y llaçèries, en més picardies qu' el diable.

Talamantes (Baltasar), fins á que vingué á Valensia l'italiá Luchessini, fonch lo millor grabador en fusta de perera, olivera ó boix.

No ussaba buril, sino una especie de llanceta que ab lo seu dur pols, rallaba leurs celajes y nubols sens dibujar y al aire, y sens lente ab la llanceta partia de dalt á baix un cabell.

Tararura (lo Coixo) ab una cama y armat

d'una espaseta, es distingué perseguint als Negres (lliberals): lo prèmi fonch embarcarlo ab clòsa y tot en 1835. Nixqué viu per milacre.

Tiburcio Anselmo, hòme de molt talent, famós lladre, molt senyalat en lo ròbo de D. Gaspar Dòtres. Aquet ròbo doná llòch á mi anecdòts, joant ambells lo notari de la causa.

Tino (sincopat d' *Agustino*), graciós hortjatero que ab leurs ditjos despatxaba dues geladores; á la fi de sa vida fonch cacahuetero, dientli acompanyat de gràcies al *maní*: «Avellana americana de los campos de Silla y Alginete.»

Ixqué á fer riurer alguna vegada en lo teatro ab lo cabás al còll de cacahuet.

Tio Nèlo (lo), conegut mes bé per lo «Curro Beltran», era lo comandant de la partida sòlta, autorizada, que 's diu de «Borrasca» porque 'n ella figuraba aquet. Beltran tenia llarga història: encurrá manant una guerrilla contra els francesos al passar estos lo riu junt al Lazaret lo any 1811.

Tiple, alguacil, d'una veu aguda y atiplada.

Tira-Arena, era lo apodo de «Miguel Alòs», á qui aplicaren la del Talion per haber tallat lo cap á D. Miquel Saavedra, baró de Albalat, en lo any 8.

Titot: revenedor que sons grits y veu fòrta pera vendre, allá s'enanaba ab lo cantar de lo animal titòt.

Tomata (Mariano): éll contaba que lo seu apellido era *Perez*. Sabia llegir, y era sort com una tapia y casi cego. Molt lleal, s'ocupaba en traslladar equipages, netejar botes, tira-cordeta, etcétera. Lo arzobispo Abella maná baptejarlo en Sanct Salvador, *sub conditione*: lo infant desgraciat D. Enrique li comprá un carret de ma pa que 's guanyasse la vida, y encontrá qui lo vullgués y morí casat.

Tomeu (Bertomeu Rivelles): en grillons y tot se escapá de les lleoneres de Molvedre, horrorós calabog de lo castell. Era hòme misteriós. Alcançat pels minyons d'allí á dos dies, fonch mòrt junt al camí d'Algirós.

Toni-Campaneta: guardes ningú de tocarli la campaneta que vá davant dels combregars. No feya mal á ningú; pero no se li diga que Sanct Martí era d'òr y Sanct Joan de plata ó de fusta, perque rompia les amistats.

Tramuseret, (La escuadra del) remontábas son oríge á les guèrres de sucesió entre Carlos de Austria y Felip de Borbon. Tots ses components, inclús D. N. Lopez, alias *Barrabás* (¡qué tal seria!), acabaren en dues forques en lo Mercat, y lo carafalet al devallar de la Llonja pera lo caballer Barrabás.

Tresetes, *Cuatretes*, este era lo crit d'un pòbre soldat invàlit, y per est nòm sel coneixia. Portaba un saquet en la mà plé de numerets, que repartia al qui li donaba llimosna.

Produí un alarma lo dia 4 de Septembre de

1822. En lo acte del castich del general Elío, gò es històrich, li dirigí estes paraules que demostraren estar falt del cap: «*¡Elío, no haya miedo, que aquí está tu Rey!*»

Trico, corruput de *Vicentico*, jugador perseguit, sentenciat á les armes, y últimament alelat pels visis.

Trullench (D. Joachim), famós còmich. Ell, sens modèlo, creá leurs papers de *figuron*. Se doná á la beguda últimament y morí en la Misericòrdia. Perteneixqué á una ilustre familia.

Entre bobos anda el juego, *Celoso D. Lesmes*, *Dómine Lucas*, *Licenciado Vidriera*, *Hechizado por fuerza*, *Lindo D. Diego*, y sobre tot *Montañas sabe bien donde el zapato le aprieta*, etc., no han topat fins hara millor intérprete.

U.

Urra (D. Anselmo) fonch fusillat per sodomita junt á la Aduana; huí fàbrica de Tabaco. Llegá en lo testament á la Mare de Deu dels Desamparats una hermosa relonjera, que n'era un jarro de plata, ont l'horari donaba vòlta, fins á la llengua d'una serpent que servia d'ansa y senyalaba l'hòra.

V.

Valero (Joseph), carnicer, de la táula saltá á la escena espanyòla, ont s'aplaudí de galan.

Vaoro el Forner (sincopat de «Salvador»), gran tocador de cítara. Es distingué molt en aquet Hospital desempenyant lo empleo de «Pare de locos», qò es, gef del departament de folls y dementes.

Vázquez lo barber: mestre en les representacions dels Mistèris de la Degolla y Sant Cristòfol. En lo de Adam y Eva de la Ròca de la Trinitat desempenyaba sempre lo paper de la serpent.

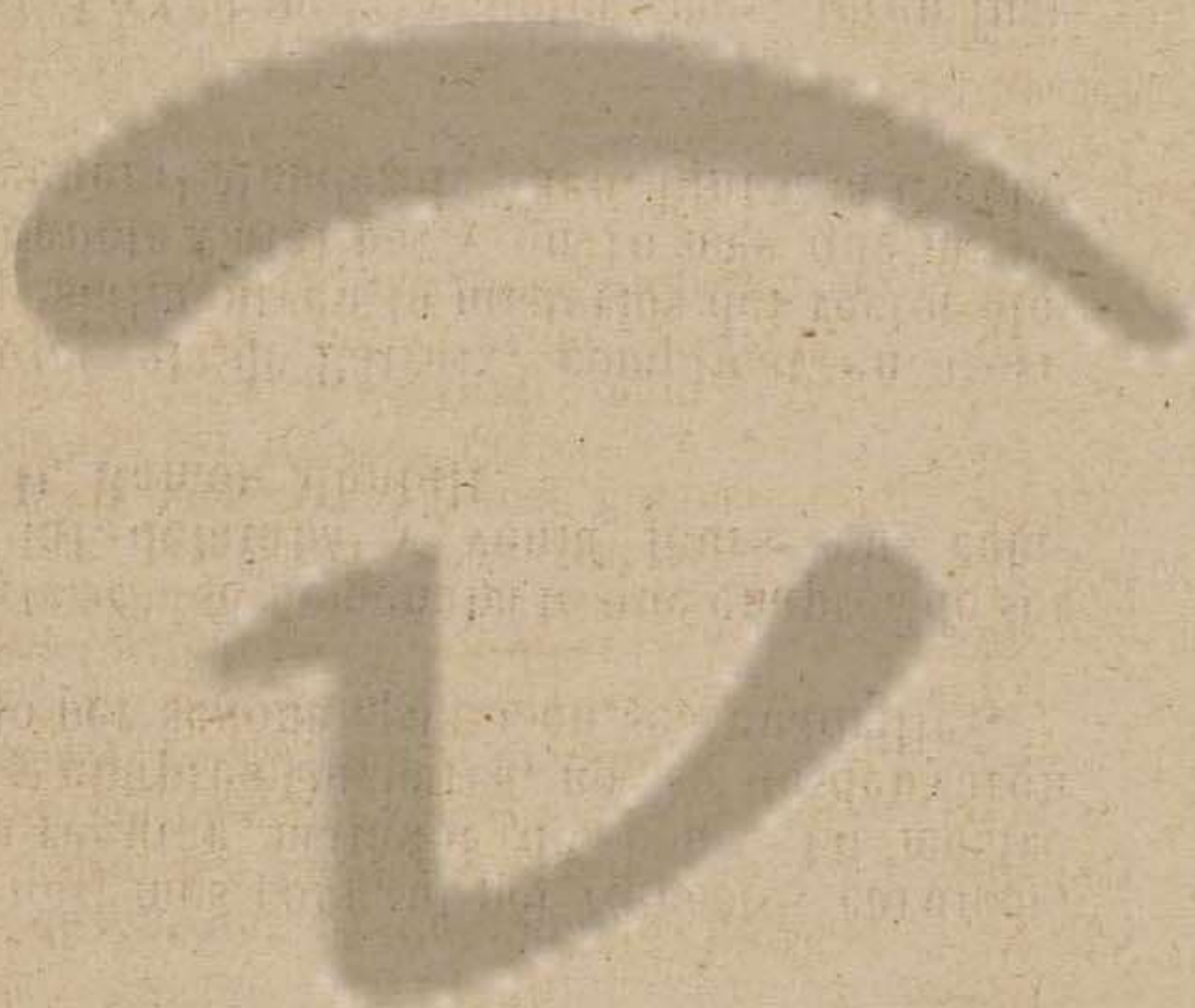
Vázquez, més conegut per *Parreta*, carnicer, ixqué un regular matador de bòus. Lo mestre Montes, y enaprés Cúchares, no se desdenyáren de tenirlo per segona spassa en ses cuadrilles.

Velluteram se nomenaba lo que enaprés de ser otro que tal, delataba y venia leurs seus companys á D. Ramon Montalt.

Vicentet el de Patraix, complicat en assassinats, espesialment en lo misterios del rector Morata de Sancta Catalina, y en lo més que misterios del general Mendez de Vigo, junt á la Escòla-Pia.

Vidal (Lo Coronel) y dotze més, foren fusillats y pentjats en dues forques en lo plá del Remy, per lo moviment revolucionari de 1819 en lo billar dit «del Portje», plaça del conde de Carlet.

PROU PER HARA.

ÍNDICE.

	Pág.
Exposició de pintures, per Constantino Llombart.	7
El Trapatròles, per Chochim Balader.	15
El Conill de pòrche, per Ricardo Cester.. . . .	17
L' Hermanico, per Francisco Bellido.. . . .	28
El Pollo, per Víctor Iranzo Simon.	35
La Tabaquera, per Visènt Guillot.. . . .	36
El Santero, per Constantino Llombart.	40
Un Gabuliste, per Eduardo Escalante.	43
La lechuguina coenta, per Iranzo Simon.	49
El Potinguero, per Ricardo Cester.	52
El Peixcaor de caña, per Iranzo Simon.. . . .	56
Tonet e'l Saragatero, per Eduardo Escalante.	59
El Sabater de remendó, per Ricardo Cester.. . . .	64
El Cafetero, per Iranzo Simon.	69
La Escura-ventres, per Chusèp Bodría.	72
El Plater de paper blau, per C. Llombart.	80
El Moñicòt, per Visènt Guillot.. . . .	86
Chepeta, per Ricardo Cester.	92
La Percalera, per Iranzo Simon.	95
El que fa la còpia, per Visènt Guillot.	99
L' arrapa-altars per Ricardo Cester.. . . .	102
La Llépola, per Visènt Guillot.. . . .	109
L' Anticuari, per Francisco Pastor.	115
El Factor de botiga, per P. Peycé.	120
La Enredraora, per Antòni Ròig Civera.. . . .	131
El Llauraor dòcte, per Chuan B. Burguet.	140

	Págs.
El Sereno, per Rafel M. Liern.	145
L' afisionat á comèdies, per R. Lladró y Mallí.	147
L' agüelo vèrt, per Ròig y Civera.. . . .	154
La peixcaora, per Manuèl Lluch Soler.	161
El Casaor d' afisió, per Chuan B. Burguet.	165
La Rata d' iglesia, per Chusèp Bodria.	169
La Curandera, per Lluís Cebrian.	175
El Torero d' estopa, per Ricardo Cester.	182
El Maños, per Lluís Cebrian.	187
El Chalero. per Francisco Pastor.. . . .	193
La Sògra, per Cristòfol Monzó.. . . .	199
L' Alcalde de barrio, per Francisco de P. Huer- tas.. . . .	205
La Comare, per Eduardo Escalante.	207
El que té la clavaría, per Constantino Llom- bart.. . . .	213
Els tipos que falten, per Lluís Cebrian.	217
Ansisam de totes herbes, per Chusèp de Orga.	227

EXTRACTO DEL CATÁLOGO
DE LA
LIBRERÍA Y CENTRO DE SUSCRIPCIONES
de
D. MANUEL VILAR,
calle de Libreros, núm. 5, Valencia.

Nuevos principios de derecho social, por D. Salvador Costanzo; un tomo 5 rs.

Sinónimos castellanos, por D. Roque Barcia, dos tomos en 4.º, 56 rs.

Teoría de lo infinito, por G. Tiberghien, traduccion de G. Lizárraga; un tomo en 8.º, 10 rs.

Teoría de la propiedad, por Proudhon, traduccion de G. Lizárraga, un tomo en 8.º, 10 rs.

Descentralizacion universal, ó fuero vascongado aplicado á todas las provincias, por D. Julian Arrese; un tomo en 8.º, 8 rs.

Curso de Psicología, por H. Ahrens; dos tomos en 8.º, 28 rs.

La enseñanza obligatoria, por G. Tiberghien. version castellana por H. Giner; un tomo en 8.º, 10 rs.

Estudios sobre Filosofía. Mision de la Filosofía. Doctrina de Krause. El positivismo y el método de ob-

servacion. La teoría y el origen del lenguaje, por G. Tiberghien, traduccion de A. García Moreno; un tomo en 8.º, 12 rs.

Esta obra es la primera parte de la *Enseñanza Obligatoria*.

Los mandamientos de la Humanidad ó la vida moral en forma de catecismo, segun Krause, por G. Tiberghien, traduccion de A. García Moreno; un tomo en 8.º, 12 rs.

Principios metafísicos del Derecho, por Kant, traduccion de G. Lizárraga; un tomo 10 rs.

Lógica de Kant, por J. Tissot, traduccion de A. García Moreno y J. Ruvira; un tomo 10 rs.

Estudios de moral y filosofía, por Urbano Gonzalez Serrano, con un prólogo de Manuel de la Revilla; un tomo, 14 rs.

Introduccion á la filosofía y preparacion á la metafísica, estudio analítico sobre los objetos fundamentales de la ciencia, por G. Tiberghien; un tomo en 4.º, 32 rs.

Ideal de la humanidad para la vida, por C. Chr. Krause, con introduccion y comentario por D. Julian Sanz del Rio; segunda edicion; un tomo, 12 rs.

Ensayo de una introduccion al estudio de la Legislacion comparada y programa de esta asignatura, por Gumersindo Azcárate; un tomo, 4.º, 10 rs.

Estudios económicos y sociales, por el mismo; un tomo, 8.º, 12 rs.

El Self-government y la Monarquía doctrinaria, por el mismo; un tomo, 8.º, 16 rs.

Estudios filosóficos y políticos, por el mismo; un tomo, 8.º, 14 rs.

El poder del jefe del Estado en Francia, Inglaterra y los Estados-Unidos, por el mismo; un folleto, 2 rs.

Estudios de Derecho romano, comparado en algunos puntos con el francés, el inglés y el escocés, por lord Mackenzie, traducido, anotado y comparado con el español por S. Innerarity y G. de Azcárate; un tomo, 4.º, 22 rs.

Minuta de un Testamento, publicada y anotada por W....; un tomo, 8.º, 6 rs.

Historia de Gil Blas de Santillana, primera edicion completa en lo que va del corriente siglo, pues contiene las dos partes de que consta dicha obra, edicion ilustrada con 14 láminas sueltas, formando cuatro tomos en 4.º, al precio de 10 rs. uno. 40

Aranda. El Batiburrillo: coleccion de pasatiempos para viajeros, 1 tomo. 4

Libro de los chistes. 4

Carlos Deslys. Dionisia. 1.50

Emilio Souvestre. El Esclavo. 1.50

Confidencias de un tocador de clarinete, dos cuadernos. 5

Poesías de Ubaldo Pasaron, 2 tomos 4.º. 16

Dante. La vida nueva, 1 tomo. 2.50

Dumas hijo. La Dama de las Camelias 5

J. Friedländer. Vida íntima de los romanos, 1 tomo. 10

Juan Tyndall. La física nueva, 1 tomo. 10

Carlos Darwin. El origen del hombre, 1 tomo. 10

Los prodigios del mundo de las plantas, 1 tomo. 10

C. Flammarion. Viaje por el Espacio, 1 tomo. 10

Abelardo y Eloisa. Verdaderas cartas, 1 tomo. 12

A. Cangé. Album del artista en cabello; libro muy útil á dibujantes y grabadores por la mucha combinacion de abecedarios enlazados que tiene; consta de 50 láminas con su explicacion. 50

Obras de Fernan Caballero.

Lafarisea y las dos Gracias; un tomo en 8.º, 14 rs.

Un verano en Burgos. Ladi Virginia, 1 tomo 8.º, 10 reales.

Obras completas de Fernan Caballero; 2 tomos en 4.º, 40 rs.

Método de Ahn.

Primer curso de Francés con un Compendio de Gramática francesa.—Décimaquinta edición.—Madrid, 1876.

Un tomo, 2 pesetas.

Segundo curso de Francés con un compendio de Gramática francesa y con un Diccionario francés-español de todas las voces empleadas en los dos cursos.—Novena edición.—Madrid, 1876. Un tomo, 2 pesetas.

Clave de Temas del primero y segundo curso de francés.—Octava edición. Madrid, 1876. Un tomito. Se dá gratis á los que tomen los dos cursos de francés, y por separado 50 céntimos de peseta.

NOTA.—El primero y segundo curso con la Clave de Temas, encartonados en un tomo, 4 pesetas y 50 céntimos.

Curso de inglés, precedido de reglas y ejercicios de lectura, y seguido de un apéndice gramatical, con listas de voces, diálogos, etc.—Tercera edición.—Madrid, 1873. Un tomo, 2,50.

Clave de Temas del curso de inglés.—Tercera edición. Madrid, 1873.—Un tomo, 1 peseta.

Primer curso de italiano.—Madrid, 1873.—Un tomo.—Precio en toda España, 1,50 pesetas.

Segundo curso de italiano, Madrid, 1873.—Un tomo, 1,50 pesetas.

Primero y segundo curso de italiano, encartonados en un solo tomo, 3,50 pesetas.

Primero y segundo curso de portugués con la Clave de Temas. Madrid, 1876. Un tomo en 12.º, 3 pesetas.

Guías de conversacion.

En español y francés. Madrid. Un tomo, encartonado, 1,50 pesetas.

En español é inglés. Madrid. Un tomo, encartonado, 1,50 pesetas.

En español, francés é inglés. Madrid. Un tomo, encartonado, 2 pesetas.

Obras de Cirotde.

Lecciones de Aritmética. Décimanovena tirada. Madrid, 1876. Un tomo en 8.º prolongado, de buena impresión, 4 pesetas y 50.

Lecciones de Algebra. Décimacuarta tirada. Madrid, 1877. Un tomo en 8.º prolongado. 7 pesetas y 50.

Lecciones de Geometría, con algunas nociones de la descriptiva. Novena tirada española, corregida, anotada y adicionada por el traductor. Madrid, 1876. Un tomo en 8.º prolongado, con láminas, 8 pesetas y 50.

Elementos de Trigonometría, rectilínea y esférica. Séptima edición. Madrid, 1875. Un tomo en 8.º prolongado, con láminas, 2 pesetas y 50.

De estas obras de CIRODDE, las hay encuadernadas en tela á la inglesa, y cuestan una peseta más cada tomo.

OBRAS DE D. RAMON DE CAMPOAMOR.

(DE LA ACADEMIA ESPAÑOLA.)

En verso.

LOS PEQUEÑOS POEMAS.

Contiene esta tercera edición:

El tren expreso.—La novia y el nido.—Los grandes problemas.—Dulces cadenas.—La historia de muchas cartas.—El quinto no matar.—La calumnia.—D. Juan.—Las tres rosas.—Dichas sin nombre.—Las flores vuelan.

Forman un precioso tomo, 8.º, 16 rs.

POESIAS Y FABULAS.

Quinta edicion. Contiene:

Ternezas y flores.—Ayes del alma.—Fábulas.—Un tomo, 8.º mayor, 18 rs.

Doloras y cantares.—Décimatercera edicion, 18 rs.

El drama universal.—Poema en ocho jornadas: primera edicion, de gran lujo, 36 rs.

Idem tercera edicion, 14 rs.

Colon.—(Poema); 22 rs.

Epístola necrológica de D. Luis Gonzalez Brabo; 4 rs.

El palacio de la verdad.—Comedia en tres actos; 8 rs.

Guerra á la guerra.—Dolora dramática; 4 rs.

Dies iræ.—Drama en un acto; 4 rs.

Cuerdos y locos.—Comedia en tres actos; 8 rs.

El honor.—Comedia en tres actos; 8 rs.

En prosa.

Polémicas con la democracia; segunda edicion, aumentada; un tomo 8.º mayor, 14 rs.

El personalismo.—Apuntes para una filosofía; 24 rs.

Lo absoluto; 16 rs.

Pensamientos.—Extracto de sus primeras obras, 6 rs.

Alarcon (P. A. de). Novelas, 1 volúmen en 8.º, 12 rs.

Alfaro (T.). La lira riojana, poesías, 1 volúmen, 8 rs.

Balzac. Una hija de Eva, 1 volúmen, 2 rs.

Boutelou (C.) La pintura en el siglo XIX, 1 volúmen, 14 rs.

Brillat-Savarin. Fisiología del gusto, 1 volúmen, 12 rs.

Buchner (L.). Fuerza y materia, 1 volúmen, 8 rs.

Ciencia y naturaleza, 2 volúmenes, 24 rs.

Campoamor. Nuevos poemas y doloras, 16 rs.

Cano y Cueto. Leyendas y tradiciones, 1 volúmen, 60 rs.

- Castro (F. de). Flores de invierno, 1 volúmen, 14 rs.
Darwin. Orígen de las especies, 1 volúmen en tela, 32 rs.
El orígen del hombre, 1 volúmen en 8.º, 10 rs.
Los prodigios del mundo de las plantas, 1 volúmen en 8.º, 10 rs.
Danvila. Trajes y armas de los españoles, cuaderno 1.º, 25 rs.
Dickens. La voz del campanario, 1 volúmen, 2 rs.
Dozy. Historia de la dominacion de los árabes en España y en Francia, tomo I (y en prensa los demás), 16 rs.
Elías. Código de las Siete Partidas, (en publicacion), tomo I, 8 rs.
Erkmann-Chatrian. Historia de un quinto. Cuaderno con láminas, 1 volúmen, 4 rs.
Waterlloo, (segunda parte del *Quinto*), 8 rs.
Flammarion. Viajes por el espacio, 1 volúmen en 8.º, 10 rs.
Flores (A.) Tipos y costumbres.
Friedländer. Vida íntima de los romanos, 1 volúmen en 8.º, 10 rs.
Hegel. Lógica. (Traduccion de Fabié), 30 rs.
Heine. Leyendas, 1 volúmen en 8.º, 2 rs.
Hoffman. Cuentos fantásticos, 1 volúmen, 2 rs.
Hugo. Ruy-Blas, 1 volúmen en 8.º, 2 rs.
Lamartine. Cursos familiares de literatura, 5 volúmenes, 30 rs.
Macé. (I.) Historia de un bocado de pan, 1 volúmen, 12 rs.
Passavant (I. D.) El arte cristiano en España, 1 volúmen, 14 rs.
Proudhon. El principio federativo. un volúmen, 8 rs.
Filosofía popular, 1 volúmen, 8 rs.
Filosofía del progreso, 1 volúmen, 8 rs.
Capacidad política de las clases jornaleras, 1 volúmen, 8 rs.
Sistema de las contradicciones, ó filosofía de la miseria, 4 volúmenes, 32 rs.
Solucion al problema social, 1 volúmen, 6 rs.

Sales (M.) Filosofía de la muerte, 1 volumen, 14 rs.

Selgas. Un retrato de mujer, 10 rs.

Thiberghien. Ética ó filosofía moral, 8 rs.

Tyndall. Física nueva, 1 volumen en 8.º, 10 rs.

Wagner. Patología general, 48 rs.

Compendio de apósitos y vendajes por el doctor don Nicolás Ferrer y Julve, catedrático por oposicion de la Universidad de Valencia, académico de número por oposicion de la Real de Medicina y Cirujía de esta ciudad, corresponsal de las demás de distrito de España, etc.

Lecciones sobre la aplicacion del oftalmoscopio al diagnóstico de las enfermedades de los ojos, por E. Follin, dadas en la clínica quirúrgica de la Caridad en París y traducidas al castellano por el doctor D. Nicolás Ferrer y Julve.

Precio de la obra, 16 rs.

Programa razonado de las lecciones correspondientes á la asignatura de anatomía quirúrgica, operaciones, apósitos y vendajes, por el doctor D. Nicolás Ferrer y Julve, catedrático de la misma asignatura en la facultad de Medicina de la Universidad de Valencia.

Precio de la obra, 20 rs.

Nuevo compendio de Cirugía menor para uso de los ministrantes, practicantes de hospitales civiles y militares.

Precio de la obra, 24 rs. en Valencia.

TABAL Y DONSAYNA.

FESTES, COSTUMS Y MALS VISIS, PINTATS A LA VALENCIANA

per varios populars artistes de la terra del CHE, trets
á llum pera divertisió y recreo del públic,

PER

CONSTANTINO LLOMBART.

ÍNDISE DELS ARTICLES QUE CONTÉ ESTE LLIBRE.

Les festetes y els festeros, per Llombart.—Cap de
año, per Iranzo Simon.—La nit d' els Reys, per Llom-
bart.—El porrat de Sent Visent, per Iranzo Simon.—
La Candelaria, per Chusèp Bodría.—Carnistòltes, per
Sanmartin Aguirre.—La Primavera, per autor anò-
nim.—Les falles de Sent Chusèp, per Llombart y
Sanmartin.—El dumenche de Rams, per Escrig y Gon-
sales.—Dichòus y divèndres Sant, per Cester.—El tòc
de glòria, per Llombart.—Pásqua florida, per Chusèp
Manuel Blat.—La mona de Pásqua, per Fransisco
Pastor.—Les quintes en Valensia, per Burguet.—Els
milacres, per Balader.—Amor y freses, per Chuan
Guix.—La Creu de Maig, per Ròig Civera.—El mercat
de les flòrs, per Iranzo Simon.—La florera valenciana,
per Labaila.—La matiná de la Mare de Deu, per Es-
calante.—La fira de l' Asensió, per Llombart.—Pásqua
graná, per Chusèp Bodría.—La degòlla, per Chusèp Pa-
llarés.—Els mistèris, per Llombart.—La prosesó del
Còrpus, per Ricardo Cester.—La huitava, per Guillòt.
—A misa de dotse, per Llombart.—L' Estiu, per Ri-
cardo Cester.—La nit de Sent Chuan, per Cebrian.—
La Glorieta, per Peiró y Dauder.—El mercaet de la
Sanc, per Llombart.—¡Al Cabañal! per Chusèp Manuel

Blat.—A l' aigua fresqueta...! per Llombart.—De Valensia al Grau, per Chusèp Manuèl Blat.—Un viachet en tram-vía, per Huertas.—La festa del Càrme, per Palanca y Ròca.—Els bòus en Valensia, per Peiró, Guix y Blat.—La fira de l' Alamera, per Iranzo Simon.—Adios al Cabañal, per Peiró y Dauder.—Sent Ròc y la seba, per Cester.—L' Otoño, per Llombart.—La aná de Llíria, per Sanmartin Aguirre.—El dia de Sent Donís, per Balader.—El dia de difunts, per Peiró y Dauder.—La tirá de Sent Martí, per Burguet.—Un ba-teig, per Asènsi Mora.—La tirá de Senta Catalina, per Burguet.—¡Ya vé Nadal! per Chuan B. Burguet.—En lo huit de Disiembre, per Orga.—El porrat de Senta Llúcia, per Guillòt.—L' Invèrn, per Peiró y Dauder.—La Noche-Buena, per Balader.—La fira de Nadal, per Lluch Soler.—El dia dels Inosents, per Cester.—Sant Silvestre, per Llombart.

Se trobará esta obreta, que servix de primera part á la titulada *Tipos d' auca*, al módic preu de *cuatre quinsets* l' exemplar, en la llibrería de Manuel Vilar, carrer de Llibrers, núm. 5, Valensia, y en totes les prinsipals llibrerías d' ahon nóstra llengua es parla.

EN PRENSA.

ABELLES Y ABELLEROLS.

SENT Y UN EPIGRAMES.

PER

CONSTANTINO LLOMBART:

Divertida obreta que formarà un elegant tomet, la cual se posará dins poques semanas á la venda en casa son editor, D. Manuel Vilar; Llibrers, 5, al preu de *micba peseta*.

322